

tv-15 naš TOVARIS

Št. 39
15. oktobra 1987
Leto XXV

Osvoboditelju Maribora in severnih krajev

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Desetega oktobra so v Mariboru, na Leninovem trgu odkrili dolgo pričakovani spomenik Rudolfu Maistru-Vojanovu. Rodil se je v Kamniku 1874., umrl pa v Mariboru 1934. leta, kjer je tudi pokopan.

Slavnost je potekala ob številni udeležbi Mariborčanov in prebivalcev drugih krajev Slovenije in zamejske Koroške, pripravila pa sta jo Mestna konferenca SZDL in mariborski odbor Zveze prostovoljcev-borcev za severno mejo 1918-1919. Spomenik akademске kiparke Vlaste Zorko je odkril dr. Ervin Mejak, predsednik celjskega odbora Zveze prostovoljcev-borcev za severno mejo. Njegovo postavitve so podprle razne delovne in druge organizacije, ustanove ter mnogi posamezniki po vsej Sloveniji. Njim gre tudi vsa zahvala, je poudaril Zmago Porekar, predsednik mariborske zveze prostovoljcev.

Po besedah Jožeta Smoleta, predsednika Republiške konference SZDL Slovenije, le-ta je bil tudi slavnostni govornik, smo ob sedemdesetletnici bojev za severno mejo vendarle poplačali nekoliko dolga tudi najznamenitejši, legendarni osebnosti prostovoljcev-borcev za severno mejo, osvoboditelju Maribora v letu 1918, pesniku Rudolfu Maistru-Vojanovu.

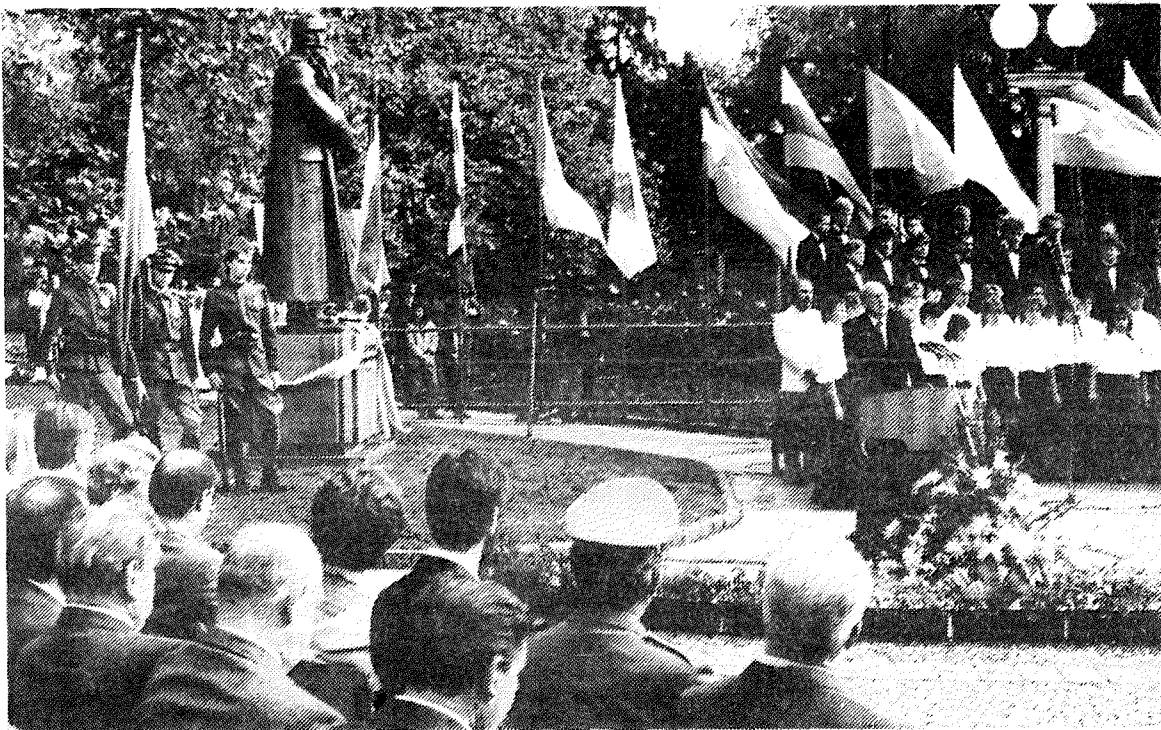
Ob razsulu Avstroogrške monarhije je drzno, kot pravi vojščak, s smelo oboroženo akcijo

ohranil Sloveniji in Jugoslaviji enega izmed štirih slovenskih mejnikov. V Mariboru je skupaj s peščico narodnozavednih fantov in mož vzpostavil vojaško oblast. Nemški nacionalni svet je prav tedaj že sklenil, da bo mesto priključeno k nemški Avstriji. Skozenj so se takrat z italijanske fronte valile razbitine avstroogrške armade. Tako je torej vojaška odločnost in vizionarska osebnost Rudolfa Maistra, je opozoril slavnostni govornik, odločilno posegla v zgodovino slovenskega naroda. To je tudi pomenilo nekaj obračun z avstroogrsko preteklostjo.

Rudolf Maister je bil svetel lik tudi v kulturi. Bil je tenkočuten poznavalec in pobudnik številnih kulturnoprosvetnih dejanj v Mariboru. Prav v tem mestu si je poleg svojih nič kaj zavidanja vrednih, pa vendar zelo odgovornih vojaških dolžnosti prizadeval za čimprejšnji kulturni vzpon mesta na področju likovne umetnosti (sam je tudi rad slikal), mariborskega gledališča, zlasti pa besedne umetnosti. Nekatere njegove pesmi so uglasbene, kar precej pa jih je ponarodelo.

Umetniški program so ob slovesnosti izvajali akademski pevski zbor Boris Kraigher z dirigentom Stanetom Jurgecom, Polde Bibič in Marjan Bačko, sodeloval pa je tudi pihalni orkester KUD Pošta Maribor.

V okviru te spominske sveča-

S slovesnosti med govorom Jožeta Smoleta.

Foto: Bogo Čerin

nosti so mariborska narodna univerzitetna knjižnica, podružnica Društva slovenskih pisateljev in Muzej narodne osvoboditve odprli razstavo o Rudolfu Maistru. Poleg tega so podobno prireditev pripravili v Muzeju narodne osvoboditve Maribor z naslovom: »Boj za Maribor in severno mejo 1911-1919 na območju Štajerske-

ga obmejnega območja«. Mariborski književniki pa so se pesniku oddolžili z literarnim večerom v dvorani mariborskega Rotovža. Svoja dela so prebrali: Andrej Brvar, France Filipič, France Forstnarič, Nada Gaborovič, Slavko Jug, Tone Partljič, Marjan Pungartnik, Franc Šrimec in Janez Švajncar.

Poslej bo ta mož s pogumom v obeh in z roko nad mečem opozarjal ne le nase, temveč tudi na skupino njegovih zvestih bojnikov in na čase boja za slovenske meje. Spomenik pa je tudi zahvala še živečim Maistrovih borcem in vseh Slovencev.

Drago Miklavc

Št. 39 let borčevske organizacije

Takole zbrani so na slovesni seji Zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije minuli četrtek delegati in gostje počastili štiridesetletnico ustanovitve jugoslovanske borčevske organizacije. Slavnostni govornik je bil predsednik predsedstva ZO ZZB NOV Bogdan Pecotić, ki je ob tej priložnosti posvetil uvodni del govora spominu na tovariša Tita in petdesetletnico njegovega prihoda na čelo KPJ.

»Naš boj in zmaga v osvobodilni vojni in socialistični revoluciji je zmaga vseh naših narodov. V tem boju se ni nihče boril le sam zase in za svojo lastno svobodo. To je bil čas, v katerem se je jasno kar se da spoznalo, da je svoboda vseh pogoj za osvoboditev vsakega posameznika, vseh naših narodov in narodnosti«, je dejal Bogdan Pecotić, ko je spregovoril o boricah in borčevski generaciji, o njihovem ustvarjanju nove Jugoslavije, pa tudi o današnjih križah v naši družbi.

B. Ž. J.
FOTO: Jovan Mijin

Je to gospodarstvo ali rokovnjaštvo?

Naše gospodarstvo me iz dneva v dan bolj spominja na rokovnjaštvo, ne pa na pravno urejeno, pravično socialistično ureditev. Še več; rokovnjači so vzeli tam, kjer je bilo veliko in dali tam, kjer ni; pri nas pa so sedaj, ko so zavozili gospodarstvo, začeli jemati še tam, kjer je že sicer malo.

Na tako prisposodbo me je navedel zadnji ukrep oziroma predlog ZIS-a, da se pokojnina izplačuje za nazaj. Z drugimi besedami povedano, upokojencem, ki so prejeli pokojnino za naprej in teh je največ (približno tri četrtine) bodo preprosto vzeli, lahko bi rekli »zakonito ukradli«, eno pokojnino.

Če sem čisto iskren, me nemogoči ukrepi ZIS-ov, še posebej velja za sedanjega, niti ne presenečajo več. Toda da je zakonodajnoppravna komisija v skupščini SFRJ sprejela stališče, da je hiter postopek za uzakonitev predloga ZIS o tem vprašanju utemeljen in da so na to delegati z večino glasov

ta predlog uzakonili, pa že presega meje razuma... Menim, da izjemne ukrepe sprejememo lahko samo v izjemnih in nepredvidenih okoliščinah, torej tudi po hitrem postopku sprejete zakone in ukrepe.

V naši skupščini pa izsiljujejo sprejetja raznih zakonov in predpisov, predvsem takrat, kadar v rednem postopku tak predlog predvidoma ne bi bil sprejet (to velja tudi v tem primeru). In kar je še pomembnejše, veliko doslej po hitrem postopku sprejetih predpisov se je v praksi izkazalo kot neživiljenjski, povzročali so še večje nevšečnosti. Zato je že skrajni čas, da se s tovrstnim izsiljevanjem preneha. Dele-gate pa, ki so glasovali za ta predlog, bi rad spomnil, da so s tem ukrepom prizadeli predvsem ljudi iz generacije, ki je največ prispevala, da prav oni lahko sedijo v skupščini.

Še nekaj bi rad vedel: kam bo šla pokojnina, ki nam jo nameravajo vzeti...?

Žarko Žbogar

Lop po upokojencih

Zveznemu izvršnemu svetu iz vsega srca čestitam, da je končno le sila pronicljivo ugotovil glavnega krivca za našo galopirajočo inflacijo in za vse posledice, ki jih le-ta povzroča. To so upokojenci, ki so se upokojili pred letom 1983 in ki zakonito prejema-jo pokojnine vnaprej.

Z znano, njemu lastno naglico je ZIS po hitrem postopku pripravil zvezni zbor, da je po hitrem postopku sprejel spremembo zakona o pokojninskem zavarovanju, da bodo tudi upokojenci pred letom 1983 prejeli pokojnine za nazaj.

V Sloveniji bo tako prizadetih 220.000 upokojen-cev od skupnih 296.000 upokojencev.

Tako je Mikuličeva vlada pripravila veliko večino upokojencev ob eno zakonito pokojnino. In tudi čas je primerno izbrala (ozimnica, kurjava, zimska tarifa elektrike itd.). Pri tem pa zvezna vlada ni prav nič upoštevala dejstva, da noben pokojninski sistem ne pozna izplačila za nazaj, ker pokojnine temeljijo pač na pravicah iz minulega dela!

Zvezni vladi se je pri tem početju tako zelo mudilo, da ji je zmanjkalo časa, da bi za mnenje povprašale vsaj skupnosti za pokojninsko zavarovanje, če je društva upokojencev že vnaprej obšla. Spet nov prispevek ZIS-a h krepitvi in razvijanju samouprave...

Ob navedenem ravnanju ZIS-a pa moram vendarle objektivno ugotoviti, da ZIS zna hitro ukrepati, če to le hoče. Ob tem dejstvu pa se samo ob sebi vsiljuje naslednje vprašanje: zakaj je ZIS neverjetno močno reagiral na afero Agrokomerc? Pa vendar najbrže ni ocenil, da so upokojenci, ki zakonito sprejemajo pokojnino vnaprej, nevarnejši za družbo od kontrarevolucionarnega početja Fikreta Abdića, njegovih zaščitnikov in sodelavcev?

ZIS je na poseben način potrdil pregovor o človeku, ki lovi komarje, zgreši pa slone... ZIS-u v tolažbo naj še zapišem, da smo upokojenci že »utrjeni« in da bomo, hočeš nočeš, tudi to preživeli. S tem bomo ponovno potrdili nekdanje narodno-brambno geslo Ciril-Metodove družbe »Mal' položi dar, domovini na oltar!«

Zase pa moram brez ovinkov zapisati, da nisem prav prepričan, da ne polagam »mali dar Fikretu Abdiću na oltar!«

Jože Oblak

Obisk Johna Blatnika v domačih krajih Srečno, gospod kongresnik!

So stvari, ki jih lahko mi, na veke tukaj bivajoči Evropci le v obrisih razumemo, ker smo na nek način tako trdno priraščeni na ta del zemeljske oble, da so nam vsakršna potovanja le izleti »na tuje«. Drugače je s prebivalci Novega sveta, Amerike na primer, ki so kot tujci nedavno prišli iz Starega sveta, ali pa tja segajo njihove korenine dveh, največ treh rodov.

Eden takih ameriških Slovencev in slovenskih Američanov je tudi John Blatnik, za katerega mi tukaj in naši »tam« vedno radi poudarjamo, da je bil prvi Američan slovenskega rodu v ameriškem kongresu, kjer je kar štiri- najstkrat zasedal demokratski sedež zvezne države Minnesote. To bi bil že sam po sebi spoštovanja vreden podatek, tem bolj pa ga radi ponavljamo v zvezi z Blatnikom tudi zato, ker se je s svojo staro domovino srečal in povezal v njenih najhujših časih – v času narodnoosvobodilnega boja. Tako je postal »kronski« priča zgodovinskim dogodkom in vse, kar smo v teh dneh njegovega ponovnega obiska Jugoslaviji slišali iz njegovih pripovedi, potrjuje domnevo, da si je v vojnih dneh še dodatno in za vedno utrdil ljubezen do druge domovine, do Jugoslavije in slovenskega naroda, ki je s krvjo, odkrekanjem in nadčloveškimi naporami branil svoj obstoj in svojo svobodo.

Minuli petek, ko se je v vasici Nadlesk v Loški dolini, v hiši tete Neže pri Kovačevih kar trlo sorodnikov vseh generacij, je lahko John še enkrat do-

živel tisti nebeški občutek praljubezni prvotne domovine, ki teče v krvi in se pretaka v genih.

Že leta 1923 je bil kot v Ameriki rojen otrok slovenskih staršev z materjo prvič na obisku v Sloveniji. Otroške oči so si zapomnile predvsem revščino in težko življenje na kmetih. Drugič, ko ga je k nam zanesla naloga vodje ameriške vojaške misije, je bila tukaj vojna. Gorele so vasi, ljudje so se pomikali v velikih zbegih (na Hrvaškem) in partizani so napadali sovražnike iz gozdov.

Njegov tretji prihod v Jugoslavijo je bil zaznamovan s (v tistem času) slabimi jugoslovansko-ameriški odnosi, z veliko protirusko in protikomunistično gonjo v ZDA, pa tudi z nepozabnimi srečanji s tovarišem Titom, s Kardeljem in Bakaričem, ter z vrsto slovenskih politikov.

Vselej, razen tistega »obiska« med vojno, je bil v Jugoslaviji neuradno, vendar so njegova opažanja, presoje in sklepi o življenju pri nas našli hvala ušesa v najvišjih vladnih krogih ZDA. Vedno je bil dobronameran, mož, ki gradi mostove; zato so mu radi pri-

sluhili »tam« in mu radi prisluhnemo tudi »tukaj«, kadar obuja spomine na svojo prehojeno življenjsko pot.

»Američani«, je dejal, »radi brskajo po svoji preteklosti in iščejo svoje družinske korenine. To počno tudi današnji mladi ljudje«. Tako je prav. To so pota zblizevanja ljudi, dežel in generacij. Tega se John – Ivan dobro zaveda, zato načrtuje nov »projekt«. To sicer ni nikakršna nepreklicno za-

vezujoča naloga, ki bi mu jo zastavil kdorkoli, ampak njegova lastna pobuda: rad bi prispeval svoj delež k spodbujanju jugoslovanskega turizma na ta način, da bi pomagal oživetiti izseljeniški turizem. Da bi jugoslovanski Američani bolj množično prihajali k nam in prepoznavali ali pa na novo spoznavali prelepe kraje, od koder izvirajo njihovi predniki. O tem in podobnih svojih idejah je govoril John Blatnik ondan,

ko je sedel na skladovalni- co drv, nedaleč od doma- če hiše v Nadlesku in je odgovarjal na vprašanja novinarjev. Pri tem pa seveda ni mogel odbiti nekaterih utrinkov spominov na vojni čas:

»V Jugoslavijo sem se spustil s padalom kot vo- dja ameriške vojaške mi- sije, ki naj bi v vaših kra- jih reševala ameriške le- talce in padalce. Štiri me- sece in pol sem hodil po Hrvaškem – po Kordunu in Slavoniji, nato pa sem prišel na koncu 1944. leta in v začetku leta 1945 v Slovenijo – v Belo Kraji- no in – Metliko. Spomi- njam se, da so partizani s pomočjo ljudi – domači- nov rešili več kot 380 ameriških pilotov in pa- dalcev. Spominjam se tu- di razmer. Če si ne bi ljud- stvo v teh krajih pomaga- lo samo, tudi nobena za- vezniška pomoč ne bi za- legla. Ljudje so kljub veli- ki nevarnosti, da jih oku- pator ujame, skrivali par- tizane, jih hranili, skrivali zavezniške pilote, skrbeli za prehrano...

Res so bili pogumni. Ob tej priložnosti pa sem se spomnil še nečesa: da so bili pogumni tudi naši fantje – piloti. Kajti, pilo- ta ali padalca zračnih sil vojske ZDA si lahko po- slal v boj, v napad, v bombno akcijo, nikakor pa nisi od njega mogel zahtevati, naj odhaja (po večkrat) v notranjost so- vražnikovega ozemlja s posebnimi nalogami. Ta- ko pa so naši piloti počeli, ko so se prostovoljno jav- ljali za transportne pole- tje, za prevoz partizanskih ranjencev v zavezniške bolnišnice v Italiji. Tudi oni so tako rešili preneka- tero življenje, kajti bili so

mladi in pogumni. Celo kosali so se med seboj, kdo je večkrat »peljal«.

V utrinku iz povojnega prvega obiska pa se je John spomnil vzdušja v ZDA, ki je bilo izrazito protirusko in protikomunistično in ko je kot strela preplaval svet Churchill- lova krilatica o »železni zavesi«. Takrat, se spomi- nja Blatnik, mu je Tito govoril o prizadevanjih, da bi Jugoslavija ohranila svojo neodvisnost in bi imela priložnost, da bi se tudi z veliko večjimi drža- vami v svetu lahko pogo- varjala suvereno in ena- kopravno. Vse to je Blat- nik v pogovorih prenesel takratnemu ameriškem predsedniku Trumanu in na ta način prispeval, da se je tudi v ameriškem vr- hu izoblikovalo prijaznej- še stališče do naše države. Seveda pa Blatnik tem spominom dodaja ko- mentar – da namreč ni- koli ni govoril o politič- nem sistemu, o komuniz- mu in teh stvareh – am- pak vedno o ljudstvu, ki ga je še iz vojne ven do- bro poznal in vedel, da nobena vlada v Jugosla- viji ne bi obstala, če bi bilo ljudstvo proti njej.

»Tako kot moj dober znanec in prijatelj Louis Adamič, sem predstavljal Američanom dobroto in poštenje tukajšnjih ljudi, mladih in starih...« pravi danes o svoji življenjski misiji dobre volje naš Američan John Blatnik, ki vsakič znova doživlja podobne občutke, ko se ob dolgi mizi pri teti Neži zdrenja »žlahta«. Tako je čutila letos tudi Blatnikova soproga, ki je bila v Jugoslaviji prvič. Po rodu Nemka se je namreč lah- ko dobro naklepetala tudi s starejšo generacijo »žlahte«, ki seveda še do- bro obvlada nemščino.

Med pogovarjanjem in sprehajanjem od vojne v sedanost in nazaj je beseda nanesla tudi na četni- ke in ustaše; toda pusti- mo zdaj to – spomenika Mihailoviču v Washingto- nu menda itak ne bo...

Za slovo raje recimo na- šemu sonarodnjaku: lepo vam teče materin jezik, veseli smo bili vašega obiska, pridite še kdaj, pa lepo pozdravljeni in – srečno, gospod kon- gresnik!

B. Ž. J. s pomočjo
J. H.

Piranska delegacija v Albi

Med piransko ZZB in ANPI-jem iz občine Alba so se pred nekaj leti spontano spletle vezi. V hotelu Svoboda v Strunjanu je bila na oddihu skupina nekaterih italijanskih partizanov, ki jo je vodil dinamični Giovanni Negro. Med njimi je bil tudi upokojeni divizijski general Libero Porcari.

Povprašali so po boricah in dobili zvezo z občinskim odborom. Potem so položili venec na spomenik partizanskim pomorščakom v Portorožu. Po kratki slavnosti so jim razkazali Portorož in marino. Tu so postregli z osvežilom. Pogovori so bili živahni in se kar niso hoteli končati.

Organiziran je bil ogled bolnice Franja in Postojnske jame. Spremljal jih je in jim bil za vodiča Stojan Ražem. K nastanku pristranih odnosov so veliko prispevali Riccardo Giacuzzo, Plinio Tomasini in Vlado Logar.

Izmenjali so listini o prijateljstvu v veliki dvorani občinske skupščine v Piranu, sprejela pa jih je predsednica skupščine.

Letos je ANPI povabil na Praznik Unita (Festa dell'Unità) borce in zastopnike obči- ne. V delegaciji, ki jo je vodila predsednica skupščine Tatjana Kosovel, so bili še štirje borci, predsednik občinske konference ZSMS in dva zastopnika gospodarstva.

Tovariši iz Albe so pripravili zelo pester, skrbno pripravljen in natančno izpeljan program.

Ze prvi dan po prihodu je bil sprejem pri županu (sindaco) Albe. Le-ta je krščanski demokrat (KP je v opoziciji) in mlajši člo- vek štiridesetih let. Po kratkem pogovoru v njegovem kabinetu nas je povabil v sosed- njo dvoranico, ki je – kdo bi si mislil – minimuzej partizanskega boja in antifašiz- ma. Tam nam je razkazal zbrano gradivo. Izkazalo se je, da vse pozna prav v potanko- sti. Na sprejemu je bilo še nekaj borcev, med njimi eden izmed komandantov Briga- de Matteotti, Paolo Frinetti – Paolo. Župan je pokazal na njegovo sliko, ki kaže mlade- niča, rekoč »Niti se ni dosti spremenil, le da si je pobarval lase«. (Zdaj je snežno belih las.)

V Italiji je bil partizanski boj organiziran precej drugače kot pri nas. Imeli so več vrst partizanov. Garibaldince je vodila KPI, no- sili so rdeče ovratne rute. Ti so se borili tudi na naših tleh. Socialistična stranka je imela brigade Matteotti, ki so sicer bile s komuni- stičnimi tesno povezane, vendar so ljubo-

sumno čuvala svojo politično avtonom- nost. Nosili so zelene rute. Enake so nosili partizani gibanja Pravica in svoboda (Giustizia e Libertà). To gibanje je po vojni usta- novilo Stranko akcije, ki pa je kmalu raz- padla.

Najštevilnejši so bili v tem območju par- tizani, imenovani Autonomi ali Azzurri, ker so modri kot razpoznavni znak nosili mo- dre rute. Med njimi so bili v glavnem po- klicni in rezervni oficirji in drugi vojaki. »ki niso hoteli prelomiti prisege, dane kralju, in vstopiti v Mussolinijevo salojsko repu- blikansko vojsko« (iz brošure Alba par la liberta, str. 7). V glavnem oni so 10. oktobra 1944 vkorakali v Albo, ki je tako postala prvo in pred končnimi operacijami edino osvobojeno mesto (30.000 prebivalcev) v Italiji. Po 23 dneh so se partizanske enote spet umaknile in mesto so ponovno okupi- rali Nemci ter salojske enote.

Gostija pri Frecciu

Zelo zanimivo je bilo srečanje s koman- dantom garibaldinske brigade, tovarišem Marinom Olimprijem-Freccio (freccia po- meni puščico). Povabil je celo našo delega- cijo na svoj dom, zraven pa še nekaj svojih nekdanih borcev. Pripravil je pravo gostijo za 25 ljudi, kolikor nas je bilo.

Freccia je bil in je še vedno kmet, rojen je bil leta 1924. Z ženo Rosò (ki smo jo spozna-

li že v Porotorožu) imata sicer hčer, in sina ter tri vnuke, vendar živita sedaj sama v svoji veliki, lepi piemontski hiši. V svoji dnevni sobi – kakršnim pravijo na Dolenj- skem in Notranjskem »hiša« – ima na steni obešeno zastavo svoje brigade z velikim portretom Garibaldija v naravnih barvah in zlato izvezenim napisom 78. Brigata Gari- baldi-Devic. Ta Devic je v resnici Devic in je bil eden jugoslovanskih borcev v pi- emonteških hribih. V Marinovi brigadi je padlo 74 borcev, veliko več pa je bilo ranje- nih. Tudi komandant Marino-Freccia ima še vedno večkrat se odpirajočo rano od nemškega rafala na nogi.

Delegacija je položila dva lovčjeva ven- ca, prvega na spomenik v občinski hiši v Albi, drugega pa na hribu Colle dei Caffi di Canelli. Le-ta je dominantna točka nad ce- lim območjem (Langhe). Spomenik je nare- jen iz štirih velikih marmornatih plošč (3 m × 1,5 m) v obliki knjižnih strani. Na njih so vklesana imena 300 padlih iz območja Albe. Zraven plošč je velika naravna skala v obli- ki nepravilne piramide, na vrhu katere je bronasta bista partizanskega predstrelko.

V spremstvu pokrajinskega predsednika ANPI-ja ter več članov pokrajinskega od- bora smo se poklonili spominu borcev tudi na po višini drugem hribu Lang, kjer je urejen velik spominski park (imenuje se Colle della Resistenza – Hrib odpora – na hribu Bossolachetto). V njem rastejo dreve- sa, prinešena s vsega sveta – od Kanade do Avstralije. Na žalost pa ni nobenega iz Ju- goslavije, čeprav se je v Piemontu in tudi v Langah na območju Albe borilo kar precej Jugoslovancev.

General Porcari nam je razkazal mestne znamenitosti. V šali smo ugotovili, da je moral za to preštudirati turistični vodič, saj je znano, da o krajevnih znamenitostih ved- no vedo več turisti kot domačini.

Sprejem pri Goriji

Bilo je še več drugih sprejemov in ogle- dov. Vse je bilo brezhibno organizirano, povsod prijazni obrazi in pripravljenost za sodelovanje v vseh dejavnostih – od športa

in kulture nasploh do gospodarstva. Tatja- na Kosovel in Riccardo Giacuzzo sta bila tudi na sprejemu, ki so ga »Albesi« priredili svojima rojakoma, predsedniku italijanske vlade Giovanniju Goriji in Donat-Cattinu, večkratnemu ministru in enemu vodilnih ljudi krščanskodemokratske stranke. Go- ria je v svojem govoru pozdravil in delega- ciji zaželel prijetno počutje.

Zanimiv je bil tudi zadnji večer, ki so nam ga priredili komunistični funkcionarji in borci. Kako požrtvovalno delajo nekda- nji borci in številni politični aktivisti, smo nedavno opisali v TV-15 Naš tovariš ob pri- meru Ogleja. Vse, kar smo pisali o Ogleju, velja tudi za Albo (in za vso Italijo). Na prireditvah Festa dell'Unità, ki traja po ves teden in več in se jih udeležijo naravnost ogromno število ljudi, delajo aktivisti vse brezplačno. Tu, v Albi, so samo za prehra- njevanje obiskovalcev pripravljali po nekaj tisoč obrokov vsak dan. In kot v Ogleju, so tudi tu kuhale, pomivale, stregle tovarišice in številni tovariši brezplačno. Delali pa so po cele dneve. Pa ne da bi samo fizično delali. Vsi ti ljudje politično aktivno živijo, spremljajo vse politično dogajanje, veliko berejo, skratka so glede vsega »na teko- čem«. O nesklepnostih pri njih ni govora. Vsi so ponosni na to, da so bili borci, da so komunisti. Nekajkrat v teh kratkih dnevih sem imel priložnost slišati, med drugim dve profesorici, kako sta s ponosom pove- dali, da sta komunistki. Ena od njih že prek štirideset let, druga pa je mlajša, rojena najbrž po vojni.

Borčevska organizacija Pirana v svojih številnih srečanjih s tujimi borci opravlja po svojih močeh določeno poslanstvo v po- družbljanju zunanje politike. Imeli smo srečanja v zadnjih dveh letih s Finci, Fran- cozi, Norvežani, Avstrijci in predvsem z Ita- lijani. Ideja mednarodnega zblizevanja kot sestavnega dela boja za trajen mir se preko teh srečanj »spušča z oblakov« na resnična tla. To pa vodi k spoznanju, da ni nobenih vzrokov, da bi se še kdaj pobijali med seboj.

Dušan Puh

Pogovor s predsednikom Gorjanom po vrnitvi z borčevskega obiska v Srbiji in na Kosovu

Da bi se (bolje) razumeli

Majhna, takorekoč mini (dvočlanska) delegacija slovenske borčevske organizacije (predsednik Bogo Gorjan in podpredsednik Drago Flis) je obiskala soborce v republiki Srbiji in v avtonomni pokrajini Kosovo. Obisk je bil kratek, za vse tisto, kar se je in kar bi se še bilo potrebno in vredno pogovoriti, seveda prekratko odmerjen, a ne glede na to vsebinsko bogat in zelo koristen. Obojestransko.

Vabilo slovenski borčevski organizaciji, naj njena delegacija obišče Srbijo in Kosovo oziroma tamkajšnje borčevske in druge strukture, je čakalo »odprto« celotno leto, vendar je spričo vseh drugih obveznosti lahko prišlo do uresničenja dobrega namena šele zdaj. Pozno, a ne prepozno. Srbski in kosovski tovariši, nam je povedal predsednik Gorjan, ko smo ga povprašali o vsebini opravljene poti, so nam želeli predstaviti aktualna dogajanja na Kosovu (in v Srbiji kot celoti), od nas pa so želeli zvedeti, kaj se dejansko dogaja

ta razhajanja v partijskih vrhovih reagirali srbski borci?

Gorjan: Lahko rečem, da so vsi borci pledirali za soglasje v centralnem komiteju. Velika večina se opredeljuje zoper poglobljanje razkola. Če kdaj, sodijo, je zdaj čas za dosego soglasja med vodilnimi komunisti.

Kaj sta k temu pripomnila vidva?

Gorjan: Nisva poskušala ustvarjati vzdušja, da je to tisto poglavitno, kar naju zanima. Imela sva občutek, da so prizadeti spričo razprav na seji oziroma plenumu. Sodila sva, da imajo

pred širšim aktivom – povedati, da smo Slovenci o stališčih in problemih v Srbiji obveščeni dovolj objektivno, nesenzacionalistično, pa tudi, da unitarizma in centralizma, ki ga obsojamo, ne enačimo s Srbijo. Enačimo pa ga z administracijo, ki je skoncentrirana v Beogradu tako v upravi kot v družbenopolitičnih organizacijah. Zato vselej delamo razliko med srbskim narodom in strukturami, ki so na srbskih tleh.

Oni so o nas, kot je slišati, obveščeni precej manj objektivno?

prav, da jim pripisujejo vlogo odločilnih struktur.

Kako pa se odzivajo na slovensko pozivanje k večji suverenosti združenega dela in s tem tudi republiških gospodarstev?

Gorjan: Glede deviznega zakona, na primer, so nama rekli, da zelo podpirajo predloge slovenske in hrvaške Gospodarske zbornice. Na najino vprašanje, zakaj se ni njihova Gospodarska zbornica že prej izrekla v prid tem zahtevam, so nama odgovorili, da s svojimi stališči laže in hitreje prodirajo v jugoslovanskem prostoru kot pa v okvirih lastne, srbske delegatske politike. Se pa vsekakor močno zavedajo pomembnosti prodora Jugoslavije v svet, saj je srbska industrija (na primer elektronika) že zdaj na takšni stopnji razvitosti, da si brez navzočnosti na tujih trgih ne more zamisliti nadaljnjega razvoja.

Člana slovenske borčevske delegacije sta bila pod močnim vtisom obiska v kompleksu Ei Niš, gigantu, ki zaposluje petnajst tisoč delavcev in ima na vse strani razporedeno intenzivno sodelovanje, med drugim tudi s slovensko Iskro. Ob vseh teh velikih in uspešnih potezah pa imajo v niškem bazenu tudi velikanke probleme, predvsem zaradi nenehnega pritiska nezaposlenih iz nerazvitih občin na jugu Srbije in v pokrajini Kosovo, saj so migracijski pritiski v ta center, milo rečeno, strahotni. In četudi so v zadnjih nekaj letih v manj razvitih občinah prav oni zgradili petintrideset manjših tovarn, ki naj bi ublaži-

ga sosedstva, vendar ne v znamenju nestrpnosti. Reševanja skupnih problemov se lotevajo stvarno in strpno.

O sami srži tega problema sta se Bogo Gorjan in Drago Flis zavzeto pogovarjala tudi »na oni strani«, v Prištini.

Tudi v Prištini so jima posvetili pozornost tako mestni kot tudi republiški predstavniki pokrajinske politike. Seveda v komaj en dan trajajočem srečanju ni bilo mogoče povedati več in si izmenjati vseh misli, bilo pa je nadvse koristno za objestransko nadaljevanje bolj poglobljenih stikov. Na pogovoru borčevskega aktivista sta se tako vključila v razpravo tudi Azem Vlasi in predsednik kosovske skupščine Bajram Sulimani.

Desanka Džordžević, predsednica pokrajinskega odbora ZZB NOV, je ob vprašanju o nacionalizmu na Kosovu dejala, da živi tako med Albanci kot tudi med Srbi in Črnogorci. Na to pa, je opozorila, vpliva vrsta pomembnih faktorjev: 120.000 nezaposlenih, od katerih je več kot 70 odstotkov mladih, počasno uresničevanje gospodarskih programov... Edini ta čas zadovoljivo delujoči so tisti projekti v gospodarstvu, ki so bili zgrajeni iz skupnih programov, skupaj z drugimi republikami. Borčevska predsednica seveda ni zamolčala, da razpoloženje za izboljšanje stanja nenehno motijo tudi ekscesi, ki povečujejo negotovost; posledica tega je nadaljevanje izseljevanja.

Ker je tudi v tej pokrajini borčevska organizacija še vedno pomembna politična struktura (37.618 članov šteje – med njimi je še vedno 117 spomeničarjev), ker ima med ljudstvom ugled in spoštovanje, deluje in si prizadeva delovati še bolj konstruktivno, pomirjevalno in integracijsko.

jini skupna. Poudarila sta, da vse kaže, da so vendarle največje težave na področju gospodarstva in da se bi lahko številni problemi ne najboljših mednarodnih odnosov rešili tudi ob urejenem problemu zaposlovanja, nagrajevanja po delu in znanju...

Gosta sta načela tudi (v pokrajini sramežljivo obravnavano) temo o nataliteti. Prav tako so na nek način s presenečenjem prisluhnili ugotavljanju slovenskih borčevskih predstavnikov, da sta namreč kontrarevolucija in nacionalna nestrpnost možni le z delom ilegalne organizacije; pri tem pa iz izkušenj druge svetovne vojne vemo, da se določenih stvari ne da uničiti in preprečiti le, če jih podpira narod! Zato sta slovenska predstavnik dregnila najbrž na boleče mesto, ko sta kosovske tovariše spraševala, zakaj odločneje ne izvršujejo diferenciacije, s katero bi se jasno pokazalo, kje kdo stoji. Delen odgovor sta iztržila od Azema Vlasi, ki je dejal, da bo to tema prvega naslednjega kosovskega partijskega plenuma.

Navsezadnje so skupaj ugotavljali tudi to, da kaže v gospodarstvu podpirati takšne korake razvoja, ki so že dali konkretne rezultate – ti pa so bili (skoraj praviloma) posebej dobri pri akcijah skupnih vlaganj. Tako se je skoraj samo po sebi izluščilo vprašanje, ali bi ne bil boljši način pomagati pokrajini v takšnih (in morda še bolj intenzivnih) skupnih vlaganjih, kot je sedanji institut sklada za nerazvite.

Takšno medsebojno obiskovanje in seznanjanje borcev in njihovih delegacij z razmerami v drugih republikah in pokrajinah sicer ni novost, gotovo pa je, da položaj in čas zahtevata tudi njihovo intenziviranje. Zato je razumljivo, da se bodo srbski in kosovski

ja v Sloveniji, od koder prihajajo k njim – prek njihovih javnih sredstev obveščanja – poročila in podatki o skrb vzbujajočih separatističnih in njim podobnih težnjah. Zanimalo jih je, kaj meni o tem slovenska borčevska organizacija.

Slovenska borčevska gost sta se mudila v Beogradu (kjer sta imela več srečanj, med drugim tudi pogovor z eminentnim borčevskim aktivom na Čukarici), v Nišu (kjer so jima relevantno problematiko tega industrijsko razvitega, pa vendar z mnogimi problemi otepanja baze na predstavili med obiskom v gigantskem Ei Niš) ter v Prištini (kjer sta se pogovarjala s tamkajšnjim borčevskim aktivom in posebej s trojico vodilnih funkcionarjev: partijskim predsednikom Vilasijem, skupščinskim predsednikom Selamijem ter z mladim, dinamičnim predsednikom socialistične zveze v glavnem mestu pokrajine).

V Srbiji so vaju nedvomno sprejeli pod močnim vtisom nedavne seje centralnega komiteja te republike, namenjeni obračunu s strujo, ki je izrazila distancirani odnos do partijske linije glede reševanja kosovske problematike, njen glasnik pa je bil dozdajšnji sekretar beograjskega mestnega komiteja. Kako so na

borci zaradi izkušenj v preteklosti in zaradi ugleda med ljudmi možnost, da pozitivno vplivajo na iskanje poti za učinkovito in enotno politično akcijo v Srbiji.

Poteku seje smo po za- slugi izdatnih televizijskih prenosov lahko sledili vsi. Žal pa nam iz povedanega ni bilo dano neposredno razbrati, kakšna je vsebina in torej bistvo tega razkola. Sta vidva iz pogovorov s srbskimi soborci zvedela več?

Gorjan: Borci se niso opredeljevali za ljudi, za imena, ampak za program reševanja odnosov v pokrajini Kosovo, pri tem pa so se predvsem zavzemali za hitrejšo reševanje sklepov in stališč devetega plenuma ter Skupščine SFRJ.

Kot v vseh jugoslovanskih nacionalnih okoljih je tudi v Srbiji na delu – srbski nacionalizem. Kako ga obravnavajo v borčevskih vrstah?

Gorjan: Potrjeno sva dobila prepričanje, da Srbi niso vase zaprti. Nasprotno: so zelo odprti v jugoslovanske probleme, pri tem pa močno zaskrbljeni nad svojimi razvojnimi vprašanji.

Gotovo so z zanimanjem prisluhnili vajinim sodbam?

Gorjan: S podpredsednikom Flisom sva imela priložnost – vsaj na treh krajih

Gorjan: Pri vsej svoji odprtosti v Jugoslavijo so pod močnim vplivom vesti, ki jih dobivajo iz tiska. Zaradi tega Slovenije ne poznajo iz stališč, denimo, Milana Kučana ali naše republiške skupščine ali združenih borcev, pač pa po nekaterih člankih, objavljenih v Mladini, Katedri, Novi reviji in izpod peresa Terasa Kermavnerja. Prav v dneh najinega obiska je Politika reproducirala članke iz Danasa, ki je Popitu imputiral stališča, češ da se lahko Slovenija brani sama, brez JLA... in sva bila spričo tega soočena s take vrste vprašanji. Od tod namreč izhaja njihova resna zaskrbljenost za stanje v Sloveniji. Vendar jim pri tem nikakor ne pride na misel, da bi morali ta vprašanja reševati oni. Jasno je prišlo do izraza njihovo prepričanje, da bomo mi sami reševali te bodisi dejanske bodisi namišljene slovenske probleme. Mislim pa seveda, da bi morali tudi oni, ko govorimo o Sloveniji, delati razliko med slovenskim narodom in temi posamezniki, ki nastopajo v Mladini, Katedri ali Novi reviji, in se skušajo uveljavljati tudi v širšem jugoslovanskem prostoru, a ni nič tega, kar pišejo in govorijo. Vzorec za merjenje dejanskega razpoloženja v Sloveniji. Nikakor ni

le rastoče doseljevanje v Niš, problema nikakor niso mogli razrešiti. Dobršen del srbskih priseljencev s Kosova ga je celo potencial. Zdaj imajo približno petintrideset tisoč nezaposlenih delavcev in številno vsem konkretnim prizadevanjem navkljub še kar narašča. Zavedajo se velike populacijske rasti in tozadnih pritiskov iz bližnjih kosovskih predelov, a jim še tako intenzivnim podpiranjem novih delovnih mest niso kos. Niška regija je tako v polni meri soočena s problemom kosovske

Pogovora v borčevski organizaciji so se udeležili tudi predstavniki prištinske socialistične zveze, ki so poudarjali dobro povezanost z ZZB NOV.

Zbrani so potem, ko so slovenskima gostoma nekoliko bolj razgrnili položaj v pokrajini, prisluhnili tudi njunim besedam. Gorjan in Flis sta namreč poudarila, da probleme Kosova občutimo tudi v Sloveniji in da se v družbenopolitičnih organizacijah v Sloveniji zavedamo, da mora biti akcija za konsolidacijo položaja v tej pokra-

borčevski predstavniki kmalu odzvali vabilu RU ZZB NOV Slovenije in obiskali našo republiko.

S tega srbsko-kosovskega obiska Božidarja Gorjana in Draga Flisa pa čisto na koncu ponovimo njuno ugotovitev iz Prištine, da si tamkajšnji družbenopolitični delavci resnično, z vsemi močmi prizadevajo, da bi bili sredi zares nako-pičenih težav – uspešni. Sodita, da moramo ta prizadevanja ceniti.

Pogovarjala sta se Viktor Konjar in Bojana Žokalj-Jesih

Povezuje jih Šlandrovo ime

Srečanje borčevskih organizacij, mladine ter predstavnikov KS Prebold in KS »Slavko Šlander« Maribor

Ni dolgo, odkar so KS Prebold obiskali borci, aktivisti in predstavniki KS »Slavko Šlander« iz Maribora. Gre za tradicionalno medsebojno srečanje, ki se je spletlo ob postavitvi obeležja – doprsnega kipa narodnega heroja Slavka Šlandra pred OŠ Prebold. Mariborska KS, ki nosi Šlandrovo ime, je bila tista, ki je odstopila kalup za odlitje kipa. Ta je tako postal most prijateljstva med borci in aktivisti ter predstavniki obeh krajevnih skupnosti. Rojstni kraj Slavka Šlandra, po katerem nosi ime tudi preboldska osnovna šola in Maribor, kjer je pod strehi okupatorjevih krvnikov končal svojo bogato revolucionarno pot, sta kraja, ki na najbolj neposreden način ohranjata vezi preteklosti s sedanjostjo. Šlander in njegovo delo ostaja tako nepozabljeno, z njim pa tudi NOB in socialistična revolucija.

Gostje iz Maribora so si tokrat, pred prihodom v Prebold ob spremstvu krajevnih funkcionarjev, ogledali najprej Hmežadovo DO Import-Export in se seznanili s proizvodnjo hmelja. Z vrha poslovne zgradbe pa so si ogledali Savinjsko dolino in njeno hmeljišča, ki so ob tem času bila že brez hmelja – zelenega zlata – ki je tudi značilno za to pokrajino. V Preboldu, kjer so jih pričakali člani borčevske organi-

zacije, so položili venec pred spomenik »Slavku Šlandru«, si ogledali stalno razstavo v prostorih preboldske osnovne šole, ki prikazuje delo in življenje njihovega vzornika Slavka. Ob tem so gostom predstavili narodno-osvobodilno gibanje na območju Savinjske doline.

Srečanje se je nadaljevalo na Lovski koči pod Goljavo. Enkratno tovariško srečanje so popestrili še učenci OŠ Prebold z bogatim kulturnim programom ter ansambel Reški trio. K temu pa je svoje pridalo še čudovito okolje in lepo vreme. Beseda je stekla, spomini so oživelili in nekaj udeležencev srečanja smo povabili pred objektiv in mikrofoni, da bi opisali

Bernarda Dravec

Lojzka Kopčič

svoje občutke, želje in obudili spomin na preteklost.

* * *

Lojzka Kopčič – predsednica RK v KS Slavko Šlander in članica borčevske organizacije

»Težko je v nekaj besedah izraziti vsa občutja, ki me danes prevevajo. Z eno besedo – enkratno je! Prijateljstvo, ki se je steklo pred leti, je in bo trdno tudi v prihodnje. V to sem prepričana. Nas borci povezujejo spomini na čase, ko smo bili resnično tovariši. Žal, danes te vrednote v pravem pomenu besede skoraj ni več. Naša mladina je dobra, vendar prevečkrat prepuščena sama sebi in ta-

ko podvržena negativnim vplivom. Mislim, da lahko podobna srečanja veliko prispevajo k ohranjanju izročil revolucije in osveščanju mlade generacije...« Lojzka je v NOG začela delati že leta 1942, aktivno pa od februarja 1943. Bila je organizatorka, aktivistka, obveščevalka in kurirka. Bila pa je tudi delegatka na prvem kongresu v Dobraniču oktobra 1943. leta, kjer je bila tudi angleška vojna misija z Jonsonom na čelu. Tega kongresa se Lojzka rada spominja. Velik prispevek je dala potem kot predsednica Rdečega križa ob sprejemanju internirancev iz italijanskih taborišč. Prav temu humanemu delu pa je zvesta tudi danes, po toliko letih svobode.

Bernarda Dravec – predsednica OO ZSMS »Slavko Šlander« iz Maribora

»Zelo sem vesela, da sem danes tu, med vami. Takšna srečanja so za nas mlade ne-

Miron Terpin

Udeleženci srečanja na Goljavi pred Lovskim domom

kaj posebnega... Nadvse zanimivo in poučno je sodelovanje, ki ga imata naši krajevni skupnosti. Mladi ob tem spoznavamo našo zgodovino in ljudi, ki so jo ustvarjali. V tem je nedvomno eden izmed kažipotov, po katerem moramo iti v času, ko nas pretresajo neljubi dogodki doma in v svetu. Mladi se ob tej moralni in družbeni krizi vedno bolj oddaljujejo od polpretekla zgodovine, iz katere bi morali črpati moč in ideje za jutrišnji dan. Prav zato menim, da mora biti vez med borčevsko organizacijo in mladino še bolj poglobljena in konkretna...«

Miron Terpin – član RO ZZZB in preboldske borčevske organizacije

»Srečanja z Mariborčani smo začeli že pred leti na pobudo mariborske KS, oziroma njihove borčevske organizacije. Prvič smo se sestali ob odkritju spomenika v njihovi krajevni skupnosti. Ta-

krat pa smo se tudi dogovorili za bolj poglobljeno sodelovanje. To srečanje je sedaj že peto po vrsti in menim, da se naši gostje v tem okolju dobro počutijo. Mi smo se pri njih enkratno. Tovrstnim srečanjem pripisujem velik pomen, saj prispevajo k zbliževanju dveh krajevnih skupnosti in ohranjanju tovarištva ter prenašanja izročil NOB na mlajše generacije obeh krajevnih skupnosti...«

Miron Terpin je aktivni udeleženec NOB. Kot Primorec je deloval na območju Primorske, nekaj časa proti koncu vojne pa je bil tudi na Kočevskem in v Beli Krajini.

»Partizanska leta so zame tako kot za vse mlade obdobje, ki nam je dalo najboljše šolo življenja. Iskrenost, tovarištvo, pogum so moralne vrednosti, ki jih danes težko enačimo s sedanjimi,« je s trpkim priokusom ob koncu dejal Miron. **D. Naraglav**

Še nekaj o mladinski delovni akciji Brkini 87

Od nezaupanja do čestitk

Že na samem začetku mladinske delovne akcije Brkini 87 so se težkega dela pri izgradnji vodovoda in postavljanju telefonskega kabla povsem odgovorno lotili mladi iz Slovenije, Hrvaške, Srbije ter brigadirji iz Češkoslovaške. Srečevali so se s težavami trde kraške zemlje, z bolj slabim kot lepim vremenom, vendar so uspešno opravili nalogo. Urejali so kanale, vlačili telefonski kabel in vedno prekoračili normo.

O vodovodu in z njim povezanimi deli smo se pogovarjali z Damjanom Sušljem, predsednikom mestne konference Socialistične zveze krajevnih skupnosti Bitnja.

Kilovce in Ratečevo brdo sta bila do danes brez vode.

Kje tičijo osnovni vzroki za to?

Po mojem mnenju sta ti dve vasi edini v občini, ki sta bili brez vodovoda. Slabo finančno stanje naše krajevnih skupnosti je bilo osnovni vzrok, da moderni vodovod ni zamenjal dosedanjih »štirn«. Nikoli ni bilo dovolj denarja za to. Ob dolgem čakanju pa smo se krajani teh vasi pred šestimi leti odločili, da začnemo zbirati tako potrebni denar. Tako smo do letos nekaj prihranili in sklenili začeti z izgradnjo vodovoda ter z napeljavo telefonskega kabla.

Na trasi so delali tudi mladi z delovne akcije Brkini 87. Kako ocenjujete njihovo delo in rezultate?

Poznamo naš teren, ki ni prav nič prizanesljiv, in ko

smo videli strukturo brigad v obeh izmenah, moram priznati, da smo bili kar malo nezaupljivi. Vsak od nas je pomislil: »Če bodo tile delali naš vodovod, ne bomo še dolgo pili vode.« No, pa smo se prevarali in naše nezaupanje je pozneje preraslo v čestitke. Zadovoljni smo, da je toliko že narejenega, brigadirji pa so s svojimi rezultati (preko 1300 metrov vodovoda) lahko več kot zadovoljni.

In kako naprej?

Brigadirji so svoje opravili, dobro opravili. Na nas, krajanih Kilovca in Ratečevega brda, ostane »finale«. To pomeni, da nam ostane ob pomoči KGP Ilirska Bistrica in drugih delovnih organizacij izdelati rezervoarje, postaviti črpalke in izkopati lokalno mrežo vodovoda.

da po vaseh. Pričakujemo, da bomo vsa ta dela ob vsestranski angažiranosti dokončali v naslednjih dveh do treh mesecih. Nekako ob 29. novembru bi vodovod že lahko izročili svojemu namenu.

Kolikšna je bila pomoč

Končna dela na trasi v Ratečevo brdo

krajanov pri izgradnji vodovoda?

Vsekakor velika; od zbiranja denarja, prostovoljnega dela pa do vsestranske pomoči brigadirjem. V zadnjih dveh mesecih se kar naprej nekaj dela na zaključnih delih. Ko pa so bili brigadirji še

na trasi, so jim bili domačini vedno pri roki s traktorji pa tudi s krampi v rokah. Bil je pravi užitek gledati to skupno organiziranost. Na trasi je bilo staro in mlado. Kdor ni mogel s krampom in lopato, je nosil vodo ali počel kaj drugega. Skratka, vsak je bil koristen.

Kaj vam pomeni imeti vodovod, vodo v hiši?

Voda nam vsem veliko pomeni. Predvsem se bomo rešili dotrajanih vodovodov, ki jim tukaj pravimo »štirne«. Gospodinjam bomo omogočili, da bodo svoje nekdanje deske za pranje v koritu zamenjale s sodobnimi pralnimi stroji. Ne nazadnje je pomembno tudi to, da se bo zmanjšalo odseljevanje že tako maloštevilnega prebivalstva iz vasi. Moderen vodovod, asfaltirana cesta in telefonska zveza s svetom bodo menda zaustavile odliv krajanov v druga mesta...

Tekst in foto: P. Nikolić
prevedla: Ž. D.

Politkomisar Sime zbira in komentira

Rebalans zveznega proračuna

Oba zbora zvezne skupščine sta sprejela povečanje zveznega proračuna le kot začasen ukrep. Tako bo proračun za letošnje leto za 1.080,4 milijarde dinarjev večji od sprejetega ali za kar 115,4 odstotka večji, kot je bil leta 1986. Skupaj bo v tem proračunu 3.044 milijard dinarjev, čeprav so se JLA in manj razviti »odrekli« petim odstotkom svojega z zakonom določenega deleža.

V hrvaškem saboru (skupščini), ki ni prižgal zelene luči za sprejem predlaganega rebalansa zveznega proračuna, so ostro kritizirali zveznega sekretarja za finance, ki je v osmih mesecih »porabil« proračun, predviden za celo leto. Kam bi prišli, če bi vsi tako ravnali?

Med številnimi razpravljalci v saboru je po mojem mnenju vredna pozornosti izjava Tomislava Đorđevića, ki je trdil, da je premišljena laž, da bodo oficirji JLA ostali brez plač in

vojni upokojenci brez pokojnin, če ne bo sprejet rebalans zveznega proračuna. Tomislav Đorđević je še opozoril, da so med stroške za JLA všteti tudi razni drugi izdatki, vzdrževanje vil, jaht in avtomobilov. »Tisti, ki se vozi z jahto, naj to sam pove; jaz to vem, vendar ne bom povedal,« je dodal delegat Tomislav Đorđević, sicer kapetan fregate.

Številni delegati so v zvezni skupščini in njenih telesih resno opozarjali, da »ne moremo več obremenjevati gospodarstva in prebivalstva, saj gospodarski položaj delovnih organizacij in padajoči standard prebivalstva vzbujata resno zaskrbljenost.« V zveznem zboru je bilo celo slišati, da imamo denar za lepe fasade, drage prireditve in spomenike, ne pa za delovanje države.

Eden izmed vzrokov, zakaj so zvezno blagajno izpraznili že v osmih mesecih, je tudi za grebška univerziada, ki se je v 80 odstotkih financirala iz proračunskih sredstev. Vsi izdelki, ki so imeli nalepko maskote

svetovnih študentskih športnih iger, so bili namreč oproščeni zveznega prometnega davka, oziroma so si ga lahko razdelili proizvajalci in organizatorji univerziade. Ker je bilo takih izdelkov sila veliko, se je v zvezno blagajno nateklo občutno manj denarja... Na ta primer sem že opozoril v svojem komentarju o zagrebški univerziadi (TV-15 Naš tovariš 6. avgusta). Organizatorji univerziade pa se sedaj hvalisajo s precejšnjim presežkom!

Zvezna vlada pa se ni dala in je posegla po čarobni formuli – zvišanjem prometnega davka za vrsto proizvodov, s katerim bo zbrala po njenem mnenju prepotrebna sredstva. Jugoslovanska vlada se proti inflaciji bojuje celo s povečanjem zvezne vreče, kar je edinstven primer na svetu!

Poleg tega je zvezna vlada mimogrede opravila še z upokojenci, upokojenimi do leta 1983 in jih »olajšala« za eno pokojnino, o čemer bo govora v naslednjem komentarju.

Ko so se pred tedni na ljub-

ljanski televiziji pogovarjali z znanim teoretikom Kirom Glihorovom, je le-ta izjavil, da ne pozna nobene države v zgodovini, ki bi uspela zmanjšati inflacijo, ne da bi ostro skrčila tudi državni proračun. Kot vse kaže, Mikulićeva vlada prav nič ne spoštuje zgodovine...

Minister pustil prevoznike na cedilu

Spoštovanemu Mustafi Pljakiću, zveznemu sekretarju za promet in zveze svetujem, da takoj naroči Primorski dnevnik iz Trsta, glasilu slovenske narodnostne skupnosti v Italiji. Zakaj ravno Primorski dnevnik, ki je, mimogrede rečeno, edini slovenski dnevnik v zamejstvu?

Zato, ker je ta časopis že nekaj dni pred 1. oktobrom objavil, da bodo italijanske oblasti na jugoslovansko-italijanski meji zahtevale plačilo nove – znatno višje – cestne pristojbine za vse jugoslovanske tovornjake, namenjene v Italijo. Po zaslugi Primorskega

dnevnika so bili o nameri italijanske vlade o novih višjih pristojbinah pravočasno obveščeni slovenski prevozniki, njihova poslovna skupnost in republiški komite za promet in zveze, ki je takoj zahteval ustrezna pojasnila iz Beograda. Minister Mustafa Pljakić pa nič... seveda, ker ni bral Primorskega dnevnika. Ta je za prevoznike zelo pomemben ukrep italijanske vlade, kot je poročal tisk, zvedel šele iz domačih časopisov. Očitno je, da so v zveznem komiteju za promet in zveze zvedeli tudi za to, da so italijanski predpisi stopili v veljavo že dan prej pred napovedjo – 30. septembra –, ko je naša televizija pokazala razburjene naše šoferje na jugoslovansko-italijanski meji.

Mimogrede naj spomnim, da je tudi zvezni finančni minister baje zvedel za afero Agrokomerc iz časopisov... naši zvezni ministri pa so si zares podobni.

Resnici na ljubo moram zapisati, da je novonastali prevozniki problem skuhal naš zvezni sekretariat za promet in zveze, ki ga vodi Mustafa Pljakić. Škoda bo, vsekakor velika.

Razen tega, da bodo morali jugoslovanski prevozniki pri istem obsegu prevozov plačati še dodatnih 50 milijard lir, ostaja še bojazen, da se bosta začeli zmanjševati gospodarsko sodelovanje in menjava. Krajši konec pa bo po mojem mnenju potegnili Jugoslavija. Ne gre namreč prezreti, da je Italija eden najpomembnejših jugoslovanskih partnerjev, naš izvoz v Italijo predstavlja velik kup deviz, ki jih Jugoslavija prav ta čas krvavo potrebuje.

In kaj sedaj? Menim, da se bo treba z italijansko vlado začeti čimprej pogajati za obojestransko sprejemljivo rešitev prevozniskega problema, kar italijanska stran predlaga že od leta 1970!

Zveznega sekretarja za promet in zveze Mustafu Pljakića pa je treba takoj odstaviti, če naj verjamem zagotovilom najvišjega vrha, da bo sedaj, po Agrokomercu, vse drugače.

Upam, da bo pri tem zvezna skupščina vsaj tako hitra, kot je bil zvezni zbor pri sprejemanju sprememb zakona o pokojninskem zavarovanju. S katerim je večino jugoslovanskih upokojencev prikrajšal za eno pokojnino. **Vaš Sime**

kalejdoskop

Nemirni dogodki na strehi sveta

Po vrnitvi iz New Yorka je zvezni sekretar za zunanje zadeve Raif Dizdarević pozitivno ocenil potek splošne razprave pred generalno skupščino Združenih narodov, celotno aktivnost članov jugoslovanske delegacije, nič manj pa tudi ministrski sestanek neuvrščenih na sedežu Združenih narodov. Na tem sestanku so neuvrščeni po besedah Raifa Dizdarevića bolj kot kdajkoli prej poudarili vlogo gibanja pri krepitvi svetovnega miru in napredka za vse.

Neuvrščenim vsekakor ne gre odrekati prizadevanj in dobre volje za spreminjanje nakopičenih političnih in gospodarskih problemov v svetu. Pri preučevanju sklepnega besedila pa se vendarle ni mogoče izogniti vtisu, da sklepni dokument ne omejuje ničesar bistveno novega, kar neuvrščeni ne bi povedali že ob kakšni drugi priložnosti. Skratka, da so se na papirju znova znašle ugotovitve iz poprejšnjih enciklopedijskih dokumentov in srečanj, čeprav so nekateri, tudi znotraj družine neuvrščenih, že večkrat opozorili na nevarnost verbalizma in kontraproduktivnost takšnih dokumentov.

Naš zvezni sekretar za zunanje zadeve se je s kolegi iz drugih držav sešel kar štiri-desetkrat, kar samo po sebi pomeni zgovorno znamenje dinamizma, pa tudi želje sogovornikov prisluhniti našemu mnenju in pogledom na mnogoplastno krizo v svetu. Do nedavna je Jugoslavija nedvomno veljala za spoštljivega sogovornika, zanimivo pa bi bilo slišati, v kolikšni meri je takšnega zaupanja danes še deležna; zlasti če upoštevamo nekatera znamenja, ki v najslabšem primeru govore o zatonu jugoslovanske diplomacije. Gotovo namreč drži, da je zuna-

nja politika tudi nadaljevanje notranje in da sta posluh ter interes naših sogovornikov sorazmerna z našimi prizadevanji za notranjo politično in gospodarsko stabilnostjo, ne pa z naslajanjem nad neuresničljivimi globalnimi projekti in priseganjem nanje.

Dogajanje minulih tednov in mesecev je žal potrdilo pogostokrat zaznavno jugoslovansko nestvarnost in razkorak med dejanskim in želim, med proklamiranim in uresničljivim. Ali drugače: dogodki znotraj države so pokazali, da je kriza stopnjevana do točke, ko so potrebni bistveno učinkovitejši ukrepi, če hočemo še obdržati korak z zunanjimi partnerji, kaj šele ga izboljšati. Naše diplomatske pobude za sklic konference balkanskih držav, pa tudi za srečanje sredozemskih neuvrščenih držav s predstavniki drugih sredozemskih neuvrščenih držav in z izvršilno komisijo Evropske skupnosti, ki jih je na sedežu Združenih narodov ponovil tudi Raif Dizdarević, na srečo vendarle pomenijo delen odmik od monotonega ponavljanja in iskanje manevrskega prostora tam, kjer smo realno lahko navzoči.

Medtem ko so ministri neuvrščenih držav v sprejetem sklepem dokumentu podprli prizadevanja Varnostnega sveta in generalnega sekretarja de Cuellarja za celovito in častno rešitv vojne med Iranom in Irakom, pa sta vojskujoči se državi malodane obnovili raketno vojnjo; vonj smodnika je ostrejši tudi na območju zalivskih voda. Stalni iranski predstavnik v Združenih narodih Korasani je namreč nedavne ameriške helikopterske na-

pade na iranske ladje, ki pa so bili po besedah Predstavniškega Pentagona in zaveznikov zgolj »legitimna obramba«, označil kot odkrito ameriško vojno napoved Iranu. Korasani ob tej priložnosti ni pozabil zasoliti, da se bodo iransko-sovjetski odnosi po incidentih še izboljšali. Ali gre zgolj za propagandni manever ali za dodatno opozorilo Washingtonu, bo pokazal bližnji razplet dogodkov. Čeprav stopnjevanje zalivske krize v sebi skriva številne neznanke, pa drži, da gre za očitno merjenje moči dveh dolgoročnih strateško geopolitičnih interesov. Na eni strani sovjetskega vdiranja na širše območje Srednjega vzhoda, na drugi pa za ameriško ohranjanje vplivnega območja Zahoda. Medtem ko se ZDA zapletajo v vedno nove spopade, da si sočasno sicer prizadevajo tudi za razglasitev sankcij zoper iransko vodstvo, pa se zdi, da Sovjetska zveza nadaljuje premišljeno diplomatsko partijo in predlaga skupno nadzorstvo vojaškemu štabu stalnih članic Varnostnega sveta.

Sovjetske diplomatske pobude, spodbujene z razgibanjo notranjo politiko, pa so izrazite tudi na drugih koncih sveta. Ob tem velja omeniti zlasti nov **sovjetski prodor v Latinsko Ameriko**, kjer je število njenih veleposlaništev s tri, od zmage kubanske revolucije do danes, naraslo na šestnajst. V tem smislu je mogoče tudi razumeti te dni končano turnejo zunanjega ministra Eduarda Ševardnadzeja, ki je poskusil v Braziliji, Argentini in Urugvaju zapolniti praznine, ki jih je za seboj pustil njegov predhodnik Andrej Gromiko. Seveda gre ob tem tudi za poskus povečane navzočnosti in politične teže, ki jo po novem Sovjetska zveza pripisuje Latinski Ameriki, prav tako pa tudi za predhodnico napovedanega obiska Mihaila Gorbačova na Zeleni celini.

Namestnik sovjetskega zunanjega ministra Rogočev se mudi v Peking, na že 11. krogu pogajanj o normalizaciji odnosov med Sovjetsko zvezo in Kitajsko. Tudi tokrat so na dnevnem redu trije pglavitni sklopi problemov in sicer sovjetska podpora Vietnamu, vojaška zasedba Afganistana in kopičenje sovjetskih čet na kitajsko-sovjetski meji.

Uradni Peking pa je tokrat bolj skrbelo nekaj drugega, namreč **namiri, ki so izbruhili ob 37. obletnici kitajske zasedbe Tibeta**. Kitajska t. i. miroljubna osvoboditev Tibeta, spodbujena z razmahom kulturne revolucije, je namreč med drugim pomenila prepoved tibetanskega budizma-lamaizma, Tibetancem pa je vsilila način življenja v slogu maoistične politike. Šele novi prijemci pragmatičnega Deng Xiaopinga so, ne samo tibetanskemu življu, temveč tudi drugim brezpravnim manjšinam znotraj Kitajske, zagotovili nekatere olajšave. Prav manjšine danes pomenijo enega preizkusnih kamnov v mozaiku, ne samo kitajske demokracije. Očitno pa tibetanski duhovni vrh v izgnanstvu s sedanjim stanjem ni zadovoljen. Novejša tutorska politika je namreč spodbudila krizo več kot tisočletje potrjene narodnostne in verske identitete, izbruh nezadovoljstva pa med drugim aktualizira vprašanje versko-tolerantne in gospodarsko zelo konkretne politike, ki jo Kitajska uresničuje v tej avtonomni pokrajini.

Nemirni dogodki na strehi sveta pa utegnejo daljnosežno vplivati ne samo na usodo Tibetancev, temveč tudi na notranje preobrazbe kitajske družbe. Nezadovoljstvo v Lhasi je namreč izbruhnilo le mesec dni pred začetkom kitajskega partijskega kongresa, zato gre za zavreči možnosti, da utegnejo glasniki trde linije v kitajski partiji, ki nasprotujejo demokraciji, reformam, nemire izkoristiti kot vodo na mlin obtožb zoper kitajsko odpi-

ranje in liberalizem. Prav 13. kongres naj bi v mnogo čem prispeval k hitrejšim spremembam v malodane vseh segmentih kitajske družbe, zlasti politike, gospodarstva in ideologije. Ne gre namreč pozabiti, da je ista trda linija izkoristila tudi lanske letne študentske demonstracije za napad na buržoazni liberalizem in tiste kitajske vodite-

lje, ki naj bi ga dopuščali. Krajši konec je takrat moral potegniti dotedanji partijski šef Hu Yaobang. Do začetka partijskega kongresa 25. oktobra ostaja potemtakem odprto, ali bodo spremembe tudi tokrat letele na najvišje partijske vrhove, že zdaj pa se zdi, da zaradi njih Tibetanci ne bodo srečnejši.

Miha Lamprecht

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna

Beograd: Predsednik Demokratične Kampučije princ Norodom Sihanuk se je med uradnim obiskom v Jugoslaviji med drugim sešel tudi s predsednikom Predsedstva Jugoslavije Lazarjem Mojsom, ki mu je zagotovil trdno jugoslovansko moralno in materialno podporo v boju kampučijskega ljudstva proti vietnamizaciji Kampučije.

New York: V odboru za politiko in mednarodno varnost generalne skupščine ZN se je začela razprava o razorožitvi. Uvodni del razprave je pokazal, da ves svet začetne ameriško-sovjetske korake na tem področju spremlja z velikimi upi, hkrati pa tudi z željo, da bi vse države sodelovale pri procesu za zagotovitev kolektivne varnosti v svetu.

Vancouver: V začetku tedna se je začelo vrhunsko srečanje držav članic Britanske skupnosti narodov Commonwealtha. Osrednja tema so vsekakor sankcije proti južni Afriki, ob tem pa bodo preučili tudi položaj na Fidžiju, v Afganistanu, Srednji Ameriki na Cipru in v Perzijskem zalivu.

Bonn: Vodja zahodne diplomacije Genscher in načelnik oddelka za mednarodne odnose pri CK sovjetske komunistične partije Dobrinin sta med uradnimi razgovori omenila, da bi utegnili veseliti do konca leta skleniti o splošni prepovedi kemičnega orožja. Hkrati sta poudarila, da je potrebno pogajanje med Vzhodom in Zahodom o zmanjšanju klasične oborožitve v Evropi še poglobiti.

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna

Neprijetni spomini in dejstva

Usoda poljskih Judov med 2. svetovno vojno bo še dolgo časa tema razprav med zgodovinarji, sociologi, religijskimi teoretiki in poštenjaki po vsem svetu, še posebej pa v Evropi. Trenutno je v ospredju primer nekega zahodnonemškega odvetnika, ki je branil vojne zločince, ter knjiga poljskega avtorja Wladysława Bartoszewskega »Povezuje nas skupaj prelita kri«.

Kako daleč sme odvetnik v svojem zagovoru, ko poskuša oprati krivde esesovca, obtoženega zločinov nad Judi na Poljskem? Očitno zelo daleč! Zahodnoberlinski kazenski senat je oprostil krive desnoradikalnega hamburškega odvetnika Jürgena Riegerja, obtoženega, da je žalil spomin na Poljskem pomorjenih Judov med nemško okupacijo te države.

Ta odvetnik je že dolgo časa znan – tudi na političnem prizorišču – kot desni radikal. Leta 1981 je na nekem procesu zoper nekdanjega oficirja SS Arpada Wiganda dejal, da je bil vzrok za izolacijo varšavskega judovskega geta »boj za omejitev epidemije pegastega tifusa«. Poleg tega je govoril, »da bi strahotno lakoto v getu »lahko bistveno omilili z večjo solidarnostjo tamkaj živečih 260.000 Judov, ki da so bili vsi kapitalisti in delavci...« Vsekakor je vprašljivo, »če bi se tvežal ta odvetnik, »če bi en sam Jud umrl v getu za lakoto, če bi bilo med njimi več solidarnosti«.

Ukaza za ustrelitev Judov, ki jih je izdajal obtoženi Arpad Wigand, odvetnik ni ocenjeval kot izraz nacističnega rasizma, temveč kot higienski ukrep, ki naj omeji epidemijo v getu. Zaradi te-

ga po njegovem mnenju ustrelitev teh Judov ni bila zločinsko dejanje, kaj šele izraz rasizma, temveč posledica vsega, kar se je dogajalo med Judi, tistimi v getu in na splošno. V varšavskem primeru je šlo za skupno 450.000 ljudi, od katerih jih je le malo ušlo smrti zaradi lakote in strelav iz esesovskega orožja.

Zgodovinska resnica o varšavskem getu in vstaji njegovih jetnikov leta 1943 je že dolgo znana in se lahko z njo sprijazni vsak, ki pošteno misli: esesovci so razširili in izolirali varšavski geto, kajti po nemškem vdoru na Poljsko in preganjanju ter ustrelitvah Judov so poskušali Judje s podeželja bežati v Varšavo. Toda, tudi varšavski geto je bil v bistvu uničevalno taborišče. Film »Shoa« Claudia Lanzmanna je pred kratkim znova povedal veliko tega. Lakota in boleznijo so bile metode uničevanja, enako kakor plinske celice. Od julija 1942 so esesovci poleg tega vsak dan odpeljali do 12.000 Judov iz varšavskega geta v Treblinko, kjer so jih pomorili v plinskih celicah, med vstajo v getu, ko so se Judje končno odločili za obrambo, je v bojih, v ognju in med množičnimi likvidacijami izgubilo življenje 12.000 Judov. Po koncu bo-

jev so 7000 Judov takoj umorili s plinom, okoli 30.000 pa jih je SS ustrelila. Varšavski get je bil zločinsko podjetje Hitlerjevega rajha.

Za odvetnika Jürgena Riegerja pa velja, tako je razsodil berlinski kazenski senat, da mora imeti pri svojem zaključnem govoru kar največjo svobodo...

V svoji knjigi, ki je izšla pri frankfurtski založbi S. Fischer se avtor Wladyslaw Bartoszewski ukvarja z vprašanjem, ali so Poljaki kaj pomagali poljskim Judom v času nacistične okupacije Poljske. Oziroma: kako so Poljaki zadovoljni s svojim stališčem do preganjanih Judov, kaj čutijo ob usodi, ki je doletela jetnike v varšavskem getu? Že nekaj mesecv se razpleta povsem sveža razprava o tem vprašanju. V časopisih, kakršna sta glasilo ameirskih Judov »Tikkun« ali frankfurtskih Judov »Babylon«, prav tako pa tudi v časopisu poljskih katoličanov »Tygodnik Powszechny«, vse pogostejše zastavlja vprašanje, ali je bilo stališče poljskih katoličanov do usode Judov na Poljskem med nacistično okupacijo moralno opravičljivo ali ne.

Kniga Bartoszewskega: »Povezuje nas skupaj prelita kri« ni povsod naletela na enak odziv. Njegovo poroči-

lo je precej objektivno, avtentično, saj avtor ve, o čem govori. Bil je član odporiškega gibanja, osebno je sodeloval pri mnogih akcijah, katerih namen je bil pomagati preganjanim Judom. Toda, nekateri njegovi pogledi so v nasprotju z drugimi ugotovitvami.

Nobenega dvoma ni, da so Poljaki organizirali pomoč za preganjane Jude. Konec septembra 1942. so organizirali »Svet za pomoč Judom«, ki je deloval pod šifro »Zegota«. Ustanovili so ga ob spoznanju, da nacisti vsak dan pošljejo na tisoče Judov v uničevalna taborišča. »Zegota« je iskala za Jude ilegalna stanovanja, jim urejala skrišališča in jih podpirala z denarjem, oblekami in hrano. Bartoszewski računa, da je leta 1943 in 1944 samo v Varšavi prešlo to pomoč okoli 4000 Judov.

Koliko ljudi je bilo vključenih v »Zegoto«, je težko povedati. Bartoszewski govori o nekaj tisoč Poljakov, različne starosti in spola. Teresa Prekerowa ena od članic »Zegote«, meni, da je en odstotek poljskega prebivalstva pomagal Judom. »Ali je to tisto,« se danes sprašuje, »na kar smo lahko ponosni?« Nadaljevala je: »Ljudje, ki so pomagali Judom, so to počeli skrivaj, kajti antisemiti so bili navzoči povsod in niso skrivali svojega razpoloženja, pa naj je bilo to v travmaju, na železnici ali na delovnem mestu.«

Sporna je trditev avtorja (dejstva so namreč drugačna), da je dobila judovska vstaja v varšavskem getu spomladi 1943 široko vojaško podporo drugih Polja-

Nemški »feld-policaji« so prišli judovske otroke, ki so poskušali pretihotapiti zelenjavo in stradajoči varšavski geto. Lakota, boleznijo in plinske celice, to so bila sredstva za množično uničevanje Judov v getu.

kov. Res je bilo nekaj majhnih oboroženih akcij, katerih cilj je bil narediti luknje v obzidje geta, da bi prišli na pomoč judovskim borbenim organizacijam, toda kot zdaj pravijo preživeli udeleženci tistih dogajanj, poljske akcije niso bile najbolj zagnane. O bratstvu po orožju med poljskim podtalnim gibanjem in judovskimi borci v getu (Povezuje nas skupaj prelita kri) je mogoče govoriti samo pogojno. Peščica med judovsko vstajo padlih vojakov Domovinske armade (vsekakor se jih je treba spomniti) še ni dokaz, da sta »Delegatura« in odporiško gibanje sklenila, da bosta priskočila na pomoč Judom, ki so se v getu bojevali na življenje in smrt.

Različni so odgovori na vprašanje, koliko Judov so s poljsko pomočjo dejansko rešili. Avtor se sklicuje na Edwarda Raczyńskiego, nekdanjega zunanjega ministra v poljski begunski vladi v

Londonu. Leta 1968 je v angleškem časopisu »Observer« zapisal, da je 60.000 do 120.000 Judov preživelo čas nacistične okupacije, toda ne v koncentracijskih taboriščih, temveč ilegalno pri krščanskih družinah. Na neki konferenci leta 1984 v Angliji je »Oxford Institute of Polish-Jewish Studies« objavil podatke Jerzja Turowicza, predstavnika današnjih poljskih katoličanov, da so poljske družine rešile 100.000 Judov.

Podatki druge strani, judovskih institucij, govorijo o veliko skromnejših številkah. Adam Brumberg, strokovnjak iz ZDA, pravi, da je bilo ob koncu 2. svetovne vojne na poljskem ozemlju še 42.662 Judov: 30.000 jih je preživelo uničevalna taborišča, 3000 jih je bilo pri partizanih, samo 9000 pa jih je s pomočjo poljskih družin našlo varna skrišališča...

fl-

Z obiska med pripadniki vojaške mornarice v Splitu

Časnikarski krst pod morsko gladino

Poročati o mornariško-vojaškem poklicu, življenju na morju, v njem in ob njem ni lahko. O tem so se dodobra prepričali še stari mački novinarskega peresa med štiridnevnim obiskom med pripadniki Vojaške mornarice v Splitu, ki je bila gostitelj skupine poročevalcev slovenskih časopisnih hiš, radia, televizije in še nekaterih jugoslovanskih uredništev. Že med vožnjo do Splita smo si postavljali vrsto vprašanj, kako predstaviti vsakdanji življenjski utrip vojakov-mornarjev in starešin širši javnosti, zlasti mladim, ki se zadnja leta le s težavo odločajo za vojaški poklic. Tudi v vojnem pomorstvu se vsak dan soočajo z vse manjšim zanimanjem mladih, pa naj si bo to pri služenju vojaškega roka ali za usposabljanje za potrebe naše armade.

V svetu so vojaški poklici vse bolj priljubljeni, pri nas pa je ravno nasprotno. Da je tako, je kriva naša zgrešena miselnost, da je treba priti do kruha na lahek in hiter način. V pogovoru z vojaki-mornarji, pa tudi s starešinami smo se lahko prepričali, da v našem sistemu izobraževanja ni vse tako, kot bi moralo biti. Prav slednje je imelo v mislih vodstvo ljubljanskega armadnega območja, ki je bilo tudi organizator tega obiska med pripadniki vojaško-pomorskega območja v Splitu in na Visu.

Program se je začel...

Dom JLA v Splitu nas je v četrtek, 1. oktobra zjutraj, čakal. Kapetan bojne ladje Jovan Popović je goste – poročevalce seznanil s programom, ki je bil zares bogat s številnimi aktivnostmi, ki so se pričele še istega jutra v pristanišču Lora.

Zasidrana podmornica je bila kot prva tarča radovednih poročevalcev, zlasti njena notranjost. Mnogi smo na krov bojne podmornice sto-

Josip Erceg, kontraadmiral

nica«, ki se je ob velikanki zibala kot orehova lupina. Zlesti vanjo pa je bila prava umetnost, kajti odprtine so bile očitno premajhne za odvečne kilograme...

Kmalu zatem smo se že znašli na eni izmed vojaških ladij, ki je vzbujala strah in spoštovanje obenem. Posadka nam je postregla z mnogimi zanimivimi podatki; nekateri izmed njih bodo seveda morali vendarle ostati za nekaj časa samo v beležkah

Za zdravje je poskrbljeno

Poklic mornarja spremlja jo številne nevšečnosti. Hitre spremembe vplivajo na človeški organizem, ki kljub telesni vzdržljivosti ni kos naporom. Pojavljajo se bolezenske motnje, zlasti pri

Davorin Horvat

mladih vojakih-mornarjih. Ob usposobljenosti zdravnikov in raziskovalcev vojaškomedicinskega inštituta se bolezenske motnje z zdravniškimi posegi hitro odpravljajo. Človeški organizem pa se postopoma navaja in utrjuje; sleherni tako kaj kmalu pozabi na začetne težave.

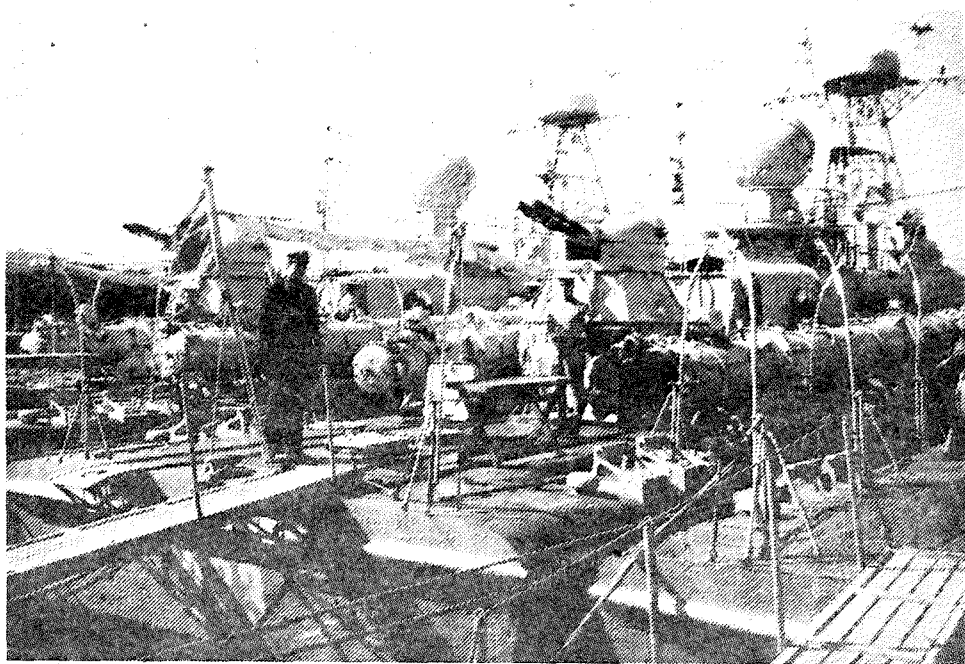
Med našim štiridnevnim obiskom smo se pogovarjali s številnimi mladimi vojaki. Nihče ni potožil, da mu je žal, da je stopil na krov bojne ladje. Med njimi je tudi Davorin Horvat iz Zaloga pri Ljubljani.

»Moram priznati, da nisem bil pripravljen na napore, ki so me spremljali prve dni službovanja na bojni ladji. Program usposabljanja je pester, pogoste vaje in pouk tako na ladji kot v kabinetih so spremenili moje mnenje in odnos do pomorstva. Trdo delo in učenje, predvsem dober kolektiv in pravilen medsebojni odnos so vrline mornariškega poklica. Tudi med nami in starešinami je tovariški odnos, zato sem vse napore lažje prestal. Vzljudil sem ta poklic in mislim, da sem ravnal prav, ko

sem se odločil za to, kar sem, pa čeprav mitraljezec!«

Šolski center – zibelka dobrih mornarjev

Mornariški šolski center smo obiskali naslednji dan. Premalo bi bilo prostora, da bi opisali potek usposabljanja v številnih kabinetih, velja pa poudariti, da se mladi mornarji – prihodnji starešinski kader usposabljaajo na

Tudi v vojaškem pomorstvu je nujen razvoj sodobnega ladjevja, opremljenega z učinkovitimi obrambnimi sistemom in orožjem. Jugoslovanska vojaška mornarica v obrambnem sistemu prav nič ne zaostaja za drugimi državami.

najsodobnejših pripomočkov. V laboratorijih se vedno dogaja kaj novega, za pouk pa skrbijo zares usposobljeni predavatelji. V sestavi Mornariškega šolskega centra sta Mornariška vojaška akademija in Mornariškotehnična srednja šola, v katerih se šolajo gojenci – prihodnji oficirji in nižji oficirji Vojaške mornarice.

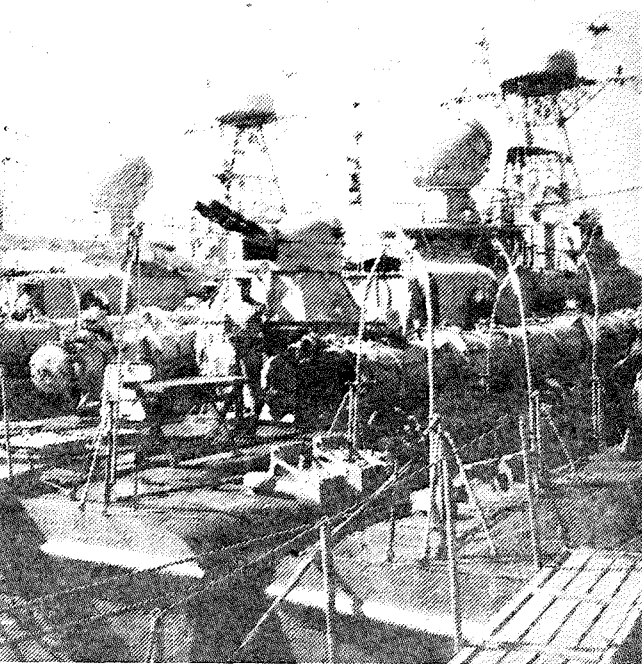
V Mornariškem šolskem centru »Maršal Tito« nas je sprejel tudi kontraadmiral Josip Erceg, ki nas je podrobneje seznanil z načinom usposabljanja gojencev, pa tudi z vzroki za vse manjše zanimanje mladih za vojaške poklice Vojaške mornarice. Kljub ugodnosti, ki jim nudi Mornariški šolski center (Možen je tudi študij ob delu), se iz leta v leto soočajo z istimi težavami: kako mlade prepričati, da mornariški poklic le ni takšen, kakršnega

si predstavljajo. »Skraini čas je, da spremenimo to miselnost in spremenimo način izobraževanja, ki je v marsičem zgrešen«, pravi Josip Erceg, ki se popolnoma strinja z ugotovitvijo, da najcenejše in najhitrejše tudi ni najboljšo...

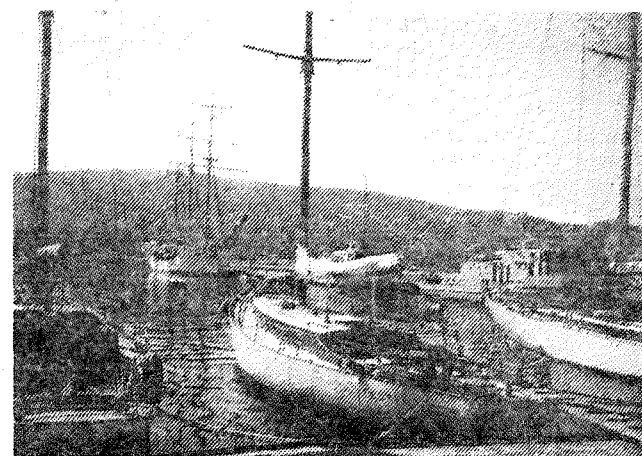
Po ogledu Hidrografskega inštituta Vojaške mornarice, kjer smo imeli priložnost spoznati marsikaj, česar doslej nismo vedeli, nas je sprejela posadka šolske ladje Galeb; uro kasneje pa smo bili že na patrolnem čolnu na poti na Vis. Dva dneva bivanja na otoku Visu sta bila namenjena obiskom tamkajšnjih vojaških enot, zlasti pri topničarjih. O njihovem

ki je postala že prava turistična zanimivost.

Ob vseh ogledovanjih in obiskih nam je skoraj zmanjkovalo časa za naše »proste aktivnosti«. Pa nam ni žal, zlasti ne tistim, ki so bili prvič na bojnih ladjah naše Vojaške mornarice. Le škoda je, da je čas tako hitro mineval, da smo nekatere »programske točke« morali izpustiti oziroma krajšati. Z nami je bil tudi Lojze Hren, predsednik kordinacijskega odbora za usmerjanje mladih za vojaške in obrambne poklice pri RK SZDL. Predstavnik vojaško-programskega območja, ki so nas ves čas spremljali, je podrobneje seznanil o nalogah koordinacijskega odbora, katerega dosedanje izkušnje bi morda veljalo uporabiti pri kadrovanju mladih za vojaške poklice Vojaške mornarice.

Tudi otok Vis je strateško pomemben v obrambnem sistemu in nedotakljivosti morskih meja. Posebno pomembno pa je sodelovanje tamkajšnjih enot JLA z domačini.

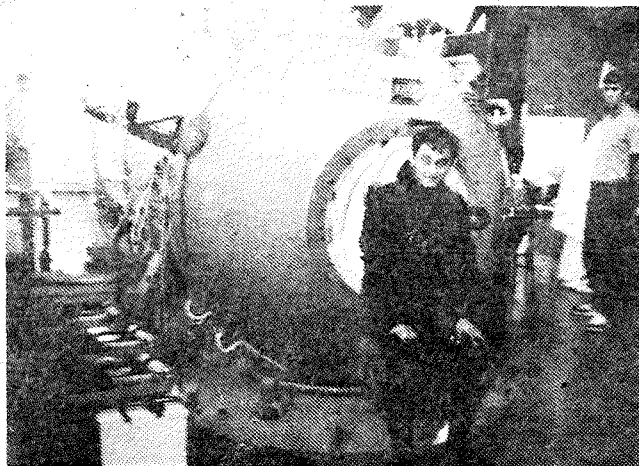

Tudi otok Vis je strateško pomemben v obrambnem sistemu in nedotakljivosti morskih meja. Posebno pomembno pa je sodelovanje tamkajšnjih enot JLA z domačini.

delu in življenju, zlasti o sodelovanju z otočani, pa kdaj drugič. Poleg ogleda muzeja Vojaške mornarice in NOV smo zadnji dan porabili za ogled znane Titove votline.

cijskega odbora, katerega dosedanje izkušnje bi morda veljalo uporabiti pri kadrovanju mladih za vojaške poklice Vojaške mornarice.

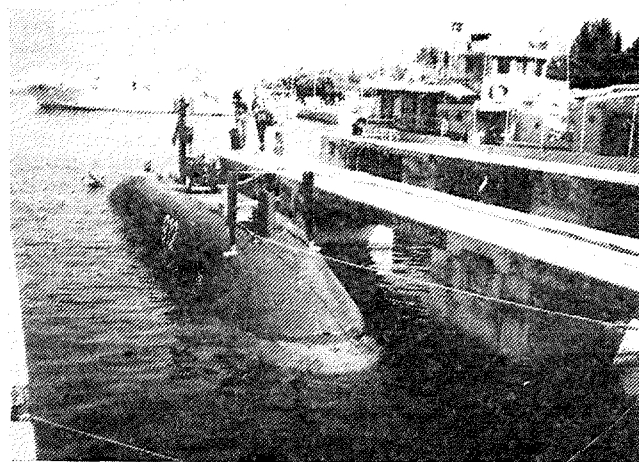
Jože Čurin

V Vojaško-medicinskem inštitutu opravljajo številne raziskovalne naloge in preizkuse, predvsem kako reagira človeški organizem na nenadne spremembe, zlasti v večjih globinah.

pili prvič. Po »lojtreah« gor in dol, nazadnje pa smo se vendarle znašli v njeni notranjosti. Za mnoge torej »krst pod vodno gladino«. Posadka, ki je bdela nad številnimi napravami in instrumenti, je hitela z odgovori na številna vprašanja, ki jim ni bilo videti konca. Posebno pozornost je vzbujala »žepna podmor-

not kot vojna skrivnost. Sodobno orožje in visoka izurjenost slehernega člana posadke sta nas prepričala o bojni pripravljenosti v vsakem trenutku. »Kakršnakoli preseñenja z morja, zraka ali celine so skoraj izključena,« nam je zagotavljala slehernega posadka in verjamemo jim.

Flota Vojne mornarice ima v svoji sestavi tudi podmornice, ki so prav tako opremljene s sodobnimi napravami in orožjem. Posebno pozornost vzbujajo »žepne« podmornice.

INDUSTRIJA TERMIČNIH APARATOV, ŽIČNIH TKANIN IN PLASTIKE p. o.

61310 RIBNICA NA DOLENJSKEM, OPEKARSKA 45

TELEFON hc. (061) 861-010, 861-296 • PRODAJA: (061) 861-524 • SERVIS: (061) 861-229 • TELEX: (061) 31-624

Proizvodni program:

Žične in plastične tkanine ■ Trajno žarni štedilniki ■ Kotli za centralno ogrevanje ■ Baterijske cisterne ■ Finalizacija žičnih tkanin – po naročilih, serijsko pa so v proizvodnji visokotlačni oljni filtri za motorje ■ Osebni gospodinski predmeti

Slavnostna seja ZO ZZB NOV Jugoslavije Ni časa za oklevanje

V razpravi o jugoslovanskem programu ukrepov za urejanje razmer na Kosovu je bilo postavljeno tudi vprašanje, ali bo tudi ta program doživel usodo protiinflacijskega programa in dolgoročnega programa stabilizacije.

V Domu jugoslovanske ljudske armade v Beogradu so člani Zveznega odbora Zveze združenj borcev Jugoslavije prejšnji teden na posebni seji počastili dva jubileja: petdesetletnico prihoda tovariša Tita na čelo partije in štiridesetletnico ustanovitve jugoslovanske borčevske organizacije.

O pomenu Titove osebnosti in njegovem prispevku k ustvarjanju nove Jugoslavije je spregovoril predsednik Predsedstva ZO ZZB NOV Jugoslavije Bogdan Pecotić, ki je med drugim tudi dejal, da bodo sedanje in prihodnje generacije presojale, koliko smo v Titovem času, s Titom na čelu, naredili, dodal pa je, da so nekatere ocene že opravljene in jim bo le težko oporekati.

Slavnostni govornik: predsednik Predsedstva ZO ZZB NOV Jugoslavije Bogdan Pecotić

«Naš boj in zmaga v osvobodilni vojni in socialistični revoluciji sta zmaga vseh naših narodov,» je rekel Pecotić. «V tem boju se ni nihče boril le zase in svojo lastno svobodo. To je bil čas, v katerem se je jasno, da jasneje ni moglo biti, spoznavalo, da je svoboda, osvoboditev vseh, pogoj za osvoboditev posameznika, vseh naših narodov in narodnosti.»

Pecotić je spregovoril o težavah zaradi ekonomske in družbene krize in poudaril, da nam bo potrebno veliko samokritičnih prizadevanj, da bomo premagali viruse egoizma, lokalizma, nacionalizma in oportunitizma.

«Ali morda številne aktualne razprave ne ponujajo dovolj simptomov o tem nemoči, da bi mislili in iskali rešitve prek lokalnih, regionalnih in nacionalnih okvirov? Ali smo res brez krivde, ker se je v številnih glavah zasedlo mnenje, napačno seveda, da Jugoslavija izključno predstavlja nevarnost (unitaristična, birokratska in še kakšna) za njene vse bolj »ogrožene« dele: republike, pokrajine, narode, narodnosti? Žal postaja vse bolj razširjeno pojmovanje (če modificiramo – aktualno sintagmo) jugoslovanskega sindroma, močne razkrojevalne sile, ki načenja tudi takšni naši revolucionarni vrednosti kot sta bratstvo in enotnost.»

Pecotić se je zavzemal za zaostrovanje vprašanja vsakršne odgovornosti, in vseh ravneh. Potem ko je opozoril na vprašanje odgovornosti v reševanju problemov na Kosovu, je poudaril, da je najbolj po-

membno dosledno in brez-kompromisno izvajanje sklepov CK ZKJ.

«Dokler ne ustavimo prisilnega izseljevanja Srbov in Črnogorcev in se ne bo začelo doseljevanje odseljenih in drugih, kosovski družbi in gospodarstvu nujno potrebnih kadrov, nihče ne bo imel pravice govoriti, da se položaj v pokrajini izboljšuje,» je poudaril Pecotić. «V tem smislu je zločin v Paraćinu nov korak v poskus podiranja zaupanja v Jugoslavijo, z napadom na Jugoslovansko ljudsko armado, ki z vso svojo močjo, enotnostjo in ugledom predstavlja nepremostljivo oviro za uresničevanje albanskih in vseh drugih nacionalistov in separatistov.»

Po slavnostni seji je bila še peta redna seja ZO ZZB NOV Jugoslavije, na kateri so obravnavali jugoslovanski program ukrepov v zvezi s Kosovom. O nalogah, ki jih ta program postavlja pred celotno družbo, je govoril Branko Kostić. Poudaril je, da se je izhajalo iz dejstva, da je izseljevanje Srbov in Črnogorcev najtežji moralni problem celotne družbe. Izseljevanje se nadaljuje, mednarodni odnosi v pokrajini pa se zaostrujejo. Ni dvoma, je rekel Kostić, da še ni prevladala zavest, da je Kosovo vsejugoslovanski problem.

Dušan Pekić je podal poročilo z zadnje seje komisije Zveznega odbora za družbenopolitična vprašanja, na kateri so podprli vsejugoslovanski program ukrepov in aktivnosti. Poudaril je, da je prevladalo mnenje, da je treba vprašanje kadrovske pomoči Kosovu hitreje, popolneje in bolj natančno urediti ter da je treba prepuščati pobudo za angažiranje teh kadrov pristojnim organom v pokrajini.

Ker je vztrajal, da je treba

Delegati, zbrani v domu JLA v Beogradu na slavnostni seji ZO ZZB NOV, ob štiridesetletnici borčevske organizacije Jugoslavije in ob 50-letnici prihoda tovariša Tita na čelo KPJ.

Foto: Jovan Mijin

izseljevanje s Kosova čim prej ustaviti, je Dragoljub Moračić pristojnim očital počasnost, ki spremlja sprejemanje programov in izrazil bojazn, da tudi ta program ne bi doživel usode protiinflacijskega in dolgoročnega programa ekonomske stabilizacije. Ob pripombi, da je vsak program dober, če je dobro realiziran, je Stevan Roglič dodal, da je pristop h kadrovski pomoči Kosovu kampanjski, namesto, da bi bila to trajna naloga – vse, dokler se stanje ne bo izboljšalo.

Veseljka Malinska je govorila o problemih rodosti na Kosovu, ki bi jim bila dobrodošla pomoč znanosti, Rudolf Jontović pa je zahteval, naj se določijo temeljni nosilci odgovornosti za izvrševanje tega programa.

Poudarjajoč, da je Kosovo detonator, ki bi bil lahko že deaktiviran, če ne bi bilo močne sprege med birokracijo in

nacionalisti, je Dara Janeković postavila tudi nekaj vprašanj. Najprej, kakšno državljanstvo imajo vodilni na Kosovu, kako se lahko na Kosovu uveljavlja zastava druge države pa tudi od kod imajo nekateri Albanci toliko denarja za nakupovanje posesti na Kosovu ali za verigo lokalov v Zagrebu?

Halil Fejzulah pa je menil, da nikakršni apeli ne bodo pripeljali kadrov na Kosovo, ampak le visoke plače. «Korakamo na mestu,» je rekel ta govornik, «ker Srbi ščitijo srbske nacionaliste, Albanci ščitijo albanske nacionaliste, nacionalist pa je nacionalist ne glede na narodnost.»

Lado Kocjan je izrazil dvom, da bi mogli milica in pravosodni organi rešiti kosovske probleme in je menil, da ni Slovenca, ki bi odšel na Kosovo – za trikrat nižjo plačo. «Nikoli nisem slišal ocene, koliko je teh sil na Kosovu, ki ovirajo

akcije za urejanje stanja v pokrajini. Ali so te sile tako močne ali pa le mi nismo kos temu problemu?

«Če je res, da na Kosovu poteka kontrarevolucija, zakaj ne naredimo načrta proti kontrarevoluciji, ne pa proti izseljevanju, ki je le njena posledica,» se je vprašal zadnji razpravljalec Dragoman Radojičić. «Zakaj prikazujemo stanje drugačno, kot je dejansko? Menim,» je dejal, «da je program načelno, negotov in da ne kaže konkretno, kdo naj bo izvrševalec nalog. Nazadnje je videti da – vsi – in hkrati nihče!»

Zvezni odbor je na koncu podprl predlog jugoslovanskega programa o Kosovu, skupaj s predlogi iz razprave, ki jih bodo posredovali Skupščini SFRJ. Prav tako bo ZO ZZB NOVJ pripravil svoj program ukrepov za urejanje stanja na Kosovu.

Milan Čukić

O uveljavljanju družbenega dogovora o priznavalninah udeležencev NOV

Vse bolj socialni korektiv

Republiški komite za borce in vojaške invalide se je 7. oktobra 1987 sestal na svoji 5. seji. Na dnevnem redu je bila Informacija o uveljavljanju družbenega dogovora o priznavalninah udeležencev NOV, predlog za dokončno medletno usklajitev stalnih občinskih priznavalnin in za odobritev dodatnih sredstev za izvedbo uskladitve za posamezne občine ter teze za spremembo zakona o civilnih invalidih vojne in zakona o vojaških invalidih.

Informacija o uveljavljanju družbenega dogovora o priznavalninah udeležencev NOV prikazuje stanje na področju občinskih priznavalnin v prvih šestih mesecih po uveljavitvi novega družbenega dogovora. V tem času so morale občinske skupščine uskladiti svoje odloke o priznavalninah z novim dogovorom in opraviti uskladitev odločb dotedanjih prejemnikov stalne priznavalnine z novo pravno ureditvijo. V informaciji je ocenjena izvedba uskladitve in tudi to, v kolikšni meri so pristojne komisije pri odmeri priznavalnin upoštevale kriterije in merila odbora udeležencev.

Ugotovitvam, ki so rezultat neposrednega pregleda stanja v vseh občinskih upravnih organih, pristojnih za zadeve borcev in vojaških invalidov v Sloveniji, sledi prikaz številčnega stanja in strukture prejemnikov stalne priznavalnine v Sloveniji po izvedeni uskladitvi s posebnim oziroma na novo vedene kategorije upravičencev do stalne priznavalnine (udeležencev NOV, mlajše od 15 let, druge udeležence NOV, ki posebne dobe iz opravičljivih razlogov niso uspeli uveljaviti ter udeležence antifašističnega boja v drugih deželah in zavezniki vojskah. Delež slednjih v celotnem številu prejemnikov stalne priznavalnine po stanju na dan 30. 6. 1987 (15.075 oseb) znaša slabe 3 odstotke (425 oseb), v reševanju pa je še 1116 zahtev za priznanje stalne priznavalnine na tej osnovi.

Komite je po krajši razpravi, v kateri je bilo poudarjeno, da priznavalnine vse bolj postajajo socialni korektiv, informacijo sprejel.

Člani komiteja so se odločili, da se informacija, skupaj s stališči odbora udeležencev družbenega dogovora o priznavalninah in stališči komiteja, pošlje odboru Izvršnega sveta za družbenopolitični sistem in družbene dejavnosti, Republiškem odboru ZO ZZB NOV Slovenije in Komisiji za vprašanja borcev in vojaških invalidov Skupščine SR Slovenije. Zadolžil je strokovno službo komiteja, da podrobneje preučijo strukturo prejemnikov stalne priznavalnine, ki jim je to edini ali pretežni vir preživljanja in posebej tudi udeležencev NOV iz leta 1941 in 1942. Strokovno službo je tudi zadolžil, da po prejemu letnih poročil občinskih upravnih organov o stanju na področju priznavalnin v letu 1987 pripravi celovito informacijo o stanju na področju občinskih priznavalnin po uveljavitvi družbenega dogovora in občinskih odlokov, ki bo vsebovala tudi analizo kriterijev in meril za odmero priznavalnin.

Komite je nato obravnaval vprašanja druge in obenem dokončne medletne uskladitve stalnih priznavalnin. Ob upoštevanju sklepov Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja o uskladitvi pokojnin med letom, obsega sredstev, ki jih je mogoče zagotoviti za izvedbo uskladitve posameznim občinam in tudi okoliščin, v katerih so pristojne komisije pri odmeri stalnih priznavalnin upoštevale kriterije in merila odbora udeležencev, je sklenil predlagati odbor udeležencev družbenega dogovora o priznavalninah, ki odloča o usklajevanju priznavalnin, diferencirano valorizacijo za posamezne občine. V pretežnem številu občin naj bi se stalne priznavalnine valorizirale za 30%, v posameznih pa v manjšem odstotku ali pa, upoštevaje že doseženo višjo raven priznavalnin, v valorizacijo sploh ne bi bile zajete oziroma bi se valorizacija izvedla individualno (v okviru razpoložljivih sredstev). Prejemniki stalne priznavalnine s posebnim povečanjem priznavalnine zaradi potrebe po postrežbi in tuji pomoči

naj bi bili deležni ponovnega, 30% povečanja tega dodatka (na že za 30% valorizirani osnovni znesek) k stalni priznavalнинi, ne glede na to, ali se bo valoriziral tudi osnovni znesek stalne priznavalnine.

V nadaljevanju se je o člani komiteja razpravljali o tezah za spremembo zakona o civilnih invalidih vojne in zakona o vojaških invalidih, ki jih je republiški komite pripravil v skladu s stališči, sprejetimi ob obravnavi pobude Zveze društev civilnih invalidov vojne Slovenije za dograjevanje zakona o civilnih invalidih vojne. V SZDL, Skupščini SRS, Izvršnem svetu SRS in republiškem komiteju za borce in vojaške invalide. Pri tem je osrednjo pozornost namenil tezam za spremembo zakona o civilnih invalidih vojne, ki naj bi bil udeležen pomembnejših vsebinskih sprememb ter dopolnitev, medtem ko naj bi slo pri tezah za spremembo zakona o vojaških invalidih bolj za preciziranje nekaterih zakonskih določil.

Predlogi sprememb (v tezah za spremembo zakona o civilnih invalidih vojne) se nanašajo predvsem na dodatek za postrežbo in tujo pomoč, do katere so po veljavnem zakonu upravičeni le civilni invalidi I. skupine in ki znaša 85% dodatka II. stopnje po predpisih o vojaških invalidih: po osnovni rešitvi iz teza bi se pravica do tega dodatka razširila tudi na civilne invalide vojne II. skupine, katerih celotna invalidnost je enaka civilni invalidnosti I. skupine) ostala nespremenjena, civilnim invalidom vojne II. skupine pa bi se dodatek zagotavljal v usrezno nižjem znesku (85% dodatka III. stopnje vojaških invalidov, s 15% povečanjem za žrtve fašističnega nasilja. Po variantni rešitvi bi se ne le razširil krog upravičencev do tega dodatka, ampak bi se dodatek zagotavljal tudi v večjem znesku kot doslej (I. stopnja) dodatka v višini 100% II. stopnje vojaških invalidov, II. stopnje dodatka pa v višini 100% III. stopnje vojaških invalidov. Civilni invalidi vojne, ki so upravičeni do dodatka tudi po drugih predpisih, bi imeli pravico izbirati med tem prejemkom po zakonu o civilnih invalidih vojne oziroma po drugem predpisu.

Tudi glede denarne pomoči, ki se je po veljavni rešitvi zagotavljala civilnim invalidom vojne, katerih denarni prejemki na družinskega člana ne presegajo 50% najniž-

je pokojnine za polno pokojninsko dobo in znaša največ 50% najnižje pokojnine (s povečanjem do 25% najnižje pokojnine za upravičence, ki preživljajo družinske člane) je predlog sprememb prav tako oblikovan v osnovni in variantni rešitvi: po 1. bi se vstopni cenzus in zgornja višina denarne pomoči dvignila na 70% najnižje pokojnine (ob enakem vstevanju prejemkov, po 2. na 80%, vendar ob takšnem vstevanju prejemkov, kot velja za vojaške invalide.

Komite je nadalje obravnaval teze za spremembo zakona o vojaških invalidih, ki vsebujejo predlog za modifikacije določb o prevedbi invalidskega dodatka in družinskega dodatka z osnovno rešitvijo, po kateri bi se prevedba opravila z veljavnostjo od 1. aprila vsakega tekočega leta in z variantno rešitvijo, po kateri bi se prevedba opravila od 1. januarja tekočega leta. Teze vsebujejo nadalje predlog za preciziranje določb o medletni valorizaciji teh prejemkov in – iz povsem praktičnih razlogov – tudi za določanje pogojev za pravico in višino družinskega dodatka glede na določen odstotek najnižje pokojnine (120 ali 130 odstotkov) in ne več glede na dodatek za postrežbo in tujo pomoč ustrezne stopnje po zveznih predpisih o vojaških invalidih oziroma za določitev družinskega dodatka kot posebne akcesorne pravice k invalidskemu dodatku, in končno predlog za preciziranje pogojev za pravico do poklicne rehabilitacije vojaških invalidov.

Razpravo o tezah za spremembo zakona o civilnih invalidih vojne in zakona o vojaških invalidih je komite zaključil z ugotovitvijo, da predstavljajo predložene teze primerno osnovo za pripravo predloga za izdajo zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o civilnih invalidih vojne in zakona o vojaških invalidih z osnutkom zakona, ki naj se pripravi v osnovni in variantni rešitvi. Kolikor bi obravnavala predlagane spremembe zakona o vojaških invalidih v Republiškem odboru ZO ZZB NOV Slovenije in nato v Izvršnem svetu Skupščine SR Slovenije je pokazala na neopornost spreminjanja zakona o vojaških invalidih, bo predlog za spremembe in dopolnitve zakona o vojaških invalidih umaknjen.

Republiški komite
za borce in vojaške
invalide

Za popolnost podatkov

V mojem članku »Gubčeva je bila delavska tudi ob ustanovitvi,« objavljenem v TV-15 6. avgusta 1987, uredništvo ni objavilo analiz o strukturah, zlasti pa ne primerjav z ugotovitvami leta 1972, kar ne daje popolne slike o borcih GB, poleg tega pa je s skrajšanjem mojega prispevka nastalo nekaj nejasnosti in napak, ki jih moram pojasniti, da bo bolj razumljivo vsaj tisto, kar je bilo objavljeno.

Predvsem moram pojasniti, da sem naredil novo analizo zaradi večjega števila borcev (poprej 3015, zdaj 4329). Poleg tega sem naredil analizo borcev, ki so bili v brigadi na dan ustanovitve 4. 9. 1942, saj to leta 1972 ni bilo opravljeno. Vseh borcev je bilo ob ustanovitvi 640. Evidentiranih je 420 (za vse žal nimamo podatkov o poklicu, socialnem poreklu in narodnosti), za 220 borcev pa ne vemo, kdo so bili. Med evidentiranimi 420 borci je bilo delavcev in kmečkih delavcev 2/3 (ne samo delavcev, kot piše v 2. odstavku članka!) čistih delavcev pa je bilo več kot polovica (isti odstavek na koncu). Pri starostni strukturi 81 padlih borcev ustanoviteljev so bili 3 borci stari 16 let (in ne samo 2, kot je prestelo uredništvo!).

Kar zadeva strukturi vseh 4329 borcev Gubčeve brigade nimamo vseh podatkov o starosti, poklicu, socialnem poreklu in narodnosti. Narodnost je znana za 3401 borca, od tega za 3309 Slovencev (in ne le za »nekaj Slovencev«, kot piše v 8. odstavku objavljenega prispevka.)

Iz celotnega sestava je padlo 736 borcev. Znana je starost za 499 padlih. Uredništvo je v svojem povzetku navedlo zaokrožene odstotke padlih po poklicih: npr. kmečki delavci – 74% itd., moj podatek pa je 73,95. Pri obrtnikih in gostilničarjih se je vrnil skrat: (prav bi bilo 33,61% oziroma zaokroženo 33,50% in ne 335%). Ti odstotki povedo, v kakšnem sorazmerju so bile žrtve v vrstah borcev posameznih poklicev.

Zanimivi so še podatki, ki jih je uredništvo izpustilo, da je bilo namreč med padlimi ustanovitelji brigade 49 Dolencev (največ) 16 Ljubljancev, 7 Štajercev, 2 Primorčani in po 1 Hrvat, Štajerc in Notranjec, skupaj 77.

V članku »Kje so viri in pravi avtor« (ta naslov je dalo uredništvo) v 29. številki TV-15 (6. 8. 87) je napisano moje negodovanje zoper po-

litiko uredništva, ker je izpustilo v mojem članku o Gubčevi tekst, ki zadeva Tomšičevo brigado (ter avtorstvo Francija Strleta).

V mojem članku o Gubčevi ni bilo objavljeno vse, kar sem napisal, tudi ne vsi viri podatkov; do njih sem v manjšem številu prihajal tudi s pomočjo rubrike Imeli smo ljudi v TV-15 in osmrtnic v raznih časopisih, kar pa je nezanesljivo, saj sorodniki ali celo odbori ZB ne navajajo, v kateri brigadi je bil umrl, iskal pa sem jih še pri naših pododborih in pri posameznih borcih. V nekaterih primerih je prišlo do zamenjave podatkov o partizanih naše brigade z borci, ki so bili pred 9. 9. 1943 v Tomšičevi, med njimi tudi glede tistih, ki jih ni v seznamu borcev v knjigi Tomšičeva brigada 1942–1943. Te podatke sem dajal administratorki Tomšičeve brigade že pred znanim sporom s Strletom in tudi še potem.

Strletu sem na njegovo posebno prošnjo sporočil podatke o 38 ranjenih Gubčevcih v boju za Žužemberk (od 24. do 27. 7. 1943) ter druga dejstva. V ta namen sem pregledal prek 4000 kartonov. Moje podatke o teh ranjenih pa je Strle uporabil brez mojega dovoljenja v članku »Nekaj podatkov k opisu napada na Žužemberk« (TV-15 7. 5. 1987), kot da je on odkril večje število, kakor je navedeno v knjigi GB. Lahko bi navedel vsaj, da je te nove podatke dobil od Gubčeve brigade. Moje pismo s podatki je prejel dva dni pred objavo svojega članka »Prezir – najboljše zdravilo« (TV-15 4. 3. 1987), se mi zanj pisno zahvalil in obžaloval, da je dobil moje pismo prepozno, saj bi sicer ne bi napisal tako ostrega članka. Žaljivi napad na moje človeško dostojanstvo je bil zatorej neupravičen in povsem odveč.

Mirko Klančar-Sandi

Verner Breznik-List še živi!

V nedeljo, 27. septembra 1987, sem z zanimanjem poslušal oddajo Radia Ljubljana. Še pomnite, tovariši o prvi vojaški patrulji Glavnega štaba partizanske vojske Slovenije, ki je krenila 8. junija 1942 s pomembno pošto na zelo tvegano pot do tovariša Tita v Vrhovni štab. Ta je bil takrat v Bosni na območju Kupresa.

Oddajo je pripravil Stane Škrabar, v njej pa sta sodelovala Ljubo Jovan-Saša in Ivan Maček-Matija.

Kar v začetku oddaje pa me je presunilo, ko je bilo rečeno, da je danes še edini preživel član te uspešne in zgodovinsko pomembne petčlanske patrulje samo Ljubo Jovan-Saša. Med člani te patrulje je bil omenjen tudi Verner Breznik-List, prvoborec iz Maribora, moj predvojni prijatelj ter skojevski in partijski sodelavec. Takoj po oddaji sem telefoniral svojem v Maribor in na moje zadovoljstvo ugotovil, da je Verner Breznik-List živ in zdrav v Makarski, v ulici Prvi mornarski odred 15. To je bila samo potrditev tega, kar sem vedel, razmišljal sem le, če se ni kaj tragičnega dogodilo morda pred kratkim.

V oddaji pa sem bil še enkrat presenečen, ko sem slišal, da so določili Breznika v patruljo zato, ker se je poznal s tovaršem Titom že iz predvojnih let, ko sta skupaj delala v Kamniku. Ne bi komentiral, kdaj je bil tovariš Tito v Kamniku, saj je to dobro znano. Mislim pa, da bi bilo dobro, če bi avtorji sicer dobre oddaje ugotovili in po-

jasnili, kdaj in kje je tovariš Breznik sodeloval s tovaršem Titom.

Da ne bi bilo še naprej težav navajam nekaj osnovnih podatkov o tovarišu Brezniku: rojen je bil 25. avgusta 1921 v Mariboru, po osnovnem poklicu knjigoveški pomočnik, po vojni na raznih vodilnih delovnih mestih v gospodarstvu do upokojitve. V socialistično delavsko gibanje se je vključil že pred letom 1935, okoli 1936 je postal član SKOJ, KP 1938, leta 1940 sekretar rajonskega komiteja Maribor – desni breg,

1941 pa sekretar okrožnega komiteja. Med drugim je bil pozneje v letu 1941 politični komisar prve Pohorske partizanske čete.

Za Breznika ne trdim, da se ni kje ilegalno srečal s tovaršem Titom, kar pa je bilo mogoče samo v zadnjih letih pred vojno. Za kroniste zgodovine KP Maribora, bi to bilo vsekakor zanimivo.

Ob koncu pa izražam zaudenje, da ni znano Ljubo Jovanu-Saši in Ivanu Mačku-Matiji, da je njun soborec iz leta 1941 še živ.

M. Fajdiga

Tovariški pozdrav v Benečijo in Rezijo

*Pozdravljeni, tovariši na domači gredi!
Kaj toliko je že od takrat let prešlo,
ko sklonjeni čepeli ste ob bredu,
z muho išoč sovražnega kalina?
Daj, srkni ga, tovariš, zdaj,
da z njim odplakneš grenkega spomina...!*

*Zarasla gmajna Vam bila je mati ljuba,
vsa mehka stiskala vas je v objem,
a v srcu je divjala tuga,
ko tujca dva vihtela sta jermen.*

*Trpljenja polna prišla je svoboda,
in tožba stekla je za Vaše ognjišče,
kot z nožem potegnili – črto usodno – znova,
in zdaj zaman naš človek svojo pravdo išče.*

*V boju tem tudi zdaj niste sami,
globoka vez in slični jarem veže vas s Furlani,
ko mnogokrat lačni, ranjeni, utrujeni, zaspani,
zasnuli oprti ste na isti panj, prepolni nade, upov,
sanj.*

*Srebrne niti so se vpletle nam v lase,
in čas kot pesek se odsipa nam med prsti,
Toninček ve, ko stiska mi roke,
za Benečijo sega brazgotina mi čez prsi.*

*Zdravstvujte, kličem Vam soborci, bratje,
naj sreča raste sredi vaših gričev in dolin,
rodi naj v srcih, polnih zlato klasje,
saj zrasli smo iz istih korenin.*

Stanka Vilhar-Volga

Odmev na temo

»Kobariška republika«

Leopold Košir-Zmago se je lotil opisov nekaterih akcij na Tolminskem, ki mu jih narekuje partizanski spomin. Naslov opisom akcij ne ustreza, saj so se odvijale že potem, ko so močne nemške sile strle obrambna prizadevanja partizanov, da bi ohranili »Kobariško republiko«.

Avtor v uvodu z nekaj stavki omenja pomembnost tega svobodnega ozemlja, ne samo za Kobarid in okolico, temveč daleč tja na ozemlje Beneške Slovenije, ko navaža njegovo prostranost. Omenja tudi prizadevanja za obdržanje tega svobodnega ozemlja in pomembnost za NOG. Pravi, da je bilo o tem že dosti napisanega. Morda je res, a celote ni opisal še nobeden. Tudi sam sem v svoji publicistiki večkrat opisoval ta edinstveni fenomen, a nikoli se nisem in se ne bom dokopal do konca in spoznal vsaj relativno resnico. Koliko prizadevnosti je bilo tam in sonca in tudi koliko senc se razteza v imenu tega svobodnega ozemlja...! Poznam primer, ko je morala neka naša aktivistka v Videm zaradi spremstva partizanskega ranjenca in je morala tvegati. Pred smrtjo je ranjenca pripeljala domov v tedaj še nezasedeno »republiko«. Čeprav je bila tja poslana z vednostjo partizanskega poveljstva, so ji nekateri po vojni »lažiaktivisti« očitali, da je tedaj dezertirala v Italijo. Medtem ko je tisti brezvestni »aktivist« svo-

bodno vedril 52 dni, je njej, ki je tvegala, očital pobeg. To je sicer nenavaden začetek za repliko, pripombe in dopolnilo k članku z imenom »Kobariška republika«.

Kot nekdanji borec v teh krajih sem spominski članek Leopolda Koširja-Zmaga z zanimanjem prebral, saj omenja tolikokrat med vojno prehojene poti, ki so nas povezoval v skupno fronto proti nasilju. Žal se pisec spominja le malo imen iz tega vojnega obdobja. Med temi redkimi pa sem našel svoje, ki je navedeno pri akciji na Tolmin. V članku je napisano, da je bil prvi napad na Tolmin izveden v drugi polovici novembra 1943, kar v bistvu ustreza resnici. Košir pa je zaradi časovne odmakljenosti napravil nekaj spodrslijajev, ki jih nameravam pojasniti in popraviti. Najprej pa moram zanikati udeležbo pri prvem napadu Tolmina v mestu samem, kajti jaz sem bil takrat dodeljen komandantu Janku Kofolu-Tinetu v zasedo v smeri Sv. Lucije. (danes Most na Soči). Tu gre za očitno zamenjavo prvega napada na Tolmin za drugega, vsaj kar zadeva mene. Da bi zares pojasnil, bom dogodek prvega napada pojasnil po spominu, nato pa še z medvojnimi dokumentom.

Med prvim napadom na Tolmin sem bil dodeljen poveljniku drugega bataljona Janku Kofolu-Tinetu (ne Francu – op. T.K.) kot politkomisar čete, poleg mene pa

je bilo še kakšnih 40 borcev in še kakšen vodnik ali celo komandir. Prišli smo v zasedo ponoči iz smeri Zatolmina po levi strani Tolmina proti cesti Tolmin–Modreje, kjer smo v obliki podkve postavili zasedo. Mesto zasede in njeno razporeditev je opravil poveljnik Tine in potem ostal na desni strani zasede zroč proti Sv. Luciji, od koder bi morali pripeljati tovarnjaki. Ne, spomnim se ure, morali pa smo čakati vsaj pol ure, ko je pripeljal samo en tovarnjak. Malo prej smo se ustavili pri neki hiši in Tine se je tam nekaj pogovoril. Če bi upošteval še ta čas, bi trdil, da smo čakali na spopad kakšno uro. Zaseda je bila postavljena v dolžni kakšnih 150 metrov in le 15 do 20 metrov nad cesto.

Zdi se mi, da smo imeli samo dva mitraljeza na začetku, na sredini pa več bomb in nekaj brzostrelk, seveda je vsak preostali imel puško. Ko je tovarnjak vozil proti srednjemu delu zasede, je dal poveljnik Tine ukaz za napad. Na vozilo se je vsula toča svinčenk in smrtno ranjeni sofer ni več obvladal vozila. Z enim kolesom je vozilo obstalo na škarpni nadtedaj praznim umetnim jezerom, praznim na tem zadnjem koncu; zato je nekaterim vojakom uspelo uteči čez prod.

Na vrhu naše zasede, za katero sem bil odgovoren (bilo je 9–10 borcev), smo bili vsi pripravljeni z bombami, kajti kamion se je ustavil skoraj navpično pod nami. Prav tam je še dandanes vidna zajeda v ostenje in tvori nekak previs skoraj nad ce-

sto. Po prvih zmetanih bombah na ponjavo tovarnjaka je bil pri naši skupini poveljnik Tine, ki je pomagal »bombardirati« tovarnjak tik pod nami. V svoji nepremišljenosti sem stekel oziroma »pridržal« na cesto in pri tovarnjaku utišal premikajočo se nemško postavbo. Potlej se je name vsul rafal naših, ker so mislili, da sem Nemec. Imel sem srečo, ker sem se skril za škarko in od tam kričaje pozival, da naj prenehajo... Vse je postalo tiho, pričakovali smo intervencijo iz Lucije, a nič se ni zgodilo. Pobrali smo strelivo, orožje in ostalo in zažgali tovarnjak. Njegovo ogrodje, ki so ga Nemci drugi dan odrinili na stran ceste, da ne bi oviralo prometa, je še dolgo ostalo kot svarilo na nevarnost. Obenem pa na partizansko zmago.

Ker bi se te navedbe lahko posameznim bralcem zdele bahave, kar se dandanes po tolikih letih nemalokdaj dogaja, navajam dokument, ki je bilo objavljen v divizijskem listu »Matajur«, ne toliko zaradi hvale, ampak kot dokaz, da sem bil pri prvem napadu na Tolmin res v zasedi proti Sv. Luciji, ne pa v Tolminu; pri drugem pa sem bil resnično z Ivanom Mavrinom in Leopoldom Koširjem v Tolminu. Tako zamenjava se lahko pri spominskem zapisu dogodi. Zdaj pa k dokumentu.

Divizijski list »Matajur«, glasilo XXVII divizije NOV in POJ (pozneje XXXII. in XXX. divizija – op. p.) je v prvem letniku, v drugi številki, na strani 14 med drugimi objavilo:

»Vojaško poročilo XXVIII divizije:

a) XVIII – brigada: V noči od 18. na 19. november 1943 je naša brigada izvedla napad na Tolmin. Akcija je bila zelo uspešna. Naša zaseda je na poti do Tolmina napadla sovražni kamion s posadko, ki je hitela v Tolmin na pomoč. (Mislim, da stvari ni treba pojasnjevati!) Naši so v jurišu na avto pobili 14 Nemcev ter zaplenili 9 pušk s 3600 naboji, 4 bombe, 7 parov čevljev, ena ročna ura ter raznega drugega materiala.

Pri mostu čez Tolminko so naši prepadli po ostrem boju posadko ter stražo in zaplenili eno težko bredo. 4 zaboje municije ter tri puške. Ujeta sta bila dva bersaljera. Napad na kasarno je bil uspešen, dasi vojašnice same nismo zasedli. Ker je bila tema, ni bilo mogoče ugotoviti sovražnikovih izgub.

Pri akciji so se tovariši v splošnem dobro izkazali, zlasti tovariš Kobe, politkomisar čete, tovariš Vojeslav, komandir čete (ne naše), Ludvik Čušin, namestnik komandirja čete (ne naše čete). Verjetno sta Vojeslav in Čušin sodelovala pri napadu na most, kjer so baje ujeli nekaj Mongolov?! – Op. T. K.)

Nasprotno pa se je jasno razbrala nizka morala sovražnikov, naveličana, brez uspešnih borb, katere jim prinašajo samo izgube in smrt. Naše edinice so se po izvršeni akciji vrnile na izhodne položaje brez najmanjše izgube.

V že navedeni številki divizijskega glasila »Matajur« je še kratek zapis o drugem napadu na Tolmin, ki je bil v

noči od 28. do 29. november 1943. V njem je rečeno, da je XVIII. brigada ponovno napadla Tolmin. Pri tem napadu, ki je bil demonstrativnega značaja, je sovražnik utrpel enega mrtvega ter pet ranjenih. Naš pionirski vod je porušil isto noč na cesti Tolmin–Kobarid dva zasilna mostova...

V tem napadu sem sodeloval tudi jaz in se spominja, da je bil napad zelo slabo pripravljen. Tavalili smo med hišami brez povezave in je moral biti vmes vpleten kak nesporezum ali pa celo izdajstvo.

Tako kot Leopold Košir, ki je osumil dva Gorenjca, je imel drugo akcijo na sumu za izdano Franjo Bavec-Branko, ko je v svoji knjigi Bazoviška brigada, na strani 120 zapisal:

»Sovražnik, ki je bil že na položajih okoli kasarn, je takoj odgovoril z močnim zastopnim ognjem. Videti je bilo, da je pričakoval napad. Ko je drugi bataljon prodrl na most čez Tolminko, o sovražniku ni bilo ne duha, ne sluha, niti ni bilo tam protiletalskega topa. (Le-tega so mislili borci z napadom zapleniti – pojasnil T. K.) Ze zvečer je namreč umaknil svoje straže na Tolminki v kasarne.«

Pri drugem napadu na Tolmin je bil v zasedi prvi bataljon XVII. brigade, ki je bil v pomoč XVIII. v smeri Lucije: morda se je njim izmuznila blinda, o kateri piše Leopold Košir. Toliko z moje strani!

Tone Kebe-Kobe

Jaz s šestnajstimi, brat s petnajstimi v partizane

Brzkone že pred polnimi tremi desetletji. Avtobus se je ustavil tudi pri Urhu. Ogledali smo si notranjost cerkve. Človeka strese mraz, ko gleda v stene, popisane s krvjo. Gnev je v prsih, tiha, silna jeza.

Tiho, brez besed stopamo proti veličastnemu spomeniku, proti usodni lipi, kjer so krvniki obešali naše borce za svobodo, pjanji od veselja, da smejo zverinsko ugašati življenja ljudi z rdečo peterokrako, sovražnike. Vsi smo vsaj nekaj osnovnega vedeli o tem krvavem pomniku revolucije. Bili smo brez strokovno podkovanega vodiča. Bil bi nam potreben. Iz skupine je stopil še mlad, visok mož, možakar našega kova. Takrat ga še nisem osebno poznal. Najprej je govoril tiho, nato pa vedno glasneje. Iz ust so plale, valovile besede, rezale naša srca. Kdo je ta človek, ki o Urhu, o lipi, o grobovih v bližnjem gozdičku zna tako prepričljivo in ganljivo pripovedovati?

Miro Lešnik iz Vinske gore pri Velenju. S šestnajstimi leti je šel v partizane, brat pa s petnajstimi, slišim za hrbtom. Takoj po vojni je bil kot vojak stražar pri izkopavanju. Potiho sem sklenil, da obiščem Mira; z ženo imata nad Dobrno skrbno urejen gruntec. Kralj na Betajnovi, ki je tri desetletja upraviteljeval v sto let stari šoli...

Nedelja pri Miru

Nedeljsko dopoldne je bilo čudovito. Ena sama jasnina in na njej sonce, kralj našega življenja. Po kratkem križarjenju skozi turistično in zdraviliško Dobrno se ustavim pred skupino moških, očitno kmetov, saj so govorili o letini.

– Dobr dan. Prosim, poznate upokojenja upravitelja, Mira Lešnika!

– Seveda ga poznamo! Skoraj hkrati odgovorijo, mi povedo, kje naj, zavijem z glavne ceste. To je možakar, so ga hvalili.

Že sem v Lokovini nad Dobrno. Čudovit razgled na vse strani. Zadnja hiša v to smer, so mi rekli. Ko da je hribček en sam magnet! Prišel sem naravnost na dvorišče Mirkove domačije.

Na stolu, pred lepo urejeno hišo sedi. Srebro mu je seglo v lase. Zaradi premočnega sonca si roko položi na čelo, gleda, gleda, nato pa se široko nasmeje.

– Koga vidim. Ti si. Pozdravljen.

Krepak, stisk dveh moških rok. Ob hudi prometni nesreči je za las ušel smrti. Ob vedno nasmejani ženi, ki ga neguje in pazi nanj kot na punčico očesa, je dokaj krepko na nogah.

– Ko me med vojno krogla

ni našla, me je pa zdaj zadela. Ha, ha, ha.

Ko pove, da se je žena odpeljala v Vinsko goro in se bo kmalu vrnila; ko se znanec pripelje po pozne češnje in jih gredo nabirat, mu povem, po kaj da sem prišel. Zamahne z roko.

– Ja, pa ta moja partizanska!

Malo pomolči, seže v valovito srebro na glavi, pripre oči, me pogleda in reče.

– O moji partizanski poti sem pogosto pripovedoval učencem, staršem in drugim. Vedno sem mislil in mislim, čeprav sem bil v teh nekaj desetletjih svobode velikokrat tudi razočaran, da naša NOB ne sme v pozabo. Nekateri si to še kako želijo! Na srečo so v manjšini. Jezim se tudi na dvorezneže. Vse preveč se je razbohotila nepoštenost. Vsejali smo pravico in resnico, žetve ne bomo dočakali.

– Modrijan! sem potih, zase pripomnil, medtem pa videl, čutil, kako se Miro trudi začeti misliti na vojne čase.

– Hm, moja mlada leta... Oj, mladost ti moja, kam odšla si, o j kje si... Vinska gora, moj rodni kraj. Majhno posestvo, no, bili smo polproletarska družina. Oče je zidaril, mati mravlja, čebela, sonce, luna, zvezda, ena sama ljubezen in toplina. Kam po osnovni šoli! V Velenje, v uk, za kovača. Bil sem krepak, močan, rad sem imel železo. Bila je vojna. Mojstrova družina krepko na okupatorjevi strani. Za učenca pogosto prestrog. Ugovarjati pač nisem smel in konec.

Zjutraj od doma, na večer domov. Vse naokoli gozdovi. Seveda so me prestregli naši

borci. Tako se je začelo. Pošta, pošta. Kurirček pač. Pa vražji hitlerjugend. Moral bi v arbeitsdienst. Kaj storiti? Skoraj vsak večer smo o tem doma govorili. Mati je bila izredno bistra ženska. K našim boš šel! je rekla in sporočila enoti. Za odhod mi je vse pripravila. In tako sem šestnajstleten postal borec 2. VDV brigade. Brat pa je s petnajstimi malo kasneje odšel v Tomšičevo. Med vojno se nikoli nisva srečala... Spominjam se slehernega dogodka, pa to bi bila predolga zgodba...

Prvo srečanje s sovražniki

Med premolkom se mu čelo rahlo naguba, pripre oči. Samo še malo, pa bi se naju dotaknilo toplo sonce. Gle-

Posnetek, narejen nekaj mesecev po končani vojni: mladi knojevec Miroslav Lešnik.

dam dol in breg, v mislih vidim kolono partizanov, vidim mladotnega Mirka, slišim pesem: Hej, brigade hitite, razpodite požigalce slovenskih domov...

– Pa se je zgodilo, nadaljuje naš Miroslav. Naša enota VDV je bila v Bevcah nad Vinsko goro. V dopoldanskem času povelje za odhod. Kam? V smer Zg. Savinjske doline. Dospemo do Hraštovca. Bil sem tretji ali četrti v koloni. Pridružilo se je nekaj borcev iz drugih brigad. Nekako ob devetih smo šli mimo kmetije. Pridemo do gozda.

– Nemci! je nekdo kriknul. Zadrdralo je z vseh strani. Groza. Moje prvo srečanje s svinčeno smrtjo. Pove-

lja spredaj, zadaj. Rešitve nobene. Samo nekaj zadnjih v koloni so se spretno izmuznili. Takoj šest mrtvih. Nekaj ujetih. Kuhar težko ranjen. Nagonsko se vržem pod rob kolovoza. Nemške kroglice so sekale v rob. Niso ga predrle. Trepečem. V meni zgloča misel: obkoljeni! Poleg mene mitraljezec. Vsak čas bo spustil dolg rafal. Nemška svinčenka je bila hitrejša.

– Mamaaa! je kriknul.

Mlad fant, mogoče devetnajst let. Krik in kri. In bojni tovariš. In zelena drhal jurisa. V besu kriči.

– Hende hoh!

Razumel sem nemško. Razumel sem tujo govorico. Vse postreliti. Kam, Mirko, kam? Vstanem. Odvržem orožje, strelivo. Med njimi je bil »postschutz«. Znanec mojega mojstra. Mogoče prijatelj, kamerad. In me je prepoznal. Pride bliže in sprašuje: Kaj pa ti tukaj? Jaz drhtim. V oči silijo solze. On naprej: Ti boš ustreljen. Ti si VDV. Bandit gestapo. Sune me pod kolovoz. Ne iz sovražstva. Hoče me rešiti. Tečem proti gozdiču. Svinčenke sikajo okoli mene. On kriči: Ne streljajte! Dohiti me Avstrijec. Nekam očetovsko: Če najdejo orožje, bo po tebi...

– Ne hiti, saj se nama nikamor ne mudi, rečem Mirku, ko vidim, da mu se tresajo roke, slišim drhteči glas. Pa je nadaljeval.

– Spominjam se krave, kmetije, voza, ranjencev, trnove poti proti Velenju. Na sebi sem imel uniformo hitlerjugenda. Nemški komandir bi kar streljal. Postschutz pa da ne in ne. V rudniku se je menjala izmena. Knapi so se vračali domov. Mnogi so me poznali. Pošta domov, pa k mojstru. Mojstrovo dokazovanje je zaleglo. Dopovedoval je, da so me med potjo, ko sem končal delo, zajeli partizani. Čeprav sem visok in močan, da sem še otrok. Zaleglo je, rešen sem bil gotove smrti. Mehkejšje so ravnali z menoj.

– Na žandarmerijsko postajo! je ukazal nemški komandir.

S tovarišem na rami

Bili smo trije. Kuhar je bil težko ranjen. Likvidirali so

ga. Tudi moj drugi tovariš je bil ranjen. Zadel sem ga na ramo. Mitraljez mu je zmrcvaril nogo. Nesel sem ga do žandarmerije, tik železniške postaje. Tam pa v klet. Nekako sva preživela noč.

Naslednjega dne so zavezniki bombardirali Velenje. Večina barak, kjere so bili nemški policisti, je bilo uničenih. Pa policisti, ki so nas zajeli. Veš, vojna je grda stvar... Mene in ranjenega tovariša so odpeljali do Žalca. Tam sem spet zadel ranjenca in ga pod stražo nesel do bolnice v Novem Celju. Mene pa so odvezli naprej v Celje. Gestapo me je imel v rokah; padala so vprašanja in klofute in vmes pretkane obljube; celica Starega piskra...

Nekega jutra, menda 22. decembra 1944 so rožljali ključ. Odpirala so se vrata in slišal sem tisto našo sveto in zlato besedo.

– Svoboda!

Kako, če so me včeraj vrgli v to betonsko čumnato? Pognal sem se na hodnik. Bilo nas je veliko. Eno samo tekanje sem in tja. Kam? Na dvorišče! Nekateri pa nazaj. Tudi jaz nisem mogel verjeti, da so krepki fantje v nemških uniformah partizani. Pa ta mraz. In moja rosna mladost in neizkušenost.

Porazdelili smo se v skupine. Hitro, kar najhitreje. Disciplinirano.

– Svoboda! mi je šumelo v ušesih.

Ukaz: Kar najhitreje z dvorišča. Moja skupina je krenila mimo bolnice, preko jarkov. Brv se je zamajala, popadali smo v ledeno mrzlo vodo. Ne vsi. Moker, premražen hitim za skupino, ki se pomika proti Rožni dolini.

– Kdo gre z nami? V partizane! j e bilo slišati krepak glas.

Domov!

Odločil sem se, da grem najprej domov. Oddaljl sem se od skupine in jo sam mahnil preko Hramš, Lokovice do kmeta Podvršnjaka. Tam sem dobil skodelico toplega mleka. Tam sva se srečala s terenskim kurirjem Karlom Žerjavom. Ni verjel mojemu pobegu.

– Mirko, kam sedaj?

– Najprej domov, potem pa v hosto.

Doma so mislili, da se je zgodil čudež. Božične praznike sem prebil doma. Mati

pa mi je vse skrbno pripravila. Šepnila mi je.

– Tvoja enota je tu gori v hosti Lopatnika.

Zvedeli so, da sem doma. Prišel je borec moje enote, Avgust Kokolj, hitro slovo in že spešenje v breg, v štab. Komandant Dušan me je malo trdo prijel, zakaj sem se dal ujeti. Ni verjel, da sem pobegnil iz Starega piskra...

Vstane, počasi se zravnja, še vedno so vidne posledice hude prometne nesreče. Se de in nadaljuje.

– Pravzaprav se me je držala sreča. Ušel sem smrti na bojišču, pri bombardiranju, če bi ostal v Starem piskru bi najbrž visel na Frankolovem. Svobodo pa sem dočkal pri Velenju. Čil in zdrav. Iz Velenja v boj, iz boja v Velenje.

– In kako po svobodi? ga vprašam.

– Lovili smo posamezne skupine. V Maribor sem prišel kot knojevec. Iz Maribora pa v Ljubljano. In tako sem prišel do Urha. Groza. Gledal sem izkopavanje pobitih žrtev. Pa tista lipa, na katero so jih obešali... Pravzaprav sem sodeloval pri tem groznem izkopavanju. živo imam v spominu, ko so pripeljali zloglasnega kaplana. Spominim se trenutka, ko se je priletna ženica povzpela na lato v kozolcu in z dežnikom mahnila po kaplanu.

– Ti, hudič, si pobil mojo družino! je kričala.

Otroci nikoli ne razočarajo

Nisem vzdržal. Prosil sem za premostitev. Beograd, korpus KNOJ-a. Naša enota je delovala v neposredni bližini Dedinja. Ah, naš dragi Tito. Leta 1947. aprila, sem bil demobiliziran. Pa niti dneva dopusta. In je minilo. Pogosto premišljam, kako je mogoče, da sem včasih že kar v preveč drznih dogodkih brez praske prišel domov, v mojo rodno Vinsko goro. Tudi brat se je vrnil.

– Kako s teboj, ti, petnajšek?

– Pa s teboj, ti, šestnajšek? bi se lahko pošalila... Pa sva šla hitro za kruhom. Bil sem 36 let v razredu. Otroci me nikoli niso razočarali. Otroci so naši najbolj odkriti državljani. Za nekatere odrasle, posebno zadnja leta, pa to ravno ne drži...

Drago Kumer

Minulo nedeljo so se v Rovtu (na Sklepeh) zbrali k spominskemu srečanju in odkritju prenovljenega spomenika, posvečenega preboju italijanske Grancijeve brigade in Škofjeloškega odreda skozi nemški obroč 23. marca 1945, še živeči borci obeh enot. Med drugimi sta govorila tudi nekdanji komandant italijanske partizanske divizije »Garibaldi Natisone« ter nekdanji komisar Škofjeloškega odreda Mario Sassa Fertini in Tone Valčič-Saša.

O bojnem sodelovanju med enotami slovenske narodnoosobodilne vojske ter italijanskimi partizani so nam organizatorji spominskega srečanja poslali v objavo poseben sestavek, ki ga – namesto poročila o poteku srečanja – objavljamo v celoti.

Prebojs skupnimi močmi

17. avgusta 1944 je v Beneški Sloveniji zahodno od Nadiže ustanovljena italijanska divizija »Garibaldi Natisone«, ki se je kasneje preimenovala v divizijo »Garibaldi-Osoppo«. Podrejena je bila Komiteju nacionalne osvoboditve Italije in je sodelovala z Briško-beneškim partizanskim odredom, po njegovi ukinitvi pa s 17. SNOB »Simona Gregorčiča«.

Po septembrski ofenzivi 1944 je divizija ponovno dobila ime 1. udarne divizije »Garibaldi Natisone«. Sestavljale so jo 3 brigade in sicer: 156. »Bruno Buozzi«, 157. »Guido Picelli« in 158. »Antonio Gramsci«. Prvi dve sta delovali v Beneški Sloveniji, tretja pa v Brdih.

Po podrobnejših pogovorih predstavnikov 9. korpusa, štaba italijanske divizije in poveljstva garibaldinskih enot za vzhodni del Italije je bilo sklenjeno, da se divizija operativno podredi štabu 9. korpusa NOVJ.

Italijanska divizija »Garibaldi Natisone« je na omejenem območju delovala do 24. decembra 1944, ko se je začela premesčati preko Soče na območje Cerknega, kamor je v celoti prispela 5. junija 1945. Tesno bojno sodelovanje slovenskih in italijanskih narodnoosvobodilnih enot je utrjevalo slovensko-italijansko povezanost v boju proti nacizmu in fašizmu. To sodelovanje je bilo pomembno še zato, ker so

italijanska poveljstva za operacije večjih enot uporabljala manevrsko bolj primerno slovensko ozemlje, kjer so uživale vso podporo slovenskega prebivalstva. V primeru močnejših sovražnikovih akcij in pritiskov pa so se opirale na enote 9. korpusa.

Premestitev divizije na območje Cerkna je štab 9. korpusa ukazal v prepričanju, da bo v zimskih razmerah tako velika enota težko obstajala na zelo izpostavljenem ozemlju Benečije, medtem, ko jo bo v okviru glavnine korpusa moč bolje uporabiti.

Bojno sodelovanje brigad it. divizije »Garibaldi Natisone« in Škofjeloškega odreda se začne zadnje dni januarja 1945. leta, ko so se po uspešnem uničenju sovražne postojanke Trnovo vrnile na položaje Malenski vrh–Ose-

lica–Cerkljanski vrh z naloge, da varujejo dohode iz Poljanske doline v Cerkno. 28. januarja začne sovražnik proti enotam odreda in italijanskim brigadam obsežnejšo ofenzivo, ki zajame ozemlje med Selško in Poljansko Soro. V hudih bojih, ki so trajali do 6. februarja v izredno slabih vremenskih razmerah, so sovražnika odbili in ga prisilili k umiku. Skupni napadi odreda in italijanskih enot na sovražnikove enote, zlasti pa na komunikacije, so se vrstili ves mesec februar.

7. marca sta brigadi Garibaldi »Trieste« in »Antonio Gramsci« zasedli položaje med Gorenjo vasjo, Škofjeloški odred pa položaje na Gabrški gori. Preprečili naj bi prihajanje pomoči napadeni sovražnikovi postojanki Sv. Križ nad Selcami. Prepričanje Nemcev o izkrcanju zaveznikov v Tržaškem zalivu in Istri je zahtevalo široko akcijo nemških sil proti partizanskim enotam v severni Italiji in proti enotam 9. korpusa v Slovenskem Primorju. Načrt za uničenje 9. korpusa je predvidel, da se v prvem delu (Frühlingsangriff) očisti Gorenjsko in Cerkljansko, v

drugem (Wintersende) pa še Banjsko planoto, Čepovansko dolino in Trnovski gozd. Ofenziva se je pričela 19. marca.

Škofjeloški odred in italijanski brigadi Garibaldi »Trieste« in »A. Gramsci« so se v teh dneh nahajali na položajih, ki so zapirali dohode iz Gorenjske v Cerkljansko kotlino. Te položaje so morali trdovratno braniti vse do prehoda ostalih enot 9. korpusa na nove položaje, kar se je zgodilo 22. marca. Tega dne so vse enote, ki so zadrževale sovražnika na črti Davča–Blegoš–Cerkljanski vrh, dobile ukaz, da zapuste dotedanje obrambne položaje, se zberejo na Črnem vrhu nad Novaki in se prebijejo v zaledje sovražnika.

Po koncentraciji vseh enot dne 23. marca je sklenjeno, da se preboj izvrši v dveh smereh, in sicer:

– v smeri Črnega kala in Rovt v Selško dolino in dalje v Jelovico ter

– v smeri Davča–proti Jelovici.

Škofjeloški odred in brigada »A. Gramsci« sta bili določeni, da kot predhodnici prebijeta sovražnikove položaje na poti pohoda prve ko-

lone ter tako omogočita njen prehod v njegovo zaledje.

Prebijanje sovražnih položajev na omenjeni smeri se je začelo na prevalu Brdo, kjer so razbite prve zasede in zaplenjeno prvo orožje, uspešno pa se je nadaljevalo po blegoški cesti, vse do ovinka nad Rovtom, kjer sta bila zaustavljena. Z dodatnimi okrepitvami so Nemci poskušali za vsako ceno zaustaviti prodor. Odločen napad brigade in odreda na nemške položaje, ne glede na žrtve, posebno pa še naskok Italijanov v bok in zaledje sovražnika, sta zlomila njegov odpor, ga prisilila k umiku in omogočila brigadi in odredu nadaljnji prodor. V tem spopadu je padlo 20 italijanskih in naših borcev, med njimi tudi politkomisar italijanske brigade »A. Gramsci« Manfredi Mazzocca, po smrti odklikovan z »zlato medaljo republike«. Po izvršenem preboju sta enoti prešli Selško dolino in se popolnili. Brigada »A. Gramsci« se je vrnila v sestavo divizije »Garibaldi Natisone«. Škofjeloški odred pa je nadaljeval z akcijami na svojem operativnem območju.

Ob obletnicah smrti športnikov, padlih v NOB

Domobranski zločin sredi Ljubljane

Državni prvak v skoku v višino – Na jubilejnih balkanskih igrah v Atenah – Obveščevalec na železnici

Okoli telovadišča Sokola – Tabor se je smukal mlad fant in si poželjivo ogledoval od sebe leto, dve starejše mladeniče, ki so telovadili na orodju, skakali, tekali in se med seboj merili, kdo je boljši. S strahom je vstopil v pisarno in se vpisal med najmlajše, k sokolski deci. Tedanji dijak Vid Bratovž od tega dne telovadbe in športa ni več zapustil. Spoznal se je s svojimi vrstniki, vadil na orodju, še posebej pa ga je privlačila atletika, skok v višino.

Znan predvojni atlet Bojan Polak – Stjenka, Bratovžev najboljši prijatelj, se rad spominja prvih športnih vaj na Taboru:

»Naši treningi pred vojno so bili precej drugačni kot danes. Ko smo ob popoldnevih prihajali na vadbo, smo med seboj tekmovali. Imeli smo razne kombinacije; v skoku v daljavo sva se z Vidom merila, kdo je boljši z odzivom z levo in desno nogo v skupnem seštevku. Drugič sva skakala v višino obenem, mislim, da sva preskočila 168 cm. Naši treningi so bili kot neke vrste zabava.«

Z dobrimi štirinajstimi leti sta se vpisala med atlete, Vid je skakal pri Iliriji, Bojan pa je tekmoval med deseterbojci pri Primorju, toda prijateljstvo s tem ni bilo skaljeno. V Sarajevu sta uspešno končala šolo za rezervne oficirje.

Zadnje leto pred drugo svetovno vojno sta bila v ljubljanskem odbojkar-skem finalu Sokol I Tabor in Sokol Spodnja Šiška. V ekipi Šiške so igrali: Stane Runko, Franc Stadler, Albert in Pepe Zornada, pri Taboru pa Vid Bratovž, Evstahij Baloh, Miloš Kosce in kot par Mitja Ribičič (podajalec) ter Bojan Polak (tolkač). Čez dobro leto so se vsi odbojkarji srečali med aktivisti OF in v partizanskih vrstah. Kmalu po italijanski okupaciji so športni tereni tudi v Ljubljani zopet zaživel, le so-

kolska društva so bila razpuščena. Mladi športniki so igrali nogomet, odbojko, na bazenu Ilirija so trenirali plavalci, planinci, ki niso zaradi meje mogli več v Julice, Karavanke, Kamniške in Savinjske Alpe so zato obiskovali hribe okoli Ljubljane in na Dolenjskem.

Vodstvo OF je poleti 1941 izdalo navodilo, da naj se športniki zberejo v enem izmed športnih društev. Poleti 1941 so se mnogi športniki iz Ljubljane vključili v ŽSD Hermes v Sp. Šiški in se zaposlili na železnici. Sodelovali so z OF ter z Brankom Zihelom, ki je v mladinski OF odgovarjal za športno mladino. Zato so seveda klavirno propadli poskusi, ko so okupatorji skušali pridobiti dijaško mladino, študente in delavce v fašistične organizacije. Vsi zavedni športniki so spoštovali tudi »kulturni molk.«

Tako sta se v Hermesu našla tudi dva športna prijatelja: Ilirijan Vid Bratovž in Primorjaš Bojan Polak. Skupaj z atletoma Markom Račičem, Milošem Koscem in še nekaterimi športniki so jeseni 1941 obiskovali tečaj za železniške prometnike. Treningi in športna tekmovala so prikrivali njihovo delo v OF.

Po sklepu IO Osvobodilne fronte o »kulturnem molku« so jeseni 1941 tudi ljubljanski športniki prenehali z javnim nastopanjem. Bratovž je uspešno končal prometno šolo in organizacija OF je poslala najzanesljivejšo na pomembne točke za obveščevalne naloge – Marko Račič je bil prometnik v Črnomlju, Vid Bratovž v Verd, na pomembni progi Ljubljana – Trst. Naloge obveščevalcev na železnici so bile izredno pomembne.

V prvih dneh 1942 sta se Vid in Bojan razšla. Polak se je v Šerčerjevem bataljonu bojeval kot partizan, Bratovž pa se je iz Ljublja-

ne vsak dan vozil na postajo Verd, kjer je bil v službi.

Napad na viadukt ni uspel

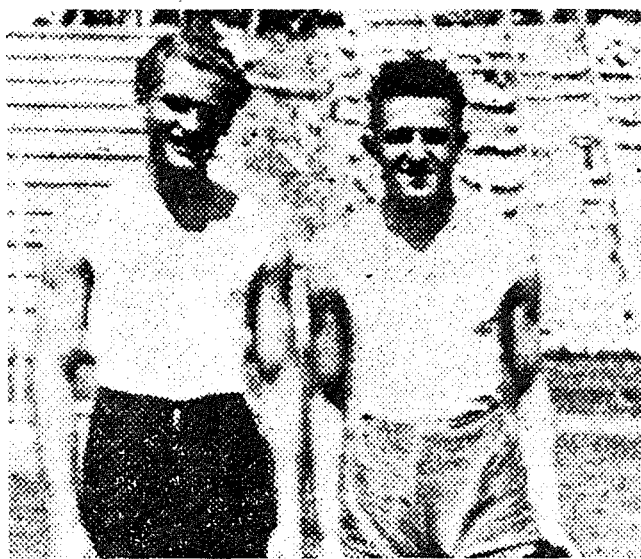
Tretji Šerčerjev bataljon na Kožljeku je bil januarja 1942. močna, dobra oborožena enota.

Komandant je bil član CK KP Slovenije Miloš Zidanšek, komisar pa Dušan Pirjevec-Ahac. Pripravili so napad na borovniški viadukt.

Glavno poveljstvo partizanskih čet Slovenije je načrtovalo sabotažno akcijo na strateški, dobro zastraženi progi Ljubljana–Trst. Bataljon je štel 140 mož in je odlično oborožen, (kar 27 puškomitraljezov in en težki mitraljez). V enoti komandanta Miloša Zidanška so bili že takrat znani borci – prostovoljci, prekaljeni v mnogih bojih. Mirko Bračič, namestnik komandanta bataljona (padel 1943),

Bojan Polak-Stjenka, komandir čete, Joža Klanjšak-Vasja, vodnik (umrl po vojni) junaški mitraljezci: Stane Semič-Daki (umrl po vojni), Tone Vidmar-Luka, Franc Avbelj-Lojko in komisar Cveto Močnik-Florijan (padel 1943). Vsi so bili po vojni zaradi izrednega junaštva in predanosti razglašeni za narodne heroje.

Generalmajor v pokoju Bojan Polak-Stjenka se po toliko letih spominja, kako sta z Vidom Bratovžem pripravljala akcijo: »Nekega popoldneva nas je v visokem snegu v taborišču nad žagami obiskal domačin v železničarski uniformi. S seboj je pripeljal še enega obveščevalca. Ko sem bolj pogledal uniformiranca z rdečo kapo, sem spoznal svojega najboljšega športnega prijatelja Vida, ki je bil kot prometnik na postaji Verd povezan z OF. Dogovorila sva se, da bo z nami sodeloval v pomembni akciji, v rušenju borovniškega viadukta. Čez nekaj dni smo šli na ogled Bračič, Luka, Vasja in jaz. V gozdu nad postajo smo opazovali mimoidoče vlake in Italijane, ki so se smukali okoli betonskih

Neločljiva prijatelja v športu in v partizanskem boju, državna prvaka v skoku v višino Vid Bratovž (desno) in v deseterboju Bojan Polak-Stjenka;

bunkerjev. Odložil sem puško, opasac in titovko ter jo kot gozdni delavec, mimo stražarja pri bunkerju, mahnil na postajo. Srečno sem prišel v pisarno k Vidu. Potem je šlo lažje. Sprehodi sva se po cesti in progi, pregledala teren, nato pa v pisarni narisala skico z bunkerji in stražami, kot sva se skupaj učila v šoli za rezervne oficirje v Sarajevu. Brez zapletov sem se vrnil k Bračiču, prevzel orožje in odšli smo v taborišče. Vid nas je kmalu obvestil, da bo ponoči med 1. in 2. februarjem mimo postaje peljal tovorni vlak s polnimi cisternami. Bataljon se je odpravil na pot. Načrtovano je bilo, da bodo borci na postaji Verd poskakali na vlak in z vzvratno vožnjo, s polno paro spustili lokomotivo z vagoni proti viaduktu. Na ovinku, pred mostom, bi se vagoni iztirili in ga porušili. Žal, pri izvršitvi planirane akcije ni bil izpolnjen eden najvažnejših pogojev v partizanskem bojevanju – presenečenje! Obhodna italijanska patrulja nas je opazila, še preden je prišel vlak in obstreljevanje se je začelo. Vlak je s polno paro odbrazil mimo zasede in postaje proti Postojni kljub našemu obstreljevanju. Borci, ki so bili na postaji, so uničili telefone in naprave. Bataljon se je po četah vrnil na Kožljek in Zavrh. Imeli smo enega mrtvega in tri ranjene. Italijani pa 6 ranjenih.«

Pomnik ob Ljubljani

Vid Bratovž je nadaljeval z obveščevalnim delom. V Ljubljani na direkciji je bila zelo močna železničarska organizacija OF, ki je svojim obveščevalcem pošiljala tajna navodila, ti pa so imeli zveze z organizacijo OF na terenu in z voditelji partizanskih enot njihovega območja.

Jeseni 1942 je nek izdajalec ovadil Vida, da je povezan s partizani. V pisarno, je med službo vdrla domobraska policija, ki je vklenila Vida Bratovža in ga kot največjega zločinca odpeljala v ljubljanske zapore.

Pretepli so ga, zverinsko mučili do nezvesti, toda komunist Vid Bratovž ni izdal svojih sodelavcev, ostal je klen in nem! Naslednjega dne, v zgodnjih jutranjih urah so ob Ljubljani v ozki ulici blizu Tromostovja počili streli...

Domači krvniki so se pri ljudeh ustili čes, da je komunist Bratovž nameraval pobegniti.

Spominsko obeležje v prehodu Za česlom ob Ljubljani spominja na tihega, skromnega, tovariškega, zavednega in domovini predanega športnika in komunist:

»Kot žrtev podlega izdajstva je na tem mestu, zadet od krogle domačih izdajalcev, pustil mlado življenje, dne 12. 10. 1942 Bratovž Vid, aktivist OF.«

Pripravil: Miloš Rutar

Vid Bratovž se je rodila leta 1919 v Ljubljani. Prekinil je študij in končal železniško prometno šolo. Po okupaciji se je tekoj priključil OF, že jeseni 1941 pa je bil zaradi svoje predanosti in nesebičnega dela mad železničarji sprejet v KP. Bil je uspešen obveščevalec. Domobranci so ga ubili sredi Ljubljane v oktobru 1942.

Že zgodaj je vzljubil šport. Najprej je bil telovadec pri Sokolu na Taboru, kasneje, ko se je spoznal z znanima atletoma, sprinterjem Alfonzom Kovačičem in deseterbojcem Bojanom Polakom, pa se je ves predal atletiki. Pri Iliriji je že kot mladinec dosegel spodbudne rezultate v troskoku, skoku s palico, svoje največje športne uspehe pa je dosegel v skoku v višino, saj je bil leta 1939, ko je bil še mladinec, s 175 cm že državni prvak med člani. Naslednje leto je z Dragotinom Lazarevičem dosegel drugi najboljši rezultat dotlej v Jugoslaviji – 183 cm, s čimer je preskočil svojo višino, kar je bilo za takratno pomanjkljivo tehniko lep uspeh.

Največja Bratovževa želja je bila, da bi nastopil v državni reprezentanci na balkanskih igrah. Ko je bila balkaniada v Beogradu, se v reprezentanco ni uvrstil, ker je kot neizkušen tekmovalac izpadel v kvalifikacijah; želja pa se mu je izpolnila leta 1939, ko so Atene priredile desete balkanske igre. Še isto leto je tekmoval tudi na dvoboju Slovenija : Julijska krajina in dosegel 340 cm v skoku s palico, 13,07 m v troskoku in 180 cm v višino.

Med okupacijo se je končala Bratovževa športna kariera.

Iz dnevnika Justine Jagodič. Zapisano v zadnjih majskih dneh 1945.

OH, KA – KO JE DOLGA, DOLGA POT ...

V ponedeljek, 21. maja

Že od zgodnje jutranje ure slonim na stopniščnem oknu Mijine hiše na Masarykovem nabrežju. Hišnica mi potem pove, da sta Mija in Vojna že od petka doma. Po veselem snidenju se okopljem. O, kakšno razkošje po več ko letu dni v pravi, topli kopalnici! Pogovarjam se o poti, dremljem in ves dan smo doma. Mijina mama, ki stalno živi v Pragi, je silno gostoljubna.

V torek, 22. maja

Grem k zdravniku in na konzulat. Tam zveo o slovenski delegaciji iz Dachaua, ki odide prihodnji dan domov z avtom. V nji so dr. Franta Mis, profesor Skandali, profesor Albreht. Organizirajo prevoz naših internancev, ki se zbirajo v Aleksandrovem kolidžu, kjer se hraniva tudi medve z Vojno. Mis pove Vojni, da je njen oče v Dachau umrl. Imeli so natančen seznam vseh umrlih Slovencev. Prevoz pa ni bil organiziran posebej za Slovence, temveč za vse po enem kopitu.

Sreda, 23. maja

Spet na konzulat. Jemo še zmeraj v Aleksandrovem koleju, se pravi, v predvojnem študentovskem domu za Jugoslovane. Pred konzulatom dobimo še druge iz Dachaua, dr. Arka, Ančika, Zupančiča, Dermastjo, Suligoja... Drugi dan jih pride baje še petdeset do šestdeset. Zbira se vedno več Jugoslovancev za transport. Upam, da še ta teden odidem. Po radiu in s pošto sporočimo domačim, da smo tu. Vojna je šla danes z Mijo na Slavnostni koncert. Jaz sem preutrujena. Z Mijine verande nad Vltavo je čudovit pogled na Hradčane. Sedim in misli so pri domačih. Vojna in Mija sta že popolnoma civilizirani. Celó v operi sta že bili. Dobili sta vstopnici brezplačno. Čehi so že deseti dan po nemškem porazu uprizorili prvo igró v svobodi. LIBUŠO. V kinu sta poslušali Smetanovo Vltavo. Če pomislim nazaj, se mi zdi silno čudno, da sem vse vzdržala in da sem resnično tu, ko je toliko drugih ostalo tam. Počasi lega mrak, vse je tiho, le Vltava šumi svojo večno pesem.

Četrtek, 24. maja

Dopoldne so prišli fantje iz Sudetov, inženir Diteček. Mijin sorodnik. povedat, da odhajajo s skupino, ki se je odločila potovati na lastno pest. Vojna odhiti na konzulat, kjer najde vse zbrane. Ti so uredili potno dovoljenje tudi za naju. Ob pol treh odpelje vlak proti Mezimostu. Kjer prestopimo proti Velnicam. Pred končno postajo Suchdol izstopimo in prenočimo v topli čakalnici, kjer si lahko skuhamo čaj po zaslugi postajnega načelnika, ki je bil pred vojno stalni gost našega Jadrana.

Petek, 25. maja

Peljemo se naprej proti obmejnemu Gmündu, ki so ga Američani strašno razbili. Ker se ni mednarodnih dogovorov o prometu, je treba z ene strani mesta na drugo peš. Na komandi so nas hoteli spraviti v transport. Postajni komandant nas je malo nezaupljivo gledal. Nima nič proti našemu potovanju naprej, vendar pismenega dovoljenja ne mara dati. Čakamo, čakamo in pričakamo povelje, da se morajo vsi umakniti s postaje. Okoli sedmih vse vadijo na velik travnik pred postajo, kjer komandant in še nekdo določata, kam sme kdo. S tega travnika je treba proč. Mi gremo lahko svojo pot, kakor vemo in znamo, vendar je treba dobiti voz, ki naj prepelje prtljago dvajset do trideset kilometrov daleč, od kodere vozi vlak. Dr. Božo Škerlj se zato rajši odloči za vrnitev v Prago. Drugi se premišlujejo. Nekaj se mu jih pridruži. Tudi Vojna se je naveličala potovanja v neznano.

zato se najini poti ločita. Večina je za nadaljevanje vožnje. Na ljudskem odboru izve mo, da imamo zvečer vlak proti Budějovicam. V čakalnici spimo na tleh.

Sobota, 26. maja

Ob pol petih jutraj odpelje naš vlak. Pri Jihlavi je podrt železniški most. Nekaj poti je treba opraviti peš. V Jihlavi dobimo juho in kruh. Magister Ančič na peronu pozdravi dr. Blaho, ki se je ravnokar vrnil iz Dachaua, kjer je bil duša na revirju (v ambulanti) in sodelavec naših. Skrbi nas pot iz Brna naprej, ker nihče nič ne ve. Proge so prepolne vojaških transportov, zato ima osebni promet neznanske zamude. Namesto ob osmih pridemo v Horne Heršpice, na postajo pred Brnom, šele ob enajstih. Ves promet je v rokah ruske vojaške uprave. To službo opravljajo nezaupljivi naduteži in ne dajo nobenih pojasnil. Postajni načelnik šele takrat, ko vlak odpelje, izve, kam pravzaprav gre. Zmešnjava je strašna. Nikjer ni prostora, da bi položil svoje stvari, povsod blato po dežju prejšnjega dne. Tako se nagnete na končnih postajah na tisoče ljudi vseh narodnosti, ki ne vedo izhoda iz zoprne zanke. Povrh še zapleti s pregledovanjem potnih dovoljenj, ki tudi nikoli niso zadostna in pravilna. Vsak obmejni zelenec ima pravico legitimirati vsakega in pregledati prtljago. To nam je nerazumljivo. Šele danes vem, da je bilo to potrebno, saj se je kljub nadzoru nešteto esesovskih zločincev prebilo na varno. Vojaštvo je kaj pisano: rusko, češko, madžarsko in romunsko.

Zvesti prijatelj vseh Slovencev

Niti mesec dni ni minilo, odkar smo se v Reziji v lepem številu za vedno poslovili od borca NOB – prvo borca in namestnika komandanta Rezijanskega bataljona Briško-beneškega odreda Artura Siega. Kruta usoda, ki mu je med vojno večkrat prizanesla, nam ga je tokrat za vedno iztrgala. Arturo je postal žrtev prometne nesreče blizu vasi Žaga, na meji med Soško dolino in Rezijo, prav tam, kjer je začel svojo bojno pot kot slovenski partizan.

Arturo ni bil le moj prijatelj. Bil je zvest prijatelj vseh Slovencev. Nas, najbližje soborce, je pogosto obiskoval. Bil je veder in poln optimizma. V domove je prinašal kanček tistega duha, ki nas je združeval v težkih vojnih časih. Tudi tistega usodnega dne, 18. septembra 1987, je bil pri meni. Le nekaj ur pred tragično nesrečo sva se tovariško rokovala. Ves vesel in razpoložen mi je obljubil, da se bo kmalu zopet oglasil.

Novica o njegovi nepričakovani smrti me je zato zares pretresla. Prijatelji in njegovi soborci z obeh strani meje smo ga pospremili na njegovi zadnji poti. V imenu RO ZZB NOV Slovenije je bil na pogrebu tovariš Jože Gačnik – Ljubo, člani ZZB NOV Tolmina pa je vodil predsednik občinskega odbora Franc Rutar. Delegacijo AN-PI je vodil predsednik deželne odbora Federico Vicenti. Slovensko Kulturno-gospodarsko zvezo sta zastopala Izidor Predan in prof. Viljem Černo. Konzulat SFRJ v Trstu je zastopal konzul Anton Pogačnik.

Pred odprtim grobom so se od pokojnega Artura po-

sloveli štirje govorniki. Najprej je spregovoril tovariš Vincenti. Pošteno je orisal življenjsko pot tega borca in ga prikazal v pravi luči. Za njim je povzel besedo Silvo Gianfrate-Srečko, nekdanji komandant Rezijanskega bataljona. Poslovil se je v imenu nekdanjih borcev Briško-beneškega odreda in se soborcu Arturu slednjič zahvalil za vse delo. Spregovoril je še tovariš Rot v imenu družbenopolitičnih organizacij občine Tolmin in naposled, v imenu slovenskih organizacij Videmske pokrajine in sekcije ANPI Nadiških dolin, tovariš Izidor Predan. Pokojniku je izrekel ganljive, tople, človeške besede in priznanje ter globoko zahvalo za pomemben prispevek, ki ga je le-ta dal v boju za uveljavitev manjšinskih pravic v tem delu zamejstva.

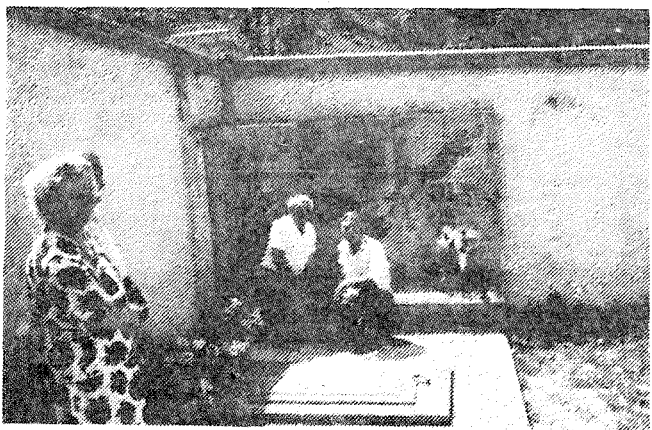
Tovariš Arturo se je pridružil NOB že septembra 1943 in ostal do konca vojne. Bil je soudeležen tudi v napadu na letališče Belvedere. Pozneje se je bojeval proti Nemcem na rezijanskih tleh, kjer je dobil 39 ran. Po skrivnih poteh so ga pripeljali v

Siega kot komandant Rezijanskega bataljona (skupaj s Svenom Gianfratejem in duhovnikom-partizanom Don Arturo)

videmsko bolnišnico, vendar so ga morali zaradi nevarnosti izročiti v nadaljnjo oskrbo zanesljivim aktivistom. Po okrevanju se je ponovno vrnil v Rezijanski bataljon. Postal je namestnik komandanta tega bataljona in se kot tak prizadeval bojeval do konca vojne.

Tovariš Arturo bo ostal še naprej simbol odpora v Reziji, lik pogumnega borca, neutrudnega revolucionarja. Spominjamo se ga kot človeka, še polnega načrtov in življenjske moči. Po vrnitvi iz Belgije, kjer je do upokojitve delal v rudniku, se je nenehno bojeval za razcvet Rezije,

Arturo po vojni pred spomenikom padlih (skupaj z Albertom Jakopičem – Kajtmirom)

svoje rodne domovine. Rad bi jo videl kot gospodarsko razvito deželo, sposobno preživljati domače ljudi. Konec naj bi bilo preseljevanju in prisilni emigraciji, ponovno naj bi zaživele skoraj izpraznjene rezijanske vasi. Po Arturovem trdnem prepričanju bi se samo z uveljavitvijo takšnih načel preprečilo asimilacijo Rezijanov z večinskim italijanskim narodom.

O tem je Arturo venomer govoril z bolečino v srcu. Kot vnet in napreden Slovenec je predlagal več koristnih rešitev in z zaupanjem pričakoval, da se bodo vsaj nekatere od njih uresničile. Prepričan je bil, da je obstoj Rezijanov odvisen samo od gospodarskega razvoja te dežele, ki jo je tako neizmerno cenil in ljubil. Poleg tega si je pokojni Arturo vneto prizadeval, z isto vnemo kot med vojno, da bi se prijateljstvo in sodelovanje med Rezijo in sosednjo Slovenijo čedalje bolj razvijalo in krepilo, kakor tudi med Italijo in Jugoslavijo.

Z njegovim odhodom so ostale rezijanske doline brez enega svojih najpomembnejših sinov. Za njegovo neizmerno delo mu bomo vedno hvaležni

Joško Ošnjak

V spomin tovarišici Rezki

Videla sem jo, ko si je skoraj na skrivaj obrisala solze, ko je poslušala radijsko oddajo. Se pomnite, tovariši. To je name naredilo globok vtis in pustilo neizbrisen spomin.

K njej so prihajali ljudje, ki jih k nam ni bilo. Toda k nam je prišla ona. Vedno se mi je zdelo veličastno. Ko me je nekoč bolet zob, me je teta Rezka pestovala. Občutila sem, da me ima rada.

Skupaj sva šli na nekatera tovariška srečanja borcev Dolenjskega odreda. Takrat sem ji bila hvaležna za doživetje, kasneje pa za nekatera pomembna spoznanja.

Včasih sem ji pozabila prinesiti vabilo, ki so mi ga zanj dali v šoli. Okregala me je. Kmalu sem razumela, zakaj.

Živela je v skromnem, razkošje je bilo proti njenim neomajnim načelom. Takih ljudi v času materialnega razcveta ni bilo veliko.

Njena zadnja želja je bila neizprosna. Zارا z njenim pepelom je bila shranjena na ljubljanskih Žalah. 14. novembra 1983 so jo ob luninem svitu položili v grob na starem pokopališču v Višnji gori, kjer se je Rezka Ambrož rodila 10. septembra 1898.

Preozek krog ljudi, ki se je smel posloviti od nje, se je poslovil v imenu vseh, ki smo jo spoštovali.

Ta njena poslednja odločitev mi je pustila vtis nečesa nedokončanega. Mislim, da nam je hotela sporočiti: »Ljudje! Ne živite od blišča. Črpaite iz skromnosti, pa boste imeli vedno vsega dovolj! Ne hvalisajte. Ravnaite in ocenjujte pošteno, da boste lahko povedali naravnost!«

Kakor bi bila vedela, da nas čakajo hudi časi. Njeni komentarji bi bili sedaj težki, a pravilni. Žal mi je, da jih ne morem slišati! Bili bi mi zanesljiv kažipot.

Marjeta Lapanja

Odšel je Franc Gruden Klicali so ga Švejk

poskrbel za varno zavetje ranjenec pri štajerskih kmetih) in tudi za borce bodrilen značaj.

Dolenjec po rodu, se je v kasnejšem življenju navezal na Štajersko in Maribor ter tam na krajevno skupnost Pesnica, kjer si je ustvaril dom. Bil je aktiven v družbenopolitičnem delu, preudaren pri tehtanju problemov; kljub očitno slabemu zdravju se ni izogibal zaupnim nalogam.

Bil je eden tistih borcev, ki so se posbno zavzeli za razvijanje revolucionarnih izročil, kar je izkazoval tudi s svojim konkretnim sodelovanjem z mladimi, tako v šolskih okvirih kot v srečanjih mladine in borcev.

Vojna in v njej zadobljene rane, ki mučijo borce vsa ta desetletja, tudi borcu Švejk niso prizanesle. Pravzaprav mu je bolezen, ki jo je prebolel v partizanih, zapustila trajne posledice, ki se jih nikoli več ni mogel do kraja znebiti. Pri tem pa ni maral tarnati.

Franc Gruden-Švejk je vse do upokojitve leta 1956 deloval v JLA, vendar je vsa ta leta aktivno delal tudi v številnih odborih in komisijah, naj omenimo le pododbor 1. SNOUB Tonea Tomšiča, pododbor 14. divizije v Mariboru in organizacijo ZRVS.

Ravno toliko, kolikor je bilo v Haškovem vojaku Švejk smešnega in zabavnega, je bilo v njem tudi globoko človeškega in resnega. Najbrž ni zgolj naključje, da je Franc Gruden dobil vzdevek Švejk. Tista neusahljiva dobra volja in vera v življenje v še tako težkih trenutkih, ki je značilna za izredne ljudi, sta krasili tudi borca Švejka. Bil je »v stroju« že v prvem letu vojne, med pohorske partizane pa je odšel naslednje leto in ostal v operativnih enotah NOVJ do konca druge svetovne vojne. Tomšičev, borec Štirinajste in udeleženec njegove najtežje pohode na Štajersko je imel številne prilike za neposredne preizkušnje. Tedaj se je izkazala njegova iznajdljivost, prepričevalost (ko je

Bil je in ostal skojevec

Za vedno nas je zapustil tovariš Vinko Vrhovec, dolgoletni predsednik Združenja vojaških invalidov za območja Brd, Kozarij, Viča, in Vrhovcev.

Več let je kljuval težki in neozdravljivi bolezni in umrl še razmeroma mlad, star 64 let. Zibelka mu je tekla na Vrhovcih, njegovi starši so vse otroke vzgajali v naprednem duhu. Brezskrbno mladost pa je nasilno prekinila vojna. Vinko je postal prizadeven mlad skojevec, udeležil se je veliko akcij, med drugimi tudi skupaj s

tovarišema Novakom in Azmanom, tiste na cesti v Polhov Gradec. Organiziral je

zdravljenje ranjenih in ozebljih partizanov, po Vrhovcih trosil letake in pisal napise.

Marca 1942 pa so ga Italijani aretirali in ga obsodili. Pot po italijanskih zaporih se je začela; v Sardiniji pa so jih novembra 1943 osvobodili Angleži in Američani. Vinko se je vključil v transport v Jugoslavijo – v 26. dalmatinsko udarno brigado oziroma v topničarsko skupino VIII. udarnega korpusa. Obramba otoka Visa je bila njihova najpomembnejša naloga, sodeloval pa je tudi v drugih akcijah za osvobajanje Dalmacije. Bil je tudi ranjen, 1945 pa je z odliko opravil

oficirsko šolo za zveze pri generalštabu JA. V oboroženih silah je ostal, svoje dolžnosti je opravljal po različnih jugoslovanskih mestih, tudi v Zagrebu, na Višji tehnični oficirski šoli.

Na Vrhovcih, kamor se je vrnil po upokojitvi, se je njegovo delo nadaljevalo. Kot prizadeven član se je izkazal v Zvezi borcev, krajevni skupnosti, predvsem pa kot predsednik v Združenju vojaških invalidov na Vrhovcih.

Kot pravega aktivista, borca, vojaka se ga bomo Vrhovčani dolgo spominjali.

Franja Bon

Antifašizem, kakršnega si želimo tudi pri nas

V informativni publikaciji »Der Lagergemeinschaft Dachau« (taborišna skupina, moštvo Dachau), ki izhaja v Münchnu, je bila v letošnji drugi številki objavljena slika (le-to objavljamo), pod njo pa naslednje besedilo:

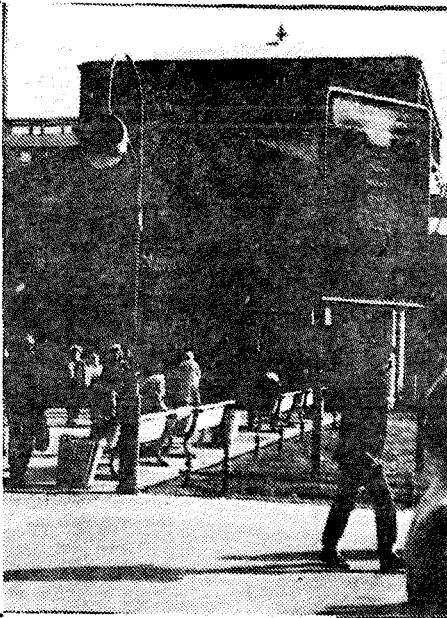
– Pred postajo podzemeljske železnice Wittenbergplatz v Zahodnem Berlinu je neka tovarišica odkrila tole tablo:

»Kraji grozote, ki jih nikoli ne smemo pozabiti: Auschwitz, Stuttgart, Maidanek, Treblinka, Theresienstadt, Buchenwald, Dachau, Sachsenhausen, Ravensbrück, Bergen-Belsen.«

Več tisoč tovrstnih opominjajočih tabel – pa ne opremljenih s puhlimi besedili in skritih pogledom – si želimo v naših mestih in soseskah. Kajti mnogi primeri kažejo, poganki pa niso zamrli, da antifašizem ni nobena nostalgija, temveč trajna naloga starejših in mladih. Zato tudi prošnja vsem tovarišcem in tovarišem: naj bo opozorilo iz Zahodnega Berlina spodbuda za postavitve take ali podobne opominjajoče table v vašem mestu ali soseski.

B. A.

Opominjajoča tabla v Zahodnem Berlinu

RIBNIŠKA
KOVINSKA
INDUSTRIJA
n. sol. o.

61310 RIBNICA, LEPOVČE 23
SLOVENIJA – JUGOSLAVIJA
TELEFON: (061) h.c. 861-611, 861-146, 861-147●
GLAV. DIREKTOR: 861-040●
KOMERCIALA: 31482 YU RIKO

V Mestnem gledališču ljubljanskem predstavljajo igro v premislek vsem

Otrok, družina, družba ali Lepa Vida 1987

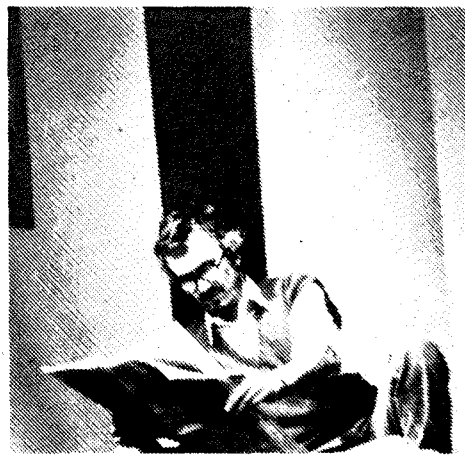
V Mestnem gledališču ljubljanskem so nam v drugi sezonski premieri ponudili dramsko besedilo Alenke Goljevščkove *Otrok, družina, družba ali Lepa Vida 1987*, ki je na nek način moraliteta, pa tudi vzvratno zrcalo naši stvarnosti. V njej se ogledujemo z večjih zornih kotov: v družini in meddružinskih odnosih pa tudi v družbi, katere levji delež zavzemajo odnosi na delovnem mestu.

Jožica Avbelj kot Vida Vankot – planerka na ZULP s svojim sinom Primožom Vankotom (Aljošo Reboljem, ki je svojo mladostniško vlogo imenitno odigral)

Temeljna vprašanja morale in etike niso filozofično nizana »na suho«, ampak jih ugledamo (ali pa ugledamo praznino tam, kjer jih ni) v podobi stvarnosti. Jurij Vankot, njegova žena Vida (oba sicer sociologa) in njun sin Primož (s pravkar končano šolo za elektroniko in odslužen vojaščino) so »intelektualska« družina, ki se skuša približevati nekemu idealu ravnovesja. Tega pa stvarno dogajanje sproti podira, saj tudi oni niso obvarovani pred lastno nedoslednostjo. Kar pa se jim dogaja v širšem družbenem okiru, je tisto, čemur lahko rečemo, da stopa naše dopoldansko življenje na večerne teatarske odre.

Osnovna fabula gre takole: Jurij Vankot, višji raziskovalec na LVTR, napravi raziskavo o raziskovnjku, ki razkriva številne napake v delu LVTR-ja, oziroma razgalja šablonski pristop, površni politični odnos do raziskovanja in nenazadnje – jalovost raziskovalnih spoznanj, ki jih nihče ne jemlje resno. Pač pa okolje vzame smrtno resno »opravljanje in obrekovanje«, kakor ga izlušči iz raziskovalčeve naloge. To se potem zrcali v postopkih do delavca-raziskovalca, v odnosih med sodelavci, v nastopu sodnih organov in partije ter končno – v končnem učinku: odpustiti višjega raziskovalca z dela, nezaupnici celotnemu raziskovalskemu oddelku in njihovemu celotnemu početju. Podobna je usoda planerke pri ZULP Vide Vankot, ki že itak vseskozi govori preveč naravnost, tisto, kar misli – tudi ko nastopi na javni tribuni o družini. Njen človeški problem je pri tem še globlji, ker se je zapletla v flirtno razmerje z advokatom, ki v moževi službeni pravdi zastopa ZULP. Najmlajši družinski član, otrok našega časa, »usmerjenec«, (kakor ga zmerja oče v nekontroliranem izbruhu ob družin-

Tone Kuntner v naslovni vlogi magistra sociologije Jurija Vankota

skem prepiru), izraža skrajno zagatni položaj mladih, njihove omejene možnosti, za normalni vstop v življenje, hkrati pa živ domač (negativni) primer za tezo o družini, ki jo zagovarja na znanstvenih osnovah njegova mati.

»Če danes kdo odpoveduje, odpoveduje družba, ne družina...« je rekla Vida Vankot na javni tribuni, ko je nanizala velikansko vrsto obveznosti, ki jih osnovna družbena celica sprejema nase in tudi nosi, pri čemer seveda tudi kleca pod pretežkimi bremenmi.

Igra razčlenjuje naš družbeni odnos do znanosti in znanja, naša permissivna razmerja in površnost do osnovnih človeških vrednot, kar pa počne na pogosto izrazito didaktičen način. Drobnji vrinki dialogov v družini so že bolj »flesh and blood.« Vse

skupaj pa je s strokovno lahkoto gledljivo postavil na oder režiser Zvone Šedlbauer, s pomočjo ansambla igralcev MGL in zunanjih sodelavcev (kot so: scenograf Matjaž Medvešek, kostumografinja Svetlana Vintin in avtor glasbe Jani Golob.)

Mestoma predstava utruja, saj je še ena »doza« več iz naše stvarnosti. Po drugi strani pa vidim v njenem koncu vendarle moralno: pravica zmaga, čeravno ne vedno neomadeževana in brez brazgotin, pa tudi ne z vsesplošnim zadoščenjem pričakujočih pravičnikov.

Nekaj orvelovskega plava nad dogajanjem na odru, kakor je ustrezno napisal že Partljič v gledališkem listu. Ta duh iahko izženemo le tako, da bomo stvari poimenovali s pravimi besedami.

Avtorica dramskega besedila *Otrok, družina, družba ali Lepa Vida 1987* Alenka Goljevšček

Kakor že v predstavi Pod Prešernovo glavo, se je Alenka Goljevščkova lotila aktualnih družbenih vprašanj, pri čemer ji ne gre očitati kakšnih drugih slabih namenov razen morda enega, ki pa je bolj pristop kot namen – da se namreč kot avtorica vseskozi postavlja v vlogo učitelja in pri tem nekatere konfliktna položaje naše družbe (ki ji ne ležijo) preveč površno karikira.

B. Ž. J.

Književniki, udeleženci NOB

Ferdo Godina

Ob 75-letnici rojstva

Pisatelj, urednik, novinar, dramaturg in založnik Ferdo Godina je zagledal luč sveta 17. oktobra v Doljni Bistrici v Prekmurju v kmečki družini. Po končani osnovni šoli in gimnaziji v Ljubljani in Mariboru, kjer je maturiral, je študiral pravo na ljubljanski univerzi.

Pred vojno je bil med ustanoviteli naprednega Mladega Prekmurca in njegov prvi urednik. Kot mlad književnik se je uveljavil s svojimi novelami v Sobornosti, Ljubljanskem zvonu in Modri ptici. V njih je opisoval življenje prekmurskega kmečkega ljudstva in sezonskih delavcev. Leta 1941 je spisal roman Bele tulpike, ki je zaradi vojne izšel šele leta 1945. V tem romanu, ki ga Anton Slodnjak imenuje psevdoromantično inako Prešernovega Judovskega dekleta, je Godina iznašel čustveno razgibano vsebino in ustrezen izraz, zlasti pa lirično nadahnjeno pripovedovanje v prvi osebi.

V vojnem dogajanju je bil Godina sprva politični aktivist v Prekmurju, od oktobra 1941 ga srečamo v Ljubljani, kamor se je prebil s pomočjo prijateljskih hrvaških študentov. V Ljubljani se je takoj povezal z Osvobodilno fronto. CK KPS ga je brž po okupaciji pritegnil v Glavni odbor Društva kmečkih fantov in deklet. Tu je sodeloval z Borisom Kidričem in Lidijo Šentjurič, hodil iz Ljubljane na Dolenjsko in Notranjsko, kjer je sprejemal člane DKFID v SKOJ in jih nagovarjal, naj gredo v partizane.

Februarja 1942 ga je CK KPS poslal v partizane na Notranjsko z nalogo, da bi pomagal pri delu vaških

odborov OF in ustanavljal aktivne SKOJ po vaseh. Viktor Stopar ga je imenoval za sekretarja Okrožnega komiteja SKOJ za Notranjsko.

Italijanske divizije so začele prodirati od Krima in Rakeka. Godina se je umikal z enoto, ki so ji bili dodeljeni tudi ranjenci, čez Travno goro na Kočevsko in Stari log. Tu je Glavni štab sestavil bataljon in mu naročil, naj se prebije skozi fronto in se vrne na Mokro in Krim. Komandant tega bataljona je bil učitelj Ferdo Skok, komisar pa Godina. Pri Velikih Laščah je bataljon prekoračil progo in prišel na Mokro in Krim. Oktobra leta 1942 so Godino poslali v Prekmurje na politično delo, a je bil na

poti v boju ranjen, zato se je vrnil na Dolenjsko s skupino, ki jo je vodil od Podlipoglavja Boris Kraigher.

V Gubčevi brigadi je Godina ustanovil brigadni list »Mladi tovariš« in gledališko skupino, s katero je uprizoril Cankarjevega »Hlapca Jerneja«.

Ker je bil zaradi odprtih ran nesposoben za boj in napore v brigadi, so ga postavili za ravnatelja Višje partijske šole na Rogu. Predaval je tudi na Višji skojevski šoli, vanjo so prihajali najmlajši partizani, stari od 14 do 19 let.

Oktobra 1944 so ga poklicali iz šole in mu sporočili, naj odide v Prekmurje, ki se mu je že približevala Rdeča armada. Glavni štab mu je izročil radiooddajno postajo in mu dodelil 12 partizanov, ki so postajali nosili. CK KPS ga je ime-

noval za člana Okrožnega komiteja Ljutomer, kamor je takrat spadalo tudi Prekmurje. Skupina se je prebila na cilj in s pomočjo nekaterih aktivistov iz Stajerske postavila ljudsko oblast, ki jo je Rdeča armada povsem spoštovala.

Po končani vojni je bil Godina sprva urednik Ljudske pravice, nato ravnatelj Slovenskega knjižnega zavoda, upravnik Slovenske matice, dramaturg in direktor kratkega filma pri Triglav filmu ter urednik Ljubljanskega dnevnika.

Slovenska literarna zgodovina šteje Ferda Godino za izrazitega pisatelja Prekmurja in sopotnika ter nadaljevalca socialnega realizma tridesetih let. Označuje ga kot opazovalca malih človeških usod in drobnih realističnih žanrskih

skic. Svoje domače ljudi oživlja v njihovi miselni in čustveni preprostosti, večkrat v naravni elementarnosti, v skoro onemoglem hrepenenju po dobroti in ljubezni, v trpljenju in stiskah. V njegovih novelah živi od začetka tudi Mura in svet ob njej s svojimi posebnostmi, saj ga menda ni pri nas pisatelja, ki bi tako spojeno živel s kakšno reko in njenim bližnjim okoljem ter bi postavljaj tja tudi svoje osebe.

Partizanstvo je vneslo v literarno ustvarjanje Ferda Godina novih impulzov: »Politično delo v mladinski organizaciji in v vojski je ohranjal njegov neposredni odnos do življenja. Zato je skušal zajeti resničnost partizanskega življenja tudi leposlovno, tako v izbiranju snovi kot v problemih, ki so izvirali iz na-

rodnoosvobodilnega boja (Viktor Smolej).

Med temeljna dela slovenske književnosti vseh časov je uvrstil Stanko Jančič v svoji knjigi tudi tri romane Ferda Godine: Bele tulpike (1945), Zaklenjeni dom (1985) in Molčeči orkester (1981). Bele tulpike oblikujejo krizo iz intimnega življenja slovenskega duhovnika, ob nji pa se skriva izsek iz družbenega dogajanja v Prekmurju. Zaklenjeni dom razkriva posledice množičnega uhajanja prekmurskih ljudi v tujino. Molčeči orkester pa je podoba in kritika povojnih razmer.

Pomembno je uredniško in prirejalško delo avtorja pri šestih knjigah »Spomini na partizanska leta«. Napisal je tudi scenarij za film »Družinski dnevnik«.

Dušan Mevlja

Knjiga, vredna tudi naše pozornosti

Košček njihove mladosti

Pisatelj Ferdo Godina se je domislil svojevrstnega in zanimivega poskusa literarno-publicistične razčlenitve stanja duha v generaciji nekdanjih »otrok« našega boja in revolucijskega vretja – ter ga s knjižnim projektom, imenovanim »Košček njihove mladosti« (pri Partizanski knjigi) tudi uspešno izpeljal.

Intervjuval je namreč štirideset nekdanjih skojevcev, borcev ali aktivistov, deklet in fantov, ki so jih, takratne šestnajst, sedemnajst, osemnajstletnike iz njihovih organizacijskih in bojnih okolij pošiljali na tritedensko ideološkoizobraževalno tečaj, na partizanski Rog, v tamkajšnjo »skojevsko šolo«, katere upravitelj ter eden izmed učiteljev-predavateljev je bil prav on sam, Ferdo Godina-Marko.

Teh tečajev se je takrat zvrstilo deset in skoznje je šlo več sto mladih skojevcev iz vseh predelov bojujoče se slovenske dežele.

Željo po tem, da jih po dolgih starih desetletjih poišče, jih obišče, naveže z njimi vnovični razumevajoči stik, kakršnega je gojil tudi takrat, ter popiše svoje vtise in njihove reminiscence ob snidenju, je v Godini-pisatelju nemara res sprožil melanholični vzgib osebnih spominov na roška doživljanja s temi mladimi ljudmi, vendar to v izpeljavi intervjujev, zastavljenih na izrazito osebno, godinovsko topel in priskrben iskren način, ni bil vodilni motiv njegovih tokratnih ubeseditvenih hotenj.

Knjiga Košček njihove mladosti ni spominsko-kronistična oddolžitev skojevskim tečajem, ki so sicer v kontekstu vsega povedanega in zapisanega nenehno omenjani in pri tem dovolj nazorno predstavljeni predvsem v svoji življenjski podobi, a so vendar samo vnanji povod za veliko širši vpogled v so bivanjsko usodo teh junakov našega časa, takratnih

mladostnikov in zdajšnjih zrelih ljudi, ki imajo svojo pot v poglavitnih zarisih že za seboj.

Takrat, ko jih je dobil v »peko«, je bilo že vse pred njimi. Bili so kot odprta knjiga, ki je, čeprav ga je očitno ves čas zanimala, v povojnih desetletjih ni zmozel in utegnil sproti prebirati, zato se ji je namenil s tolikanj večjo zavzetostjo posvetiti zdaj.

Ne moremo sicer reči, da imamo pred seboj sociološke študije o naših ljudeh, ker takšnih temeljev pričujoči intervjuji sami po sebi nimajo. So pa snov za takšne študije in obenem skice za romane, saj je vsak teh pogovor oris takšne ali drugačne, a v vseh primerih dramatično potekajoče življenjske zgodbe, začeni z zgodnjim otroštvom in mladostnim dozorevanjem teh fantov in deklet, kasnejših mož in žena v predvojnem in vojskinem času ter na njihovi kasnejši »plovbi« po odprtem, vseskozi razburkanem morju problemov, ki niso nikomur prizanašali.

Godina je večje razgrebel izpod pepela dragocena dejstva življenjske resnice in predvsem duha reminiscenc, poglobljenih, tehtnih, zrelo kritičnih premišljevanj svojih »junakov« o vsem, kar se jim je dogajalo na težkih etapah skojevskoborčevske in kasnejše delovno-življenjske poti. Iz njihovih iskrenih odgovorov na njegova spontana in predvsem poznalsko zastavljena vprašanja veje duh intimno prizadetega odzivanja na dobre in zle plati dogajanj na tej njihovi in naši skupni poti.

Tako je ta knjiga seveda precej več kot samo »košček nekogarsnje mladosti«. Je na poseben način podana in odlikana podoba naših dni v vsem njihovem večdesetletnem razponu, od velike zavzetosti teh ljudi v letih revolucijske mladosti do trpkih razočaranj spričo vsega, kar jim je doživljati na pragu starih let.

Kot taka je zagotovo vredna največje bralske pozornosti.

Viktor Konjar

Obiski, izleti, srečanja

Maribor

V enoti, ki ohranja izročila 31. divizije

Enoto JLA, ki nadaljuje tradicije 31. divizije NOVJ v Mariboru, je ob 44. obletnici ustanovitve obiskala delegacija odbora skupnosti borcev te divizije.

Srečanje s komandnim kadrom enote je bilo prijetno in pristrčno. Govoril je narodni heroj – generalpolkovnik Rudolf Hribnik – Svarun, ki je bil v času NOB namestnik komandanta 31. divizije.

V svojem govoru je obrazložil vlogo NOB v Sloveniji v pogojih okupacije, ki ni bila samo zasedba, temveč težnja okupatorja na območju Gorenjske in Štajerske, da postane dežela nemška, kar je pomenilo iztrebiti slovenski narod. Naš cilj po združitvi slovenskega naroda smo delno uresničili, saj se je površina ozemlja v novi Jugoslaviji, na katerem živijo Slovenci, povečala, po zaslugi stalnih bojov enot 31. divizije in vseh enot IX. korpusa. Po udaril je, da posebno na območju, ki so ga zasedli Nemci, ni vladal okupacijski, temveč policijski sistem.

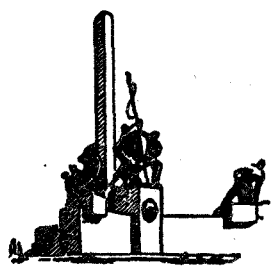
Komandnemu kadru je priporočil, da se čimbolj povezujejo s prebivalstvom območja, na katerem delujejo in spoznavajo običaje, navede in njegove težave, saj je to pomembna oblika zblizovanja med narodi in narodnostmi v skupni državi Jugoslaviji.

Kočevje

Domicilna listina XV. udarni diviziji

Ob prazniku občine Kočevje so se zvrstile mnoge prireditve: glasbeni večer v Seškovem domu, srečanje športnikov pobratenih občin Kočevje in Dolina, otvoritev nove proizvodne linije za lakiranje in plastificiranje ter čistilne naprave v Opremi Kočevje, TOZD Sintep ter, po ulicah Kočevja, republiško tekmovanje službenih psov, otvoritev igrišč za tenis, nastop delavske godbe ob 60-letnici obstoja, modna revija v Nami ter športno srečanje invalidov Kočevja, Sušaka, Reke, Domžal, Zagorja ob Savi, Hrastnika, Novoga mesta in Črnomlja. Na slavnostni seji vseh zborov občinske skupščine in političnih organizacij so bili pomembni družbenopolitični delavci in predstavniki JLA. Po slavnostnem govoru je Rudi Gruđen, podpredsednik skupščine občine Kočevje, podelil predsedniku pred-

PRAZNIK OBČINE KOČEVJE

3. OKTOBER

sedstva XV. udarne divizije NOV in POS Albinu Stoku domicilno listino za velike zasluge te partizanske enote.

Franci Žvipej

Šoštanj

Občinski in krajevni praznik

V počastitev praznika občine Velenje in krajevnih skupnosti Šoštanj (8. oktobra) smo v Šoštanju slavili spomin na pomemben dogodek iz časa okupacije: prvi napad borcev 1. štajerskega bataljona na Šoštanj v noči od 7. na 8. oktober 1941. (mesto so nekaj ur osvobodili ter ustrahovali okupatorja in njegove privrženice, izvedli nekaj rekvizicij in zažgali žago s skladiščem lesa, last okupatorjevemu županu, po uspehi akciji pa so se brez izgub umaknili iz mesta proti Belim vodam in naprej, na Dobrovlje; okupator je naslednje dni pripeljal iz mari-

borskih zaporov deset nedolžnih talcev in jih ustrelil na mestu, kjer stoji pomnik, da bi s tem zastrašil zavedne Slovence, kar mu pa ni uspelo (saj je ta prvi napad partizanov na slovensko mesto samo še dvignil moralo partizanskih borcev in vseh zavednih slovenskih ljudi.)

Na sam dan praznika je bila pri spomeniku padlim talcem komemoracija ob veliki udeležbi krajanov in mladine tukajšnjih vzgojnih zavodov. V času praznovanja so se zvrstile številne kulturne in športne prireditve in delovne akcije.

Miloš Volk

Za NOB v Sloveniji je bilo med drugimi pomembno, da smo uspeli organizirati uspešno zvezo v raznih oblikah (v kateri je sodelovalo nekaj tisoč partizanov), in še posebno sanitetno službo in bolnice, ki so jih varovali tudi prebivalci, zato jih je okupator malo odkril.

V enourni razlagi je prikazal veličino in uspeh NOB slovenskega naroda, skupaj z drugimi narodi Jugoslavije, za njegovo in osvoboditev vseh jugoslovanskih narodov.

Člani pododbora skupnosti borcev 31. divizije, ki deluje v Mariboru, so se pred dnevom ustanovitve divizije pogovarjali z vojaki v vojašnicah v Mariboru o bojni poti 31. divizije in njenih brigad.

Za spominsko sobo 31. divizije je delegacija izročila spominski album fotografij in pisnega gradiva prvega pohoda partizanov, na Triglav, ob 45. obletnici vstaje v letu 1986 ter gradivo o prešernovi brigadi.

V Domu JLA je bilo tovariško srečanje s starešinami enote JLA, ki nadaljuje tradicije 31. divizije, ter predstavniki družbenopolitičnih organizacij mesta Maribor in Podravske regije.

Ivo Miklavčič

Kranj

Civilni invalidi vojne na izletu

Medobčinsko društvo civilnih invalidov vojne na Gorenjskem že vrsto let organizira po poteh pomnikov iz NOB. Tokrat so si invalidi ogledali znamenitosti na Dolenskem od Skofljice do Ribnice: Taborsko jamo, tur-

jaški grad, Trubarjev dom na Rašici, muzej v Velikih Laščah, Novo Štifo in Muljavo z rojstno hišo pisatelja Josipa Jurčiča. Posnetek za spomin smo naredili ob spomeniku padlim borcem v bližini Obrščaka. Jože Mrovlj

Žiri

Shod borcev Žirovske čete

Na Žirovskem vrhu nad Zalo je bilo spominsko srečanje borcev Žirovske čete, združeno z odkritjem obeležja v gozdu, kjer je bila v drugi polovici marca 1943. ustanovljena znana Žirovska četa.

Pri spominski plošči v bližini domačije Javorč se je zbralo lepo število borcev NOV, članov borčevske organizacije Žiri, tabornikov in drugih. Slovesnosti so se udeležili tudi prvi komandant Prešernove brigade Ivan Javor-Igor ter Anton Kržišnik-Ljubo, Anton Peternej-Klemen, Ignac Dolenc-Nande, Francka Jereb-Majda, Janko Mravlje-Marko in drugi.

Udeleženci so v sprevedu odšli v nekdanje partizansko taborišče nad Podleshanovo domačijo, na kraj ustanovitve Žirovske čete.

Tam je sledila slovesnost ob odkritju spominskega obeležja, kar je opravil nekdanji priljubljeni komisar Anton Kržišnik-Ljubo. V kulturnem programu so z recitali sodelovali mladi taborniki iz Žirov, ki so tudi s svečano obljubo prevzeli patronat nad tem spominskim obeležjem.

Kot idejni pobudnik za postavitev tega spominskega obeležja je spregovoril znani borec Žirovske čete Janez Jan-Svoboda iz Jarčje doline pri Zireh. Govoril je o nastanku in razvoju partizanske enote in o njenem operativnem območju. Žirovska četa je bila ustanovljena z delitvijo 1. Poljanske čete 3. bataljona Gorenjskega odreda. S prihajanjem številnih prostovoljcev se je namreč Poljanska četa v februarju 1943 močno okrepi-

la. Zaradi lažjega obvladovanja velikega operativnega območja so jo morali razdeliti. Za komandirja novoustanovljene Žirovske čete je bil imenovan Adolf Kalan-Muki iz Žabje vasi in za politkomisarja Branislav Žigon-Sokol iz Ljubljane. Ob ustanovitvi je bilo v četo vključenih 31 borcev. Njihovo število je seveda naglo naraščalo.

Operativno območje Žirovske čete so bili Žirovski vrh, desni in levi breg Sore ter okoliški hribi Žirovske kotline vse do Rmanovca in Blegoša. Zasedala je območje ob demarkacijski črti – meji med Nemčijo in Italijo, ki je bila takrat obdana z žico in minkimi polji.

Na svojem operativnem območju je Žirovska četa razvijala široko diverzantsko dejavnost. Napadala je sovražniške transporte v Poljanski dolini, podirala telefonske in električne drogeve, preprečevala je odvažanje deponiranega materiala vzdolž utrdbene linije nekdanje jugoslovansko-italijanske meje ter spremljala skupine prostovoljcev in mobilizirancev do Ljubljanskega vrha in naprej na Dolensko.

Žirovska četa je delovala dobre štiri mesece. Ob ustanovitvi Prešernove brigade (12. julija 1943), je bila večina borcev vključenih vanjo.

Na prijetnem tovariškem srečanju so nekdanji borci Žirovske čete obujali spomine ter izražali priznanja vodstvu združenja borcev v Zireh, ki je poskrbelo za odkritje spominskega obeležja Žirovski četi. Ta bo ob letu slavlja petinštrideseto obletnico svoje ustanovitve.

Franč Galičič

Piran

Mladina vzdolž meja svoje občine

V počastitev občinskega praznika v oktobru, ko se občina Piran spominja ustanovitve mornariškega odreda Koper, bo šla mladina iz pirana na svoj dvodnevni pohod ob mejah občine. V njem bodo sodelovali tudi borci Istrskega odreda. Hodili bodo od Pirana do Beleškega križa, preko Šentjana, Vele in Jagodja v dolino Drnce in v vas Padno, kjer bodo prenočili, naslednjega dne pa šli v Puče, Koštabono, v dolino Dragonje, koder so med vojno nosili in vozili sol iz Sečoveljskih solin ter v

Ravne, vrnili pa se bodo skozi Podpadno in Sečovlje v Lucijo. Za mladince bo ta pohod prav zanimiv, saj vodi pot skozi vasi, ki so spomeniško in zgodovinsko zavarovane. Večina še ni bila v teh vaseh, kjer je leta 1943 potekala velika množična vstaja. Tedaj so se priključili slovensko hrvaški brigadi vsi, ki so lahko nosili orožje. Nemci so vstajo krvavo zadušili, saj je padlo v Savrinskih gričih in v Slovenski Istri sploh prek 200 mož in fantov, veliko pa so jih odgnali. Milan Cirk

Črna na Koroškem

Mladi gasilci pri partizanski bolnici B 11

Komisija za negovanje tradicij NOB pri občinskem odboru zveze borcev na Ravnah in gasilsko društvo Črna sta popeljala petdeset mladih gasilcev na ogled partizanske bolnice »Pepca« in jim tako prvič omogočili doživeti resnico o zdravljenu partizanskih ranjencev v težkih zimskih razmerah. Vodič je mladim udeležencem izlet opisal, kako je bilo v tej bolnici od njenega nastanka v jeseni 1944. vse do februarja 1945., ko je bila izdana. V njej se je zdravilo 51 partizanskih ranjencev in bolnikov. Ko so jo Nemci 6. februarja 1945. napadli in požgali,

je vodstvo ranjence na srečo pravočasno umaknilo v oddaljeni hrib. V dva metra visokem snegu so morali na nosilih znositi dvajset težkih ranjencev v zaklon iz snega. Upravnica bolnice je bila Pepca Tomazin, rojena Anica Ržen, komisar pa njen mož Peter Tomazin-Skala, danes že oba pokojna. V letu 1977 je krajevno združenje borcev iz Črne to partizansko bolnico obnovilo in jo poimenovalo po njeni bolničarki in upravnici.

Lani je to partizansko bolnico prevzel v varstvo Zdravstveni dom iz Raven. Ignac Zdovec

Mislinja

Pomnik za poznejše rodove

Na pobudo krajevnega organizacije ZB NOV Mislinja so odkrili spominsko ploščo na Seitlovi domačiji, ki je bila že od leta 1941. osrednja partizanska postojanka in je v veliki meri pripomogla k organiziranemu odporiškem gibanju na tem predelu Pohorja. Na osrednjo postojanko pri Seitlu so prihajali borci in funkcionarji pohorskih partizanskih enot, med drugim tudi komandant Franc Rozman-Stane. Iz takrat skromnih najemniških bajt je izšla vrsta znanih pohorskih aktivistov in partizanov. Žal je okupatorska agentura uspelo pridobiti nekdanjo zagreto aktivistko devetnajstletno Sonjo, ki je

postala izdajalka. Sledile so aretacije in požigi. Gospodarja Seitla so odpeljali v Dachau ter ga še živega vrgli v krematorij. Domačija je bila požgana.

Vsi ti udarci pa niso mogli zatreti revolucionarne dejavnosti na tem območju. Simbolika se kaže v tem, da je bil prav v času najbolj tragičnih dogodkov Seitlov posinovljenec znani partizan Vitez imenovan za komandirja partizanske čete.

Po odkritju plošče in bogatem kulturnem programu je bilo srečanje nekdanjih borcev, aktivistov in občanov občine Slovenjega Gradca.

Stanko Hovnik

Moravče

Upokojenci na Koroškem

Upravni odbor Društva upokojencev vsako leto organizira več izletov po domovini in tujini. Letos so bili že štirje, udeležilo pa se jih je kar 210 upokojencev. Zadnji je bil namenjen ogledu Peršmanovega spominskega doma in muzeja antifašistične boja na Koroškem.

Kustos Andrej Mohar nam je razkazoval muzej in povedal, da ga je od maja do danes obiskalo prek 2000 izletnikov iz raznih krajev, največ iz Slovenije.

Jože Novak

Hrastnik

V Jelenovem žlebu in na Ogenjci

54 Hrastničanov je obiskalo Jelenov žleb in Ogenjco. Po nočni nevihti nas je spremljal lep sončen dan vso pot od Hrastnika do Turjaka, Rašice in Ribnice, kjer nas je po dogovoru sprejel podpredsednik ribniške občinske zveze borcev, nas spremljal in nam pripovedoval o dogajanjih v ribniški dolini in širši okolici med vojno, predvsem v zvezi v Jelenovim žlebu.

Pred Ogenjco smo poslušali tovariša Mikoliča, borca iz Loškega Potoka. Pretreseni smo stali pred spominskimi ploščami žrtv izdanih ranjencev. Njegovemu spominu smo se oddolžili z lovornim vencem. Ogledali smo si tudi brunarico s fotografijami ranjencev. V ureditev tega spominskega kraja je bilo treba vložiti veliko dela in prostega časa tamkajšnjih borcev. Justič Bevec

Alojz Slabe

Sredi avgusta smo se v Ivanjem selu poslovili od Alojza Slabe, aktivista NOB od leta 1941. Kot železniški delavec na postaji Rakek, Logatec in Postojni je skupaj s sodelavci prevzemal in oddajal literaturo in različen material, ki je bil namenjen partizanskim enotam in odborom OF na tamkajšnjih terenih. Pri delu mu je veliko pomagala žena Tončka in njegova družina. Za svoje prizadevno delo je bil večkrat odlikovan.

Anton Jakomin

V mali vasiči Kubed v Slovenski Istri smo se junija poslovili od Antona Jakomina, enega od zadnjih predvojnih revolucionarjev, rojenega leta 1904. Že v zgodnji mladosti je moral za zaslužkom. Srečeval se je s tržaškimi proletarci-ribiči. Spoznal je takratni režim in njegovo izkoriščanje. Z ostalimi sovaščani je deloval v najtežjih dneh fašističnega režima. Bil je aktiven in postrtovalen terenski aktivist OF, član KPJ. Leta 1944 pa se je priključil partizanskim enotam in bil borec Gubčeve brigade. V boju pri Catežu je bil ranjen. Zaradi slabega zdravja je bil kasneje dodeljen intendanturi pri glavnem štabu NOV. Jeseni leta 1945 je bil demobiliziran. Za zasluge je prejel več visokih vojaških in povojnih odlikovanj.

Miloš Rauhekar

Letošnjega maja smo se v Bohinjski Bistrici poslovili od Miloša Rauhekarja-Mikija, rojenega leta 1921. Že julija leta 1941. se je vključil med prve Bohince v boj proti okupatorju. Decembra istega leta pa je sodeloval pri bohinjski vstaji. Do maja leta 1943. je delal ilegalno, nato pa je bil aktiven udeleženec NOV v Jelovškem bataljonu, v glavnem štabu NOV Slovenije, terenski delavec v Bohinju in na gorenjskem vojnem območju. Za svoje delo je prejel več priznanj in imel čin poročnika.

Marija Poje

Lanskega decembra smo se v Moravi pri Kočevski Reki poslovili od tovarišice Marije Poje. Rodila se je pred petinosemdesetimi leti na Travi v Dragarski dolini. Na Moravo se je Pojetova družina preselila leta 1937 in takoj na začetku NOB je stopila na stran tistih zavednih Slovencev, ki so se aktivno vključili v osvobodilno gibanje. Zaradi vsestranske pomoči partizanskim enotam je bila družina stalno preganjana. Sin Jože je bil odpeljan v internacijo v Italijo, kasneje pa v Nemčijo, od koder se ni vrnil. Po vojni je Marija sodelovala pri graditvi in obnovi domovine.

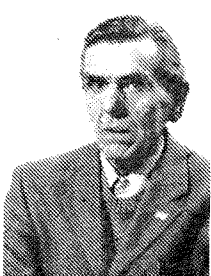
Marjan Rakovec

Rodil se je leta 1927, umrl je avgusta lani. Od njega smo se poslovili na pokopališču v Dupljah. Bil je borec 2. udarne Ljubljanske brigade, nato 10. Ljubljanske brigade in Levstikove brigade SVPB. V NOV je vstopil 9. 9. 1943. v SKOJ pa je bilo sprejet januarja leta 1942. Zaradi bolezni je bil leta 1972. invalidsko upokojen.

Henrik Križič

Na pokopališču v Idriji smo se marca poslovili od Henrika Križiča. Rodil se je v Idriji leta 1921 v rudarski družini. Vojsko je služil v bataljonu speciale v Italiji. Po njeni kapitulaciji je odšel v partizane in bil dodeljen zaščitnemu bataljonu 9. korpusa. Decembra leta 1943 je bil ranjen v no go in ostal invalid. Po vojni je delal pri ljudski milici na Stajerskem. Udeležil se je delovne akcije Brčko-Banoviči. Nato se je vrnil domov v Idrijo in se zaposlil pri RZS, kjer je delal do upokojitve. Za zasluge med NOB in povojne izgradnje je bil odlikovan z medaljo za hrabrost, ordenom za slug za narod in ordenom dela 3. reda.

Aleksander Žužek

Po dolgotrajni in težki bolezni je julija umrl Aleksander Žužek, rojen leta 1921 na Baču. V začetku leta 1941 je bil mobiliziran v italijansko vojsko in poslan na Sicilijo. Kmalu se je seznanil s starejšimi Slovenci, ki so bili kot italijanski vojaki na otoku. Ko se je v domovini začela splošna vstaja proti okupatorju, je tudi na Siciliji med zavednimi Slovenci začel delovati duh po osvoboditvi. Organizirali so se sestanki in kot aktivist je bil Aleksander večkrat zaprt. Junija 1943. je sledilo močno bombardiranje otoka in julija se je izkrcala zavezniška vojska in v nekaj tednih zavzela otok Sicilijo. Angleži so Slovence odpeljali v Afriko kot vojne ujetnike in jih namestili po raznih taboriščih. Začeli so se zbirati in zahtevali od zveznikov, da jih pošljejo v Jugoslavijo v partizane. Pri teh zahtevah je bil zelo aktiven Aleksander. Vendar so jih šele spomladi leta 1944 pripeljali v zbirno taborišče v Gravino. Aleksander je bil dodeljen artileriji in napredoval do čina zastavnika. Po vojni je še nekaj časa ostal v vojski, nato je bil demobiliziran s činom poročnika. Prejel je več odlikovanj in priznanj. Od njega smo se poslovili v Knežaku.

Anica Fain

Rodila se je v Trebnjem v kmečki družini. V Šmihelu je končala meščansko šolo, trgovsko dvorazredno pa v Ljubljani. Že s sedemnajstimi leti se je zaposlila v Pokojninskem zavodu v Ljubljani. Takoj po okupaciji leta 1941 se je vključila v OF kot obveščevalka. Toda njeno delo ni bilo skrito sovražniku. Skupaj z ostalimi zavednimi delovnimi aktivisti je bila septembra leta 1943 aretirana in po zaslišanju odpeljana v begunjske zapore in naprej v Ravensbrück in Auschwitz. Tudi tu se je izkazala njena razredna zavest in pripadnost. Ko je leta 1945 le zasijala svoboda, je bilo že skoraj pozabljeno vse prejšnje trpljenje. Za zasluge in predano delo je bila odlikovana z redom zaslug za narod.

V oseminsedemdesetem letu je umrl Ciril Rome, španski borec iz Dobrunj. V napredno delavsko gibanje se je vključil leta 1928. Junija 1937 je odšel v Španijo. Po porazu republikancev je ostal v taborišču v Franciji, kjer se je ob napadu Nemčije na Francijo javil kot prostovoljec v francosko armado. Bil je zajet in odpeljan v taborišče Mauthausen, kjer je ostal do osvoboditve. Po vojni je aktivno družbenopolitično deloval v Zadvoru pri Ljubljani.

Ivan Lešnik

Konec maja smo se na laškem pokopališču poslovili od Ivana Lešnika, rojenega leta 1925 v delavski družini na Rečici pri Laškem. Med vojno je bil mobiliziran v nemško vojsko, od koder pa je julija leta 1944 pobegnil in odšel v Kamniško-zasavski odred, kjer je bil do konca vojne mitraljezec. Za zasluge med NOB je bil odlikovan z medaljo za hrabrost.

Ivan Kelemina

Letošnjega maja smo se na pokopališču Svetinje v krajevni skupnosti Ivanjkovci poslovili od Ivana Kelemina, starejšega, rojenega v Pavlovem vrhu leta 1923. V ruskem ujetništvu se je prostovoljno javil v Ensičevu divizijo in se ves čas boril proti okupatorju, sodeloval za osvoboditev Beograda ter na sremški fronti. Za zasluge je prejel v prvi brigadi medaljo za hrabrost NOVJ ter medaljo za slug za narod. Kot dober družbenopolitični delavec je po vojni prevzemal odgovorne funkcije, za kar je prejel mnoga priznanja. V organizaciji ZB v Ivanjkovcih je bil dolgoletni tajnik.

Peter Grašič

Od Petra Grašiča smo se poslovili januarja na pokopališču v Dupljah. Rodil se je leta 1914. Bil je borec Kokrškega odreda. Po vojni je bil družbenopolitični delavec na terenu KS in občine Kranj. Zadnje dve leti je bil predsednik KO ZB NOV v Dupljah.

Anka Mavrin

V Kočevju smo se maja poslovili od Anke Mavrin. Rodila se je leta 1920 v Goracih, občina Čabar. Med NOB se je že leta 1942 aktivno vključila v osvobodilno gibanje. Leta 1943. je bila internirana na Rab in kasneje v Gonars. Na Rabu je zgubila komaj rojenega otroka in bila pri poskusu pobeza težko ranjena.

Mihael Višner

Na laškem pokopališču smo se konec junija poslovili od Mihaela Višnerja, rojenega leta 1923 na Debru pri Laškem. Med vojno je moral po različnih delovnih taboriščih; avgusta leta 1944 pa je odšel v partizave. Najprej je bil dodeljen Slandrovi brigadi, kasneje pa v brigado VDV, kjer je bil kmalu imenovan za sekretarja SKOJ. Po vrnitvi domov je opravljal razne funkcije, posebno aktiven je bil pri ZB. Za njegovo aktivno delo med NOB in po vojni je bil odlikovan z redom dela s srebrnim vencem in plaketi tovarštva 1. in 2. stopnje.

Združenje borcev NOV Šmarje na Vipavskem sporoča, da sta umrla njena člana:

Jože Makovec rojen leta 1916 iz Vrtovč. Od leta 1942 je delal pri narodni zaščiti, sprejet je bil v odbor OF in rajonski odbor in delal kot vojaški referent do konca vojne.

Milan Poljšak, rojen leta 1919 iz Vrtovč. Sprejet je bil v okrajni odbor OF. Čeprav je bil slep, je veliko pripomogel našemu narodnoosvobodilnemu gibanju.

Marija Šinkovec

Na jeseniškem pokopališču smo se julija poslovili od Marije Šinkovec, rojene pred petinosemdesetimi leti v Šmihelu na Dolenjskem. Z možem sta se kmalu po okupaciji vključila v OF. Ko je mož leta 1944. odšel v partizane, je ostala sama s štirimi majhnimi otroki. Po vojni je bila aktivna v organizacijah svoje krajevske skupnosti.

Helena Polenik-Jelka

Krajevna skupnost Pameče in z njo vsa Mislinjska dolina se je letošnjega februarja poslovila od Helene Polenik. Od otroških let ji je življenje teklo v teh krajih in bilo zaznamovano z usodo ljudi, ki so morali trpeti pomanjkanje in krivice. Ta usodna povezanost z malimi ljudmi ji je izostrila napreden pogled na družbene razmere, ki so spremljale njena otroška in dekliška leta tja do konca stare Jugoslavije. Sodelovanje v naprednem delavskem gibanju je bilo trdna osnova za predano delo v NOB, ki se je udeležila skupaj s svojim pokojnim možem. Uspešno končan boj in zmaga nad sovražnikom je nista uspavala. Vedela je, da mora nadaljevati družbenopolitičnim delom. Zavzeto se je vključila vanj in sodelovala, dokler ji je dopuščalo zdravje. Tako odločno, nepopustljivo in borbeno smo jo srečevali vsak na svojih poteh.

Oktober – mesec varstva pred požarom

Požarov pa je vedno več

Stalno naraščanje požarov in povečanje škode, ki nastane ob njih, opozarja na doslednejše uresničevanje požarno preventivnih določil, predvsem pa večje zavzemanje odgovornih dejavnikov za odpravljanje vzrokov požarov. Kljub vsem prizadevanjem na tem področju so vzroki za povečanje števila požarov v malomarnem ravnanju človeka, zato je nujno, da z organiziranim osveščanjem in izobraževanjem ustvarimo pri delovnih ljudeh in občanih zavest, da pomeni dobra požarna varnost tudi boljše prihodnost.

Podatki, ki so jih zbrale ustrezne službe, kažejo grozljivo sliko. Od lanskega decembra pa do avgusta letos, smo imeli v naši republiki 1498 požarov, od tega jih je 727 izbruhnilo na družbeni, 754 na zasebni in 17 na tako imenovani tuji lastnini. Če primerjamo te podatke s podatki pred letom dni, vidimo, da so se povečali za dobrih deset odstotkov. Precej večja pa je bila škoda, ki se je povečala za dobrih triindvajset odstotkov. Zaskrbljuje

pa je tudi podatek, da je od lanskega decembra do letošnjega avgusta v požarih umrlo osemnajst ljudi.

Seveda pa to niso bile edine žrtve požarov, saj je bilo pri njihovem gašenju ranjenih in poškodovanih tudi petinšestdeset oseb in osem gasilcev.

Prav gotovo bi bile te številke o številu žrtev in škodi ter požarih še večje, če ne bi imeli v Sloveniji tako dobro razvejane mreže prostovoljnih gasilskih društev. Teh je

1432, v njih pa je včlanjenih približno sto tisoč gasilcev vseh starosti in obeh spolov. V vseh teh društvih vsakodnevno potekajo usposabljanja in izobraževanja. Njihovo delo na preventivnem delu je neprecenljivo, vendar kljub vsemu ne moremo pričakovati skokovitega premika pri ljudeh, ko gre za požarno varnost.

Pomemben člen pri požarni varnosti so poklicne gasilske enote, ki jih imamo osem, kar povsem zadostuje za našo republiko. Več pa bi morali vložiti v strokovno usposobljenost njihovih pripadnikov. Zanimiv in hkrati opozarjajoč podatek je, da so poklicni gasilci sodelovali pri gašenju dveh tretjin požarov, ki so izbruhnili v naši republiki. V primerjavi z njihovimi poklicnimi tovariši iz

drugih naših republik in pokrajin jih je precej manj, pa še slabše so opremljeni. Vsekakor moramo opozoriti tudi na njihove osebne dohodke. Sodijo namreč v skupino stanovanjsko-komunalnih poklicev in še tam so na dnu lestvice. Zato ni čudno, da se otepajo poklicne gasilske enote s kadrovskimi težavami.

Precejšnjo vlogo pri uspešnem delovanju gasilskih društev pri nas pa ima Gasilska zveza Slovenije. Tako je pripravila program izobraževanja in usposabljanja za dvanajst gasilskih specialnosti. Štirje programi so že zaživeli, priprava dveh je tik pred koncem, ostali pa še čakajo, da pridejo na vrsto.

Kljub vsem prizadevanjem prostovoljnih in poklicnih gasilcev in njihovim preventivnim pregledom, bo požarov vse več in vse večja bo škoda, če se ljudje ne bomo zavedli, da sami lahko največ storimo za preprečevanje

Za vso našo družbo bi bilo najbolje, če bi lahko gasilci kazali svoje znanje le na tekmovanjih in ne pri gašenju pravih požarov (Foto: P. K.)

vanje požarov. O tem pričati tudi podatek, da je od lanskega decembra do letošnjega avgusta zaradi človeške malomarnosti izbruhnilo 852 požarov, kar je več kot sedeminpetdeset odstotkov vseh požarov pri nas.

V oktobru – mesecu po-

zarne varnosti – se bodo zvrstile številne prireditve in tekmovanja. Upajmo, da se bodo delovni ljudje in občani iz tega kaj naučili. Že en sam preprečen požar opravičuje vsa vložena sredstva v te namene.

B. K.

Zvesti nekdanjim navadam

Letos mineva 55 let od ustanovitve Društva kmečkih fantov in deklet (DKFID) v Gornji vasi pri Preboldu. Že deveto leto pa tu tudi organizirajo najrazličnejše prireditve, s katerimi obujajo spomine na preteklost in na delovanje tovrstnega društva. Še posebno pa velja pri tem poudariti vsakoletno tekmovanje koscev in grabljic, kar je bila redna aktivnost predvojnega društva. Le-to je odigralo pomembno vlogo pri izboljšanju življenjskih, kulturnih in političnih razmer na vasi pred in tudi v času NOB.

Običajno je bilo delovanje v društvi KFID zelo pestro. Prirejali so članske in vaše

sestanke, predavanja in debatne večere o gospodarskih, kulturnih, zdravstvenih in drugih vprašanjih na vasi. Pri tem pa niso zaobšli političnih dogodkov doma in v svetu. K temu so svoje zlasti prispevali člani partije, ki so v društvu našli pomembno torišče za svoje delovanje. Prav zato so bila posamezna društva prav središča zbiranja napredne mladine, ki so vedeli, kje je njihovo mesto, ko je v deželo zakoralak fašistični škorenj. Društvo v takratnem Šentlovrencu, sedanjim Gornji vasi, je v tem prav gotovo veliko prispevalo za NOB. Iz njenih vrst so izšli znani revolucionarji in borci Aleksan-

der Turnšek, bratje Hribar, Jože Kač, slednji so bili poleg učiteljice Pavle Potočnik in učitelja Staneta Mikuža iz prebolske šole tudi ustanovitelji društva.

Letošnjega jubileja se bodo spominjali vsi, ki so se zbrali na prireditvi koscev in grabljic. Teh pa je bilo izredno veliko. Tekmovalci so se pomerili v košnji, grabljenju, sestavljanju kmečkega voza in postavljanju hmeljev. Tako so obudili nekatera opravila, ki so danes le še spomin na preteklost. Prihodnje leto bodo praznovali desetletnico, odkar so na pobudo Marjana Kupca začeli s tovrstnimi prireditvami; zato pripravljajo še vrsto novih zanimivosti. S tem pa delovanje društva, katerega nasledniki so člani tamkajšnjega gasilskega društva, ne bo utonilo v pozabo.

Na fotografiji: Med sestavljanjem kmečkega voza na letošnji prireditvi. D. Naraglav

Napotki za prvo pomoč v prometu

Pravkar je v založbi Rdečega križa Slovenije izšla peta, predelana in izpopolnjena izdaja Navodil za voznike motornih vozil o prvi pomoči naših priznanih strokovnjakov na tem področju prof. dr. Ivana Kalinška, san. podpolkovnika Miroslava Mižigoja, mag. dr. Dušana Repovša in specialista kirurga dr. Tineta Velikonje. Knjižica je priročnega formata, ima 127 strani s 106 dvobarvnimi ilustracijami ak. slikarja prof. Janeza Grudna. S to izdajo je dosežen svojevrstni re-

kord, saj je skupaj izšlo preko 300.000 izvodov!

Snov je smiselno razdeljena na štiri zaokrožene celote in najprej obravnava poglavitne vidike preprečevanja nezgod v prometu. Nato povzema najpomembnejša pravila za prvo pomoč na cesti, jih smiselno razširi v štiri odločilna dejanja za rešitev življenja (zavarovanje poškodovanca, prva pomoč, začasna ustavitev krvavitve, odvrnitev zadušitve in umetno dihanje, obvestilo o nezgodi). Sledi kratek pregled drugih

ukrepov, ki so nujni v prvi pomoči. Četrty del pa uvaja v preizkus znanja iz prve pomoči, ki ga morajo opraviti kandidati za voznike motornih vozil: nanizanih je 15 značilnih nezagodnih situacij v prometu s testnimi vprašanji. Pri njihovem razreševanju lahko kandidati sami preizkusijo svoje znanje in ga pred pravim izpitom še dopolnijo, če je potrebno.

Čeprav ta priročnik največkrat uporabljajo kandidati v tečajih za voznike, so v njem prikazane osnove prve pomoči in preprečevanje nezgod

zdravstveno pomembno gradivo tudi za vse, ki se kakorkoli udeležujejo prometa – to smo pa pravzaprav vsi! Znanje je pomembno še toliko bolj pri naši epidemiji cestnega travmatizma, ki nikakor ne pojema. Eden izmed temeljev za njegovo uspešno obvladovanje pa je prav znanje o preprečevanju prometnih nezgod in pravilni prvi pomoči, če do njih že pride. Na ta način Rdeči križ Slovenije omogoča sodobne vsebine za pouk prve pomoči in s tem krepi zdravstveno in prometno kulturo pri nas.

D. Repovš

XII. republiško prvenstvo upokojencev

Na XII. republiškem prvenstvu upokojencev Slovenije, ki je bilo zadnje dni septembra v Postojni, Novem mestu in Trbovljah, so se upokojenci pomerili v štirih športnih panogah. Tekmovalo je 49 ekip in 205 športnikov v balinanju, šahu, streljanju in kegljanju. Prireditelj tega srečanja je bila ZDU Slovenije.

Balinanje Sodelovalo je osem moških in dve ženski ekipi. Tekmovali so na štiristeznem pokritem balinišču v Postojni. Republiški prvaki so postali Trboveljčani. Sledijo: Postojna, Maribor, Kočevje, Velenje, Ljubljana in Murska Sobota. Postojna je zasedla pri ženskah prvo mesto, sledi Maribor.

Šah Te študijske igre so se odvijale v Trbovljah. Nastopilo je osem ekip. Zmagovalci so Šiškarji z 18,5 točkami. Trener tov. Ivo Kosi res skrbi za dobro članstvo, saj le-to nenehno trenira. Celjani in Maribor Center sta osvojila po 16 točk, Mežica 15, Trbovlje 13, Kranj in Novo mesto 12,5 in Lendava 8,5.

Streljanje V Trbovljah je streljalo osem ekip. Prvo mesto so zasedli strelci iz Hrastnika, drugi so Mariborčani, tretji pa strelci iz občine Ljubljana Moste.

Kegljanje V novomeškem Domu armije se je predstavilo na štiristeznem kegljišču 10 ekip po 6 tekmovalcev v dveh borbenih partijah. Zmagali so tekmovalci iz Kranja s 515 podrtimi keglji, sledijo Medvode 511, Maribor 495, Celje 462, Ravne na Koroškem 458, Novo mesto 455, Tolmin 454 in Trbovlje 444 podrtih kegljev. Zadnji dve mesti zavzemata Gorica 410 in Ormož 398 podrtih kegljev.

Letošnji republiški prvaki so postali: (v balinanju) Trbovlje, (v kegljanju) Kranj, (v streljanju) Hrastnik in (v šahu) Ljubljana-Šiška. Sodniki vseh štirih panog so opravili svoje delo brez kakršnihkoli pripomb. Tekmovalci so prejeli ustrezna priznanja.

Če se spomnim prvega tekmovanja pred dvanajstimi leti, moram priznati, da smo sedaj dosegli res pomemben napredek. Takrat smo kopali ledino, Šiškarji-upokojenci pa smo dali pobudo prav za taka tekmovanja, kot jih imamo sedaj. Naši primorski upokojenci so tekmovali že tri leta poprej, zato leti letos praznujejo že petnajsto obletnico svoje dejavnosti.

Vinko Boveon

Borci na pikniku

Združenje borcev NOV Šoštanj, ki šteje še samo 167 članov, je po sklepu odbora priredilo družabno srečanje s piknikom in pogostitvijo samoplačnikov. Srečanje je bilo na jasni v gozdu pri vili Siroko, kjer so zadolženi člani pod vodstvom sekretarke Elice Nagode pripravili jedi na žaru in pijačo. Za razvedrilo je poskrbel s harmoniko, pesmijo in plesom v kopalnem bazenu – brez vode, harmonikar Podbregar Stane. To družabno srečanje s piknikom je bilo vsem v zadovoljstvo in si člani takih družabnih srečanj še želijo.

Miloš Volk

Vabila in obvestila

Ob 44. obletnici ustanovitve 30. in 31. divizije NOVJ organizirata odbora skupnosti borcev obeh divizij tovariško srečanje bork in borcev divizij oziroma vseh njenih enot ter služb IX. Korpusa NOVJ.

Srečanje bo v soboto, 17. oktobra 1987, ob 15. uri v Domu JLA v Ljubljani, Trg OF 13.

Odbora skupnosti borcev 30. in 31. divizije NOVJ

OK SZDL in Občinski odbor ZZZB NOV Novo mesto vabita borce, mladino in druge občane na **Golušnik na Trški gori**, kjer bo v soboto, 17. 10. 1987, ob 10. uri slovesno odkritje spominskega obeležja in parka, posvečenega dvajsetim enotam NOV in organizaciji OF, ki so se v obdobju 1941–1945 bojevale oziroma delovale na širšem območju Trške gore.

Za obiskovalce bo organiziran izredni avtobusni prevoz na relaciji Novo mesto (avtobusna postaja) – Zdinja vas (Pugelj). Odhod avtobusa: ob 8. in 9. uri, povratek ob 13. in 14. uri.

Pridite v ta prelepi del Dolenjske, ne bo vam žal. Po končani prireditvi boste lahko uživali ob dobri jedi, pečenem kostanju in moštu iz trškogorskih vinogradov. Tudi glasbe ne bo manjkalo.

OK SZDL

OO ZZZB NOV Novo mesto

Področni odbor koroških partizanov Ljubljana obvešča vse svoje borce, da bo srečanje koroških partizanov an Kotuljskem taboru v Kotljah – Ravne na Koroškem, v nedeljo, 25. oktobra 1987 in ne v soboto, 24. 10. 1987, kot so bili obveščeni pismeno. Odhod avtobusa je s Trga osvoboditve ob 7. uri pred Univerzo v Ljubljani. Prijavite se lahko na telefonsko številko 559-967 (Cvetek) ali 575-187 (Prek) do 17. 10. 1987. Znesek 5.000 dinarjev lahko plačate na dan srečanje v avtobusu ali na žiro račun: Področni odbor koroških partizanov Ljubljana, štev. 50102-678-77472. Vabimo vse borce, da se srečanja udeležijo.

Področni odbor koroških partizanov Ljubljana

Popravek in opravičilo

Prejeli smo dopis naslednje vsebine: »Spoštovano uredništvo! V 36. številki TV-15 se je v članku »Nezacceljene rane nekdanjih internirancev« z mojim priimkom poigral tiskarski škrtat: v besedilu in pod fotografijo me je iz Perc preimenoval v Terc. Prosim za popravek!«

Tovarišici Perčevi iz Novega mesta se za napačno navedbo njenega priimka opravičujemo. Uredništvo

tv-15 naš TOVARIŠ

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Časopisni svet TV-15 naš tovariš: MIRA SVETINA (predsednica); člani: DUŠAN BENKO, RASTKO BRADAKŠKA, MILAN FILIPIČ, TONE GOŠNIK, FRANC KONOBELJ, MARIJAN LAH, FRANJO MAROŠEK, IVO OREŠNIK, JOŽE OBLAK, ZORKA PERŠIČ, IVAN REPINC, JOŠT ROLC, VANDA ŠKODNIK in delegati: BLAŽ LAVRIČ, RK ZRVS SLOVENIJE, VLADIMIR DEJAN, IS SKUPŠČINE SRJ, MARINKA LEVIČNIK, SPIZ SRS

Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: VIKTOR KONJAR; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaža; BOJANA ZOKALJ-JESIĆ – naša organizacija; Lektorica-redaktorica: MIRANDA MRČELA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: BOJAN ZVONAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelek: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 4.400 din, posamezna številka v prosti prodaji: 100 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Mikišičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 421-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov – Korektore in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35